

B

101.

KAUFMANN
DÁVID
KÖNYVTÁRA

B. 101

ישראל תש"ז

ה' תש"ז (1946) זמב כ"א

ביאורים יסד הגאון

מהר"ר ישראל זצ"ל על פרטי בחמטה
חומשי תורה כדפסו על יד
דכיאל בומבירני
מאכוורסקה.

בראשית

למינהו ומן הבהמה למינה אם כן כאן כמי היה לו לכתו
 מן העוף הטהור שבעה ומן הבהמה בסתו וילמוד סתום
 מן המפורש ויש לתרץ משום דמוכח בפרק אלו טריפות
 דעוף טהור מרובה על הטמא ובהמה טמאה מרובה
 על הטהור שייך ספיר למכתב סתום גבי עוף כיון ד
 דרובא טהורים ורובא ככולה ממה כפסך אחי ספיר
 דכתב ביה בסתם אבל גבי בהמה הוה איפכא ולפירי
 התוספו לא אחי ספיר דמפל' הספר ראפטר דעוף טמא
 נפישי מטהורים וגם לפירוט רש' מוכיח דרוקא מיני ע
 עופות טהורים אבל יוכל להיות דגופים עופות טמאים
 נפישי מטהורים מכל מקום אחי ספיר דאף על גב דיש
 הרבה מיניו במין אחד כראו הספר הת' קק מאותו מיני
 איה הם אה' מסתמא נח לא לקח אלא ב' מכל מין כולה :
 ועבור אלקים רוח על הארץ פירוט רש' רוח כיחומי
 והנחה עכ' כריך לפרט כך רוחו ממש לא יתכן כלל
 דרוח מסכך המים ודרבה להיפך כתיב ישב רוח יזלו
 מים ולא רבה לפרט שמינה המקום טבעו של עולם ב
 בטביל תפילת הכריקים דלא מפרשינן כך אם לא שאנו
 מוכרח לכך וגם לא דמי לטם דמדת הרין כדמבאר ל
 למבין לפי פסונו יתישב ספיר טפי . ויש לומר דהא
 דוחקיה לרשי לפרט הכי משו' דכתיב ויעבר אלקים רוח
 על הארץ ועדין לא נראית ולא נגלית הארץ כלום והיה
 לכתוב ויעבור אלקי רוח על המים אלא עכ' רל על עסקי
 הארץ ואם כן כל נמי רוח תכחומי : רשי הכניס
 עמו זמורות ויחורי תאינים זמורות מוכיח מכאן מכה ו
 ויטע כרם ועכ' עוד כטעיה אחרת הכניס עמו מרקראו
 הכתוב חולין שיהיה לו לעסוק בנטעיה אחרת כרפירס
 רש' ומסתבר דתאינים היתה רהוא עץ הרעת למאן ה
 דאמר ופסונו של מקרא משמע דתאינה היתה דכתיב
 ויתפרו עלי תאינה ולא מזכיר שום אילן מוזכר בתורה עד
 כאן כי אם תאינה : רשי אף על פי שיפת אלקים
 ליפת פי' שיפת סירחיב לפי שבית סיני היה גדול וגבוה
 בבנין יותר מבית ראשון מכל מקום וישכח באהלי עם :
 רש' אחי יפת ולא אחי חם שאלו שנים כיברו
 אביהם אינו רל שבטביל כך יחסו הכתו אחר יפת לפי
 שכיבר אביו כמו יפת דארב' עם כתאמץ במבו' כבורו
 יותר כרפי רש' ולא יתכן לייחס עם אחר יפת בטביל
 כך אלא יש לומר דמשום טעם אחר ייחסו כמו שיחסו
 באבי כל בני עבר אף על גב דבהריא כתיב נמי רעבר
 בנו היה אף' אמאי לא ייחסו גם כן שהיה אחי חם
 וזה מתרץ רש' לפי שהוא כיבר וחם בזה לא רל ליחסו

רשי שמים שא מים אל מים כלומר אל הוא למפרע לא
 וכן ריבא לכתוב כל שמים באלף בין שר' למס' בטביל
 קריאת הקמץ אלא מקרא סופרים הוא זו לכותבו בלא
 אלף הכי איתא פרק אין בין המורד : נעשה אדם
 וגו' . רשי תרכו ספיר ובכור סור תירץ בעל' שמכיני
 בכמה מקומות בלשון רבי והוא לשון סדרה לפי שיכירה
 זאת של אדם היתה חביבה הזכיר בלשון סדרה ובלשון
 זה יתרץ גם כן אמאי כת' ויורו בלשון רבים אלא יחד
 אלא משום דלשון ויורו לשון מלכות כתב בלשון רבים
 ואם כן תשוב' ה' ביד' גכ בתירוץ זה אף זו ראיתי
 אהכ' בבכור סור דשי' שפי' לשון רבי' לכתו אמילת' דארס
 לפי שהוא כולל זכר ונקב ככת' זכר ונקב' בראש ויברא
 אתם ויקרא את שמם אדם : רשי עשויון זו כמו
 ועשתה את כיפורניה שפירושו לפי פסונו תהא מתקנת
 ומייפת את כיפורניה כמו לא עשה את טעמו ולא עשה
 את רבלו דמפיבושת ורשי שפירט פרשת כי תשא לשון
 גידול זה לפי מדרש שדרשו חכמים : רש' כוס
 ואשור לא היו עדין ונקרא על עם העתיד תימ' דבתום'
 דכתובות מפרסי' אליבא דרשי דמכוס אין להוכיח דכ
 דככת' המקרא על עם העתיד וגם כן מאשור אי' להוכיח
 אי' לאו דשני רב וסוף אשור זו סליק משו' דמכיני למימרא
 דאשור וכוס עם המחוז ולא עם העיר ומעולם היה נקרא
 כוס ואשור ואם כן מאי דוחקי' דרשי לפרט הכי רעל עם
 העתיד היה נקרא כך כימא דשם המחוז כך היה כמו
 ארץ החוילה דלא פירט עליו מירי ואף על גב שמכיני
 דשם האיש נקרא כך בפרשת נח ומכל מקום עכ' לאו עם
 האיש רל מרכתיב ארץ החוילה ולא כתיב חוילה או ה
 החוילה : רשי קך פנה אחרין להם אפי' רל
 דבזכות שני חיי משה שהיו קך פנה הארץ להם אפו
 ומשה רמז כאן בשם' בנימט משה והכי דריש בפרק
 ראשית הגז רחולין דמשה רבינו ושנתיו רמז כאן כרפי'
 רש' :

נח

גם מעוף השמים שבעה שבעה פירוט רש' בטהורים
 דבר הכתוב ולמוד סתום מן המפורש . ותימא כיון
 דבתחילת הכיווי הזכיר עוף קודם בהמה מן העוף ל

אחריו: רש"י יקטן מהיה מקטון עצמו לפיכך זכה כל המספחות הללו להעמיד ים לומר דררטינן הכי מ מרכתיב כל אלה בני יקטן. ובני כנען שהוליד גם כן בני הרבה לא כתיב הכי אלא ודאי אתי קרא לומר ד רבטביל שהקטן עצמו זכה להעמיד כל אלה ובלא זה היה קשה מאי דוחקו דרש"י למיררס במה זכה להעמיד הרבה בניו ואין כריך קום תירוצו על זה:

לך לך

לפי פירוש למען ייטב לך בעבורך יתן לי מתנות ים לנ דרררס רש"י הכי מרכתיב בקרא אחריכא ולאברס הטיב בעבורה ויהי לו כאלו ובקר ופי' דההוא קרא בסביל ט שהטיבו לאברהם היה לו כאלו ובקר דאם לא כן לא יתיישב משמעות דקרא אהררי ומסוס הכי פירשו רש"י ה"כ למען ייטב לי יתנו לי מתנות: רש"י ה"ל לומר ויהי כבואם מצרימה דוקא הכא סייך למידק אמאי לא קאמר כבואם משוס דהוא קרא איירי בסרה דכתיב ויראו המצריים את האשה דלא איירי באברהם מירי.

אבל בקרא קמא כתיב ויהי כאשר הקריב לבא מצרימה לא קאמר כאשר הקריבו דההוא קרא איירי במילתא ד אברהם ואף על גב דאיירי נמי במילתא דשרה מכל מקום איהו חטיב טפי למתלי הענין ביה: רש"י הללוהו ביניהם ואמרו הגונה היא למלכות לא רצה רש"י לפרסם סספירו טבחה אל פרעה דאם כן ה"ל לומר וישלח פרעה ויקח את שרה כדכתיב גבי אבימלך אלא כתיב ותקח האשה בית פרעה כלומר לקחיה מצמם והביאו אותה לפרעה לפיכך כריך לפרסם הללוהו ביניהם קודם שהביאה לפרעה: ומלך בלע בוער קם העיר בלע היתה ותי' דלמה לא הזכיר קם המלך כמו באיך ויש לומר דאפשר שמו של אותו מלך לא היה על קם רשעתו כמו שמתאבר ושכאב כרפירס רש"י והכתוב לא הזכיר שמותם אלא להודיע רשעתם זאם תאמר בברע וברשע למה לא פירש רש"י שמות על קם רשעתם י"ל דרשט דרמיהו ברשעת ברע ברשע וקצת מוכיח דמלך בלע לא היה רשע כאחרים כל כך דהא עירו ה היתה נבלת: הן לי לא כתיב זרע אף על גב דכבר הבטיחו על הזרע מכל מקום דואב היה שמה לא והיה לו זרע לא כמוך למיתתו או אחר מותו לפי שבמזל ובטבע לא היה לו ראויה להוליד אלא בסביל ההבטחה

ותתקיי' כמוך למיתתו וכמזא ממונו וכול ביד אפיטרופן וגם לא יוכל ללמוד תורתו לזרעו ותהא תורתו וממונו כ בקרא על אלעזר והיינו דקאמר ובן משק ביתי כלומר אפיטרופוס שלי כלומר דנה ומסקה מתור' רבו לאחרים כרפירס רש"י ועל זה הקפיד שהיה חפץ שיהא זרעו מגודל בחייו סגירס תורתו וממונו הוא בעצמו:

וישב אותם אברהם תימא וישב אותה ה"ל לכתו דלפי פשוטו של מקרא לא היה אלא עוף אחד ששמו עיט כרפי רש"י וגם לפי המדרש לא היה רק דוד לברו ויש לומר לפי מדרשו משוס דאמר בתלמוד בקס הקבה לעשות חוקי' משיח וכן בן כוזיבא שהיה בימי רבי עקיבא תנא נכתו בו חכמים עיניהם שהיה משיח ואפשר שהיו ראויים לכך אלא שלא הניחם מן השמים ולכך כתיב וירד העיט וזה היה דוד לברו שהתחיל לכלות באומו העולם והיינו ירדה על הפגרים וגם שאר היו מזרעו שהיו ג"כ ראויים לכך אבל לא עשו בהם כלייה כל כך וישב אותם אברהם את כולם עד בעתה אחיטבה: ואברהם בן פמנים וששה פנים פירוש רש"י לסבחו של ישמעאל ככתב להביר שהיה בן שלם עשרה שנה בעת מילתו ולא עיכב תימא דמקרא מלא הוא זה בסוף הסודרא ויש לומר דמההוא קרא לא היה שמעיך דהוא בן שלם עשר' שנה מעת לעת דזהו טעמו ימי גדלותו ואף על פי כן לא עיכב ומהאי קרא שמעיך שפיר:

וירא

רש"י הוא סכתן לו עצה על המילה לפיכך נגלה עליו בחלקו דוק בפשטים וכי כריק גמור כאברהם אבינו פעמר ב' כסיונות נכטרך לעצה לקיים מצותו של מקום ויש לתרץ סכתן לו עצה למול בפרהסייא לפי שהיה א אברהם בוס לגלות ערוצו ורצה למול בכנעא והסיאו ממרא עצה למול בפרהסייא להראות סאינו בוס מן ה הלכנים ושלל יאמרו אזובו ואכסידו ראו ראינוהו לא הכיחוהו כרפירוס רש"י על בעצם היו הזה נמול אברהם ולפי סכתן עצה לגלות ולפרסם קיום מצות המק' לפיכך נגלה כבוד אברהם בחלקו: רש"י נכבים עליו לפינו לסון כקיייה הוא אבל מלאכיס ותימא לפי זה אמאי כתיב והוא עומר עליהם תחת העץ ולא כתיב ל לפניהם ויש לומר משוס דסומס אותם בכרכי סעודה סייך למיכתב והוא עומר עליהם כלומר בסמוך להם

ומתוב כן כדו ללמוד מכאן דרך ארץ או יס לתרץ דעב
האי לא ידע לא קאי ארלעיל דהא פי רש"י על אורות בנו
שמצע טיבא לתרבות רעה אם כן איך יתכן שאמר לו
הק"בא אל ידע בעיניך אלא ודאי מילתא אחריני הוא
ונסי עכ"יני רעות הוו :

חיי שרה

רש"י פי סעי' בשורת העקידה סנזדמן בנה לסחיטה
וכמעט ער שלא נשחט פרה רוחה ומתה י"ל גמגום זה
הלסון ספי' ע"כ בשורת ד"ל אחר בא מהר המורייה לבסר
את שרה עכ"י העקידה והתחיל להגיד לה סנזדמן
בנה לסחיטה ורצה המבסר לסיים דבריו ולומר לה
סכיכול ואלא נשחט וכמעט שלא נשחט כלומר כסעה
מועטת קודם שאמר שלא נשחט נבילה ל"כ מדבריו ה
הראשונים ופרח' רוחה ומתה : בתולה ואיט לא
ידעה תימ' כיון דאל' בעלמא רבקה בת ג' הית' כנסתא
וכחק והאי עובדא דאליעזר קודם לכן הוה אכ' פטיטא
דבתולה היתה אפי' היתה נבעלה בתולה הוה חזורים
כדארמיר' במסכ' נידה . וי"ל דלהכי נמי כתו' ואיט לא
ידעה למימרא דרש"י גכאי לא הוה בה כלומ' שהיתה כ
נבעלת והוה חוזרין בתולין אלא ואיט לא ידעה . ועדיין
הוה ק' לכתוב ואיט לא ידע' לחוד דפטיטא דבתולה היתה
כדפירשתי והאי מתרץ רש"י דכת' בתולה לאייתור' דאיט
לא ידע' שלא כדרכה ובלא ייתור' היה מוקמי' אמסתבר :
אלו לא תלך האשה רש"י חסר כתי' שהיה לו בת
והוה מחזיר למבא עלילה תימא לפי זה לעיל גבי דקאל'
אליעזר לאברהם ה"ל למיכת' חסר ולמדרש וע"כ דברו
אל אברהם היה משתדל למבוא עלילה שהרי אברהם
הסביו בני ברוך וכו' וי"ל דלעיל כתי' אולי לא תאבה האש'
ההסביו אפי' את וכו' לא הוה משמע כלל דהיה מחזר
למבוא עלילה שהרי שאל אם יולכו סמה כדו להזדווג
על כל פנים במשפחתו אבל כאן לא כתב מידי בתר ו
ואולי לא תלך ומפום הכי מדרש שפיר אלי אם לא תלך :
אם יפכס עושים חסד ואמת עם ארני . תימ'
רב' ויחי דייק רש"י מרכתוב חסד ואמת חסד עוסיין
עם המתים הוא חסד של אמת לפי סאינו מצפה לתפלות
גמול והכא הכי סייך דאברהם היה עדין חי ונחשב
ועסיר והיה בידו לשלם להם גמול . וי"ל דהכ' ד"ל חסר של
אמת כלומר שלא על מנת לקבל הנאה אלא בחכס כי
אליעזר היה דואב טיבקטן ממנו ממוזן כדו להזדווג ל

ממנו כדו טיהא מוכן מיד לשמטן ובכי נכבדים לא סייך
האי טעמא וכך תירוץ אונקלוס והוא משמע עלויהו והכ
אשכחן בתלמוד פרק ערבי פסחים והוה קאי עלויהו
רב ייבא קבא לשמטן לבדוכי סעודה . ורש"י פירש
פר' במ' מרליקין דלסון המקרא ולסון התלמוד הוא לומר
ממעל ולעיל כלפי ארס גדול וי"ל מלמעלה רחוק ממנו
טיפאוס להתקרב אליו כמו סרפס עומדים ממעל לו .
ובלסון תלמוד לעיל מר' תכחוס רבא וכענין זה מתייטב
נמי הכא ספי' דמפוס חטבות המלאכים כתיב עליהם
כלומר ברחוק מהם : רש"י כאן קראו מלאכים
ולהלן קראו אכסים תימא מאי קוטיא כימא דהבא קראו
מלאכים לפי ששהו כל כך מחברין לסדום משום דמלאכי
רחמים היו כדפירש' רש"י בתר הכי ואם כן סייך שפיר
לקרות מלאכים אבל לעיל קראן אכסים משום דכתיב
הולך עמהם לנלחם כלומר להלחום לפי ססבור ס
סאורחים היו ויש לומר דבכי אברהם נמי מילי טובא
עברו דלא שייכו אלא גבי מלאכים שהרי אמרו טוב
אטוב כדפירש' רש"י . ובכי לוט כאן נמי מוכח דסבור
דאורחים הוו ואם כן לא ה"ל לכתוב כאן מלאכים
ולעיל אכסים : ולוט יושב בשער סדום רש"י
אותו היום מיסוהו טופט על השופטים יש לומר דייק
הכי מרכתוב בשער סדום שמענין דטופט מיסוהו ולא
טוטור כדפירש' רש"י גבי עפרון וטב דרוב סערים ס
סבתורה ד"ל מקום משפט ויבא מקרא זה ומבלה על מ
מקרא זה האחד בא לגור וישפטו ספוט דהכי פירשו
הזה בא לגור כלומר להיות גר אתנו וכעשה טופט על
השופטים והיינו וישפטו ספוט כמו שדרשו רבותינו ויהי
בימי ספוט השופטים דור ספוטו את ספטיו :

ותהי נכבי מלח לפי פסוטו רמז כאן בגס מלח
המטור מן השמים עם גופרית כרכתוב גופרית ומלח
סרופה כל ארצה כמהפכת סדום ועמורה : רש"י
מה היא זכירתן של אברהם אבינו על לוט פיר' דמפוס
קורבה אין לומר שאם כן ה"ל לכתוב וישלח את לוט אחיו
או בן אחיו כדו להזכיר את הקורבה מתוך ההפיכה כ
כרכתוב לעיל כי נכבה אחיו וגם את לוט אחיו אי משום
קורבה הנילו : אל ידע בעיניך על הנער ועל
אמתך אף על גב דבקרא קמא לא כתיב אלא וירע על
אודו' ככו יש לומר דרואי היה רע בעיניו גס כן על אמתו
אלא שלא להראות פנים בפני שרה שהיה רע בעיניו על
האמה סן תתקבא בה לפי שהיתה צרתה אבל לעולם
היה רע בעיניו גס כן על האמה והכתוב מעיר על זה

לאברהם אמר להם אם יסבס עושים חסד על אמת כלומר
בחכם הגדול לי: רש"י על ימינו מבנות ישמעאל
או על שמואל מבנות לוט אלעזר רש"י על עיל. וניקת
משבועתי וקח לי מבנות עבר אסכול וממרא הכא ריבר
אליעזר כך כרי לפיכך להזדווג בזריות כלומר אם ת
תמאכו ותרשלו אפנה על סמוך לא שהוא מוכרח לכך
בשביל שהוא חפץ להזדווג רק במשפחתו שהרי ישמעאל
ולוט גם כן משפחתו: וישתחו אפים ארבה.

רש"י מאחז סחייבין להורות על בטור טובה לעיל דכתי'
וישתחו לה לא דקרק רש"י הכי דרווקא הכא איכא למידת
דלא כתיב בתרי' מירי רשייך להסתחוות עליה אלא עכ
על אליעזר קאי כאשר שמע עבר אברהם את דבריהם
בירך הטוב והמטיב והיינו הוראה רש"י והסתחוות
בברכ אבל לעיל כתי' וישתחו לה' ויחמ' ברוך ה' וגו'
והיה ודאי כתי' להסתחוות בשביל אותו הוראה אבל לא
היה שמשעיה דכרכי לעולם להורות כרשמעיה מהכא
דסתם קרא ולא כתי' מירי בתריה וישתחו משום דסמך
אמאי דמחייביב לברך ולהורות על הבשורה ובברכה
מסתחויים: רש"י ראתה אותו הדור ו' שהוא מלפון
הדרי בי כלומר ראתה אותו חוזר לאחריו לפי שבס הוא
היה בוס מפניה כדרך חתן שבוס מפני כלתו והיא
הרניס גכ שה' היה בוס אחרי שחזר שאם הי' איש אחר
לא היה חוזר ארר רב' דרך הוא לרנן לקראת הכלה ולכך
היתה בוסה ותפול. ולכך אמר' לאליעזר מי האיש הלזה
ההולך לקראתיכו כלומר הוא הולך בהילכו לקראתיכו
ולמה חוזר אלעזר שהרניס רבת לירע בודאי:

רש"י לפי שפנה ששמו יוצא ממנו תימ' והלא עכ כי ביה'
יקרא לך זרע ואכל להיטן יגיעו הברכות ו'ל שלא רצה
לברכו כלומר למסור הברכו בידו לברך מי שירצה לפי
שפנה ששמו יוצא ממנו ורעת יחוק יהא לברך את עשו
ואלעז שוראי כוננת יחוק גכ לטובה היתה אברהם לא
הסכים לכך ולכך לא ברכו לגמרי כדי שיהא הברכות
עוד בכח אברהם ואלעז שמו' ולא יוכל עוד לברך ואומר
יבא בעל העולם ויברך מי שייטב בעיניו ובא הקב"ה
ובירך את יחוק כי היה גלוי וידוע לפניו שנתגלגל הדב'
ויבאו הברכו ליעקב:

ומאה תולדות

רש"י לפי שהיו לכני הרוב אומרים מאבות כתעברה פנה

אל דרווק' כאן שפי' תולדות עשו ויעקב האמורים בסוף
העניין הזוהק לפי שהית' תשובה לליכני הדור בקלסתר
פנים לפי שהיה עשו יוצא ממנו שהיה רשע גמור ואמרו
ליכני הדור ודאי מאבותלך כולר יחוק שהי' גם כן רשע
ופנה דרקת היתה יוצא יחוק מביניהם והולד גכ אחר
רשע ואחר דריק בטיפ' אחת והיה גלוי לפני המקום
שעתיד ליכני הדור לומר כך לכך דר קלסתר פניו וחי לאו
האי סברא הוי קש אמאי לא כת אברה' הוליד את יחוק
בכח קראי קמאי דכת ריחוק בן אברה' היה: ויחמ' ה' לה

פי' רש"י עי' עליה אל דרייך רש"י עי' עליה מרלא כתי' ויאמר
לה ה' רחמי אורחי' רק' בכל דוכתי' דסמוך אמירה ללפון
לו ולה ולא הפסקת ביניה גבי הגר ויחמ' לה מלאך הש' וכך
ויחמ' לו יחוק אביו. ויחמ' לו פדעה וכאלה רבי' אלא עי'
הכי קאמ' ויאמר ה' לאמר לה. בפ' ואלה שמות כתי' ויאמר
ה' לו עוד איך לקטור סברא זו משום דאיכא למימ' משום
דכת' בתרי' עוד לא הוי סיך למסמך ה' לעוד וטפי סיך
למסמך ללו. ולפי פשוטו יתיישב שפיר משום דכת' ותלך
לדרוש את ה' אלמא הית' דריכה לדרוש דבר ה' מאחרים
והכתו' אומר שאמ' לה אליה לעצמ' לכך פי' רש"י עי' עליה:

רש"י ויקראו שמו עשו הכל קראו לו כך ובתה הכי
פי' ויקרא שמו ה' תימ' היאך דורש רש"י תרווייהו רעכ' חד
מכניהו אורחיה דקרא ויקראו או ויקרא וההיא דלא אורחי
לדרוש. ו'ל דרש"י ל' הסבר' כך היה לכתו' גבי עשו
ויקראו כלומר אביו סדרך לקרות טס לבנו והטעם
דכולו כגמר לעשו אינו פשוט כ' וגבי יעקב היה לכתוב
ויקראו מטעם אחרות העקב מעם מעין הלפון לכך ה'
הזכר רש"י לפר' טעמא בעשו אמאי כתב ויקראו ושבו
גם כן גבי יעקב אמאי לא. כתב כמי ויקראו מקו' ופי'
דהקב'ה קראו כך. ד'א אביו כלומר אביו מהר לקרותו
כך כדי להתקיים הסם ורמז שלא. יפסקי זה לגמור
ממלכתו עד שצומד זה וכוטלו ממנו ואל תשיכני שהרי
בקם אחכ לברך את עשו שזה בלאו הכי דרי' טעם:

איש יורע ציר איש עדה תרגם אונקלוס גבר נח ס
סירכין פי' בתו' פ' החובל וב'א האריך פ' יט כוחלין דנח
סירכין בר' כת' הוא אדם בטל ההולך בסדה לטויל ולהי'
נשקט מעסקי הטורדי' את הגוף והוא מלפון קי'ל דרשכי
פ' החובל ומלפון כסדכאות פ' יט כוחלין. וכך ותסקוט
הארץ מתרגמי' וסדכאות ארעא והיינו נמי מפרכין על
התינוקות ליארם כלומר ממכאיזן להם השקט לתינוקות
בהיות ניטאת לאיש: וישמור משמרתיו גזירות על
אזהרות כמו סכיות לעריות ושבו לטבת כך פי' רש"י והכי
אשכחן

אשכחן בכמה דוכתו שאבותינו קיימו כל המצות קודם
 סכת התורה. ומק' והלא יעקב נשא שתי אחיות ופרץ
 זרעו בני יהודה מכלתו היו. ורבותינו תירצו שהכל
 בהתיר היה אף לפי מה שכתבה התורה למ' בר' ליישוב
 העציינים לפי הפסטרמשמע בכמה מקומות שלא חשו
 למאי שאסרה תורה אח"כ שהרי למד' תאומי נולדו עם ה
 הפסטים והשואם לנפי' בטורח גדול יש ליישב שבהתיר
 עשו לפני מתן תור'. ונש' ליישב לפי הפסטר דאין לך מצות
 בתור' שלא יהא בה טעם למה נכטוית אף שאין הטעמי'
 גלוים לנו ואי אפשר גם כן שיקפיקו הטעמים בכל אדם
 ובכל זמן כגון איסור ב' אחיות אם נעשה הטעם שלא
 יהא סכאה וקנאה בין ב' אחיות לפי שאין סכאה גדולה
 משכחת הכרה זו לזו ואם יבא אליהו ויאמר לנו שיש ב'
 אחיות בעולם שבוראי לא יהא קנאה ביניהם אף אם יהו
 ברות אפי"כ הנפואות אחר מתן תורה היו בכרת רכך
 בת' תורה בכללות שלא לחלק מתוך הטעמים ואפשר
 על זה לא חשו אבותינו וחלקו ברוב חכמת מתו הטעמי'
 ואפשר במקום שהיו יודעי' שלא היו טעמים שייכי לא היו
 כזהרי ולא עשו שום איסור כיון שלא נתנה התורה עדיין
 בכללותיה ובמקום שהיו יודעים שהיו הטעמי' שייכי עשו
 אפי' משמרת למשמרת כגון שניות לעריות ושב' לסבת :
 רש"י הקול קול יעקב אף עשו מדבר בלסוף נקיייה
 קום נא כי הקרה וכו' ולא רצה לפ' לפי פסונו שהיכ'
 בטוביעו עינא וקלא כדאמר בביט' היאך סומא מותר
 באשתו אלא בטוביעו עיני וקלא וכו' מרבותי כאן ויאמר
 יצחק אל יעקב ובמקרא הראשון כתו' ויאמר יצחק א' בנו
 אל הקורם שאומ' כי הקר' כו' היה יצחק לבמרי סבור שה'
 עשו ואפי"כ דאומר כבר קום נא אל רעשו נמי היה זהיר
 בכבוד אביו כדמוכח כל הפרשה וסבור יצחק שלכבודו
 דבר בלסוף תחנונים אבל עם שמים לא היה טגור כלל
 בפיו ולכך כתו' בתחילה ויאמר יצחק אל בנו עשו כאשר
 סבר היה למ' לא רצה הכתוב לכתוב עשו מרי דסקרא
 וכאשר אומר כי הקרה וכו' חוזר וכתו' ויאמ' יצחק א' יעקב
 כי היה משתפק מאור ומזה דקדק רש"י דלא בטוביעו עיני'
 וקלא משתפק אלא טרבר בלסוף נקיייה ותחנונים :
 רש"י לעי' פי' רש"י אומ' זה למעשרו פי' על יד המעשרו'
 היה אומ' כי היה כותב מעשר ראשון א' מעשר וגם מעשר
 מן המעשר דהיינו אחר ממאה ופי' המקרא מוימאח ק'
 מעורים כלומר ממי ששיערו שהיה בין הכל כך עלה ה
 המעשר מן המעשר והיינו ק' פעמים ממה שמערוהו :
 רש"י אלא מאו תועלת בברכה זו אם תקנה נכסאי'

ויצא

רש"י ע"י שבטביל פרעו' בנות כנען גמגום הלסוף יתיישב
 הטיב ובפסטי' רע' סכת' רש"י לא קאי כלל לפל' למה הלך
 עשו אל ישמעאל אלא דק' לרש"י למה הפסיק העניין ב
 בפרשתו של יעקב וזה מתחיל רש"י לתרץ כלומר ע"י מה
 שהפסיק שבטביל פרעות בנות כנען הלך עשו א' ישמעאל
 ותחילת פרשתו של יעקב הוא מטום פרעות היו בנות כ
 כנען פולח לפרץ אדם לקח לו מטם אשה ועי' כך הפסיק
 העניין והל' לרש"י לכתוב שבטביל פרעות בנו כנען הלך
 עשו אל ישמעאל ועי' כך הפסיק העניין ועכסיו כספירם
 לסונו הרויח שלא יבטרך וכת' אלא עי' לחודי' ולא עי' כך :
 אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק יש לתן טעם למה
 הזכיר אבות ג' אברהם ולא ג' יצחק דאביו ממס
 היה אלא לפי שיעקב נתיירא שלא יתקיימו הברכות ל
 שהיה ברעת יצחק רק לברך את עשו אלא שבחכמה ל
 לקח יעקב הברכו' בא הק"ה והבטיחו אנכי לאי אברה
 אביך כלומר דבר עליך כאב ולא רצה לברך את יצחק
 לפי שכמה פעם יבא ממנו כרפי' רש"י בקוץ פר ויהיו חוי
 טרה. וכאשר ביארנו עם והיה הברכו' עוד בכח אברה
 ורעתיו לא היה על עשו כלל. אפי' לפי אחר רש"י רש"י

עם שבה הקבה לכהיה לביחק ממה הא לא אשכחן עברך
 אברהם את יחק ואיכא למימר ודאי. בסביל זה הכיחו
 אלא דלהוא פי משמע טפי לשנא דקרא רבא לכהמו מ
 משום דכת' בראש דקרא ויהי אחרי מות אברהם כלומר
 סמוך למיתותו בעורו באבילתו: רש"י והמבקש
 לחם הוא בעצב תימ' חם בא רש"י להוכיח ההבטחות מן
 המקרא חם כן היכא הבטיחו בגד ללבוס ויל' דוראי אין
 הקבה מטיח את הכריקי אלא לכהונ ככונה סבעולס.
 ואמרו רבותינו זל' דאמרי אנשי עשיק לבגך ושוייה ל
 לכריסא ואמר כמי בער' פיסוי הרס לעולם ואכל ארס
 ויפתה פחות ממה שיש לו ולבט ויתכסה במה שיש לו
 ואם לא היה כותף לו בגד ללבוס כלומר כראוי היה ודאי
 ממזל בתכלית באכילת לחם כדי למכור המותר ולקבו'
 בגד ללבוס כראוי ככונה סבעולס והמבקש לחם כלומר
 שאין לו כל צורכו לחם נקרא בעצב. ועיני לאה רכות
 ורחל הית' יפת תאר אפי' לרשי לא יתישב מליצת המקר'
 עפיר רהל למיכת' ורחל היו לה עינים יפות או ולאה לא
 היתה יפת תואר דמסתמא לא בא הכתוב לספר בגנות'
 של לאה בחיכס אלא לתת טעם למה בחר יעקב ברחל
 יותר מבלאה. ויל' דרשפיר יתישב המלכ' מסו' דאמ' בפ'ר
 ג' דתעני' כלה עניניה יפות אין כל גופה כריכה בדיקה
 ואם עניניה רעות כל גופה כריכה בדיקה. ואכ' הכא
 קאמר קרא ועיני לאה רכות ומעתה היה ספק בכל גופה
 ויעקב לא רצה לכנס בספק ונקט לישל מצלי' ולא רצה
 הכת' לגנות בפירוס. ורחל היתה יפה תואר ויפת מראה
 בלתי שום ספק: רש"י מי שיש לו בניס סולח בתו
 אכל הרועי' תימ' דילמא קטנים היו בההיא טעת' ועכסיו
 כתגדלו ויל' רהל לסלוח' בלהה ולפתה שפחותיו ולא רחל
 שהית' בתו מאסתו הכסוף. בסלת לא אי' הו' לו בני כיהא
 דשלח רחל שהיא תירס הנכסים ותשמור הכאן יפה ב
 בכל כחה. אבל אי' הו' לו בניס אכ' למה תשמור יותר
 מבלאה או ולפתה דלעולם הבניס קודמי' לבגו'. ובכו'
 הכסופות קודמי' לבנות הסלפסים: רש"י כל מי
 סכ' בו על כן מרובה באוכלוסין היה תימא מה טעם ב
 בדבר היכא מדרש לישל רעל כן מרובה באוכלוסין היה
 ויל' משום דכת' בפ'ר' ואלה שמות כן ירבה וכן יפרוך ופי'
 רש"י לטעם שרוח הקודש אומר כן נגד המצרים שאמרו פן
 ירבה ומרקט לפרוך בזה הלשון סייך למדרש הכא על
 כן כלומ' בסביל כן קראו אותה יהוד' שהיית' יורעת סיהא
 בברכת כן ירבה והו' כמו על הברכה שברכו אביו ס
 שפתרנו בסביל הברכה לעיל:

בהם פכלו לבגו' העולם מתמיה היחך כדק' גמור כמהו
 עושה רמאו כזה. ויפ' לתרן דכרין עשה לגמרי שהתנאו
 בתחילה ביניהם היית' פכל כאן סיהא בו אחת מן ה
 הסימנים הללו או נקו' או טלוא או חוס ועקודים וברודים
 בכלל אינו הסימני' היו ברמוכיח קראי ורחיה דחד סימן
 היה התכאיר כתיב וכל' שה חוס בכסבי' מדהאי לחוד
 איכך כמי לחוד וכתיר' יעק' מטענו רמאות סיהא טכולס
 כריכס להיות נקוד וטלוא וחוס ולא יהא פירשו או זה
 או זה כמו חולץ ועסה מאמר ולכך פכל המקלות ועסה
 בהן רק שני סימנים ואם כן כל הכאן שיוגרו בסלשה
 סימנים ודאי שלו היתה מריכא רסימן אחד מעצמו בא
 ולפי הושר היה התכאיר ביניה רק סימן אחד וכך כסותהן
 פני הכאן לכוכה הכאן כיסה סימן אחד וקרא מסייעני
 ויתן פני הכאן אל עקוד וכל' חוס בכאן לבן ואלו סימן
 שלישי לא כתב כאן: ויכל את מקנה אביכס
 כתב בלשון זכר לנקב' לפי סמה שהיו ראוי לרש לבניס
 הציל להם הקבה והכי איתא בפסטיס גבי והעברת
 את נחלת אביהן להן לפי טעמרו במקום זכרים כתב
 בלשון זכר עליהם: ואם איתא לא תעבור
 אליו את הגל הזה ואת המצבה לגבי דיריה לא קאמ' חם
 איני לא אצבור אליו את הגל הזה והמצבה הזאת לפי
 שיעקב לא רצה לקבל מצבה סימן לכורכו לרדות לפי
 שעתיד תורה לאוסרה לבגו' ולהסליח לפני הקבה ד
 דכתיב אשר' אה' אלהיך אפי' שהייתה אהובה בימי
 האבות כדאיתא בס' אב' לצורך לבן קבלה שלא
 היתה טוואה בימיו:

וישלה

רש"י מלאכים ממס' יל' דהו' כרך לפרס דמלאכי' ממס' הו'
 מרכת' בה כה תאל' לארובי' לעסיו ואם עבריו או סלוח
 היו למה לו להזכי' בלסו' ארנו רבטלמא כה אמר עברך
 ועקב וכל עברות וארכות המוזכר בפרשה יתישב ה
 הטיב לפי טעם הדברים כהייתן בפיהם איך ירבה
 אות באות אבל דבר עצמו או סלוחיו מה כריך להזכיר
 בהן לסוף ארבות אלא אם כן מלאכי' ממס' היו והיה שרי
 עשו עמהם והכניע בפניהם את עצמו וזה יוכיח כי יפ'
 יפגוסך עשו אחי ואמרת לעברך לעיקב. ועור יל'
 דהכי דייק דמלאכים ממס' היו דכתיב בסוף אידך סיהא
 ויקרא סם המקום מתנים ופירוט רש"י רשת' מחנות סל'
 מלאכים

מלאכי' היו עם מלאכי' חל' שלווהו עד כאן ומלאכי' של ח'
שבאו ללוותו מכאן והלאה והשתא תקשה לפירו' ספירט
גבי עולים ויורדים בו עולים תחילה ואחר כך יורדים
למא לא המתין אלו שהלווהו עד שבאו אינ' ללוותו וכאן
המתין עד שבאו סתי המחנות יחד אלא אם כן בסביל
כך המתין כאן לפי שאמר להם יעקב לשלחם לעמו ל
לחונה לארץ המלאכי חוזה לארץ היו . תירוץ זה
נוטה לכד היוסר מרלעיל : את סתי נסוין ואת
סתי ספחתיין ואת אחד עשר ילדיו אינ' לתמוה למה ה
הקדים כאן נקבות לזכרים ובפרט ויבא הקדים זכרים
לנקבות דכתיב ואת בניו ואת נסוין על הגמלים ופירוט
רס' שהקדים זכרים לנקבות ולא כעסוין שהקדי' נקבות
לזכרי' דיע' לומר והסבא ראוי להקדי' נקבות משו' דריתא
במקורת מהלם סכבקי' לו הנחל ורסוין מוועבירם את
הנחל ועור חד ויעבירם בקעים בקעים וזהו רמז לרבר
סכבקי' הנחל והיו הילד' יראים לעבור שהרי סכבקי'
הים והיו יראי' סראל לעבו' עד סקסץ נחסון בן עמינדב
בתוך הים ואחריו סבט בנימן כמו סדרשו רבותי' וכאן
נמי הכתבות סהו זקנו וברול' לא ספרו ועברו תחילה :
רס' פירט הכזונה יעסה כתרומו ית אחותכא
דעת רס' סלא תאמ' האי יעסה מלסון ויבא הבי לעסות
מלאכתו והיו פירוטו כמו טעוין עם הזונה יעסה עם
אחותינו דהרבה אתין אסכחן דמסמטין בלסון עם
דאם כן חל' לאוקלוס לתרגם עם אחות' ומרמתרגמינן
ית אחותך' היו הפי' יעסה אותה כמו זונה ואוקלוס
גופיה תירגמו כן דאי' היו פירו' עם אחותך' חל' לכתוב
הכזונה : רס' פירט כעסה כמו סמעה וכן
תרגם אוקלוס טול' ונהך ולא רבה לפרט כמו נטלחה
אנסיס לפנינו כדאמ' נמי וכלכה מסום דלא אסכחן לסון
נסיעה אלא דוקא אמי שהלך עם בני ביתו ועסו לא היו
כאן בני ביתו עמו ולכך יש לפרט עכ' כעסה איעקב ל
לקרואה וכלכה אתרוייהו וזה יוכיח בפרטת ויסב דפירט
רסי' אנסוין מזה הסיע עכמו מן האחוח רלא רבה לפרט
בלי סום דחק כפסוטו הלכו מכאן כמו אס תבאו מזה
הוכיח אתכם מזה והרבה סמותו אלא וראוי לסון נסיעה
דוחקו לפי שהיה לו לכתוב הלכו מזה אחרי סלא היו בני
ביתו עמהם ומאי דכתיב ויסע מלאך האלקים לפנים
על ידי סהסיע את ישראל עם בני ביתם כתב בלסון
נסיעה וכ' . עוד חל' לפי דהקרוק הזה היה כריך
להיות סמך דגוטה כמו וכסעו מחורב כרי להסלים ח
חסרון חלון סהו יסוד הכופל בתיבה . סמעתי

לך אתניכה ולרועך אחרוך את הארץ תימא איך
יתיטבו סתי כתיכות הללו ואיך כתיקיימו כתיכות הארץ
לו והלא לא מצינו שהיה לו סום כח וזכו בחייו בארץ רק
סכניו ורסו אותו ויס' לומר דגם בחייו זכ' בו סהרי קבר
את רחל בדר' אפרת ואין דרך כלל סניחו' בני המדיכות
לקבור מתים בדרך כבוטה לרבים אלא מכני סודעו
סלו כתכו הארץ ולא עכבו על ידו . וטעם זה מצאתי
בפסטי' על מתה עלי רחל ואקבר' סם בדרך אפרת לפי
סכתב כבר ואפרים ומנשה כראובן וסמעון יהיו לי .
כלומר ליטול סני כחלות רבה יעקב לכבר את דבריו
סלא על תהוה הוא מבטי' את יוסף סיטלו בניו את כחלתו
סמנחיל להם סהרי וראי' יש לו כח וזכו באר' כנעץ ראל' ל
לא היו מכיחו' לו לקבור מת בדרך כבוטה לרבים ואעב'
ד'רסי' פי' פרטת ויחי רלאו מא' היה מקום קבורתה מ'מ
סמוך ממס' לא' היתה והיה לו יד וכח סם בארץ :
רס' כבעון בא על כלתו והוליד את אהליבמה ואחר כך
פירט וכבעון בא על אמו והוליד ענה מק' אמאי לא פיר'
בחד עניכא ויפרט טעי' בא על כלתו והוליד ענה כרפי'
גבי אהליבמה או יפרט לעיל ענה בא על אמו והוליד
אהליבמה ויס' לומר דכך היא סברא לעולם אין רגילות
בתורה לכתוב הפכים אס לא סאני מוכרח לכך וגם כן
אין רגילות כלל סיבא אים על אמו כדאמרינן בפר' חלק
גבי מנשה כלום יש לך הנאה ממקום סבאת או מטעם
דאבא בר מניומי כריתא סלהי פרק בתרא ריבמו' אס
לא סאני מוכרח לכך ואס כן יתייטב ספיר ראי' אפסר
לפרט סעיר בא על כלתו דאס כן לא היה כתוב בתורה
הפכים בחסם בן סעיר ובן כבעון רבן סעיר הוא כ
קרא מן הדין חרא סבאמת היה בנו וגם לפי מה סהוין
סוברים העולם סבן כבעון היה לפי סאסתו ילרתו מכל
מקום היה ראוי לקרותו בנו דסעיר רבני בניס הרי סם
כבניס כדאסכחן הידעתן את לבן בן כחור וכבעון בן
סעיר היה מסום כך הוכרך לפרט כבעון בא על אמו .
והזכרחה התורה לכתוב הפכים מסום רבן כבעון היה
באמת ובן סעיר לפי מה ססברו העולם . אבל גבי
אהליבמה נוכל ספיר לפרט כבעון בא על כלתו ולא תק'
אס כן אמאי קרתה התורה בת ענה הלא לפי האמת
בת כבעון היתה וגם אס היתה בת ענה מכל מקום היה
ראוי לקרותה בת כבעון משו' רבני בניס הרי סן כבניס
דענה כמי בת כבעון היה כרפי' . רס' לעיל ה' ליתא
מסום דהתורה כתבה לעולם גם כן מה ססברו העולם
והעולם סברו דבת ענה היתה סהרי אסתו ילרתו וגם

2

כך סברו רענה בן פעיר היה סהרי אשת פעיר ילתנו
דבבען בא על אמו כדלעיל אבל לעיל גבי פעיר ד
דבבען היה בנו בלי ספק ליכא למימר הכי וכיון דכוכל
לומר ולפרש דבא על בלתו לא מפרשינן כלל שבא על
אמו כדפירשנו :

וישב

רשי ואוכקלום תרגם ארי בר חכים הוא ליה לאיך תרי
פ' אתי ודאי טפי לישנא דזקוני דיוקניו נוטריקון דזקוניו
ולתרגם אוכקלום כמי יט לפרש דזקונים מלשון והדרת
פני זקן מה שדרשו רבותינו זה סקה חכמה וכך זקני
הערה זקני מואב וזקני מדין כולוהו פ' לשון חכמה :

רש"י קדור על את' שלא הלכו לא לרעות את עצמו ל'
דהאי דרעה משמע פעיר מרקוד על את רכל תיבה
הקורה לא כתב כפשוטו ממש מכל מקום אינה יוצאת
משמענות' רהא ודאי נכת' ואם כן דרשינן הכא האי את
ספורטו של האות מסרת אותו ואותם ואשכחן מקצתם
אותו ואותם טפי את עצמם בגוף ויקבור אותם בג'יא
דגבי משה יקריב אותו דגבי כזיר והשיאו אות' עון אשמי'
סהיה ר' ישמעאל דורש ויקבור את עצמו קבר את עצמו
והשיאו עצמו יביא עצמו כדפירש רש"י פרשת נשא :

רש"י פסח מוכן למורענית רל רכשמה כן היא דפסח
לשון חלק הוא כדפירש רש"י בפרשת ויחי וקרא קאמר
חלק לבש עתה יאשמו וכל חלוקה מוכן לפורענות :
רש"י ובבראשית רבא ותקרא את שמו סלה פסקת
סלה רל מלשון סלהי פרחין מתיישב נמי לפי זה אמאי
כתב גבי ער ויקרא וגבי סלה ותקרא לא חכמה היתה
והרבישה בעצמו סנעקר סליותה ולא תלד עור ולכך
ותקרא לו סלה : ותהר לו פירוש רש"י גבורים

וזרתיקים כמותו לפי פשוטו יתיישב לפי שלא הית' אשתו
מיוחדת הוצרך הכתוב להערך שלא היתה הרה לזנונים
ולא זנתה לאים אחר : רשי פעיר עזים דמו
דומה לסל אדם לא רכה לפרש דפחטו פעיר עזים לפי
שהוא פחות בדמים משאר בהמה ודרך הוא לגחוט
הפחות שהיה לא לצורך אכילה שחטוהו אלא לרמו משום
דגם זה אמת דרמו דומה לרם אדם דמקמתא בסביל
כך ציוותה תורה בכל מקום פעיר עזים לחטאת דכפס
האדם רמו הוא ורמו בכפס יכפר על המזבח ויבא רמה
ויכפר על הרומה לו . רש"י עיזקתך וטוסיפך

טבעת שאתה חותם בו וטמלתך עיזקתך הוא טבעת
בכמה מקומות בתלמוד וטוסיפך לשון שמהל כדמתרג'
אוכלוס ופרשו השמלה ויפרשו טוסיפא :

מיד הישמעלי אשר הורירוהו ולעיל כתיב והמדינים
מכרו אותו יש לומי רמבין סניהם מכר דהישמעאלים
כתבו כסף בערו כדכתיב ומכרו את יוסף לישמעאלים
בעשרים כסף והמדיינים זכו בה בהגבהה כדכתיב
ויעברו אנשי מדיינים וימסכו ועלו את יוסף ואעב רש"י
פ' וימסכו בני יעקב כוכל לומר דודאי המדיינים קיינו
עמהם בהגבהה . ומתוך כך היתה המחלוקת בין
הישמעאלים ובין המדיינים ואלו תפסו בו ואלו תפסו בו
כדפירש רש"י פעמיים מכר ולא יוכלו להשוות ער סיבאן
למכרים ומכרוהו מביניהם וגבו הישמעאלים כספם
שהוציאו בראשונה מפוטופר והמותר לקחו המדיינים
פהם היו עיקר סקו בהגבהה תחילה ומכל מקום
טפיר כתב מיד הישמעאלים לפי שפוטופר החזיר להם
כספם תחילה והיינו מיד הישמעאלים כלומר דבר הכיתין
מיד ליד :

מקץ

והנה טבע סבלים עולות בקה אחר מה שעלו בקה
אחר היה רמז סהיו הענים רבוס' ולא מפוזר' כסתפקתי
אם ראיתי כך : רש"י הנמכא כזה נסכח כדן
רובה לומר שלא תפרשהו כמו הנסיה כדבר הגדול הזה
או הנשמע כמהו וה"ל לפרש הנמכא כזה בכל העולם
חדוש גדול הוא שהיה רוח אלקים באים ואם כן הוה ליה
לתרגם המשתכח כהדן ומקרא דבתרי' אף כבון וחכס
כמוך מוכח דפירש הנסכח כדן : וטבע סבלים

הדקות שרופות הקרים יהיו טבע פני רעב תימא אמאי
לא כתב גם כן טבע פנים הנס כדכת' גבי טבע פרות
הרעות וגבי סבלים הטובות ויש לומר דיוסף לא אומר
זה דרך פתרון אלא דרך תפילה ובקשה לפי שרבותינו
זל אמרו כבואה שהיא לטוב אינו חוזרת כלל אפילו על
ירי חטא אבל כבואה שהיא לרעה אפשר שתהא חוזרת
על ירי תשובה כראשכחן גבי כינוה וחלוס זה כבואה
ממש שהיה כדכתיב אשר האלקים עשה הגיד לפרעה
וירע יוסף דעל ירי פתרונו יבאו פני טבע בוראיו וטבע
פני רעב היה ירא סלא יבאו סי היה ירא אולי יתבטלו
על ירי תשובה ואם כן לא הוזקו אביו ואחיו לבא אליו
מכרימה

מזרימה ולכך אומ' דרך תפילה ובקשה פיהא שני דעב
 והיה בוטח שתקיי' מאמר רכתי' בהו בכריקים ותגזור
 אומר ויקם לך ולכך כת' אחר ותחילה סבע שני הרעב
 לבא כאשר אומ' יוסף ג' ובי שני הסובע לא כתב הכי מ'
 משו' דאלו שני הרעב באו על ידי אמירתו של יוסף מלסון
 ותגזור אומר ולכך לא כתב כמי כאשר פתר יוסף כמו
 כאשר פתר לנו כן היה :
 בומחות אחריהם
 הא דלא כתיב עולות אחריהן כמו ג' ב' פרו' ובי סבלים
 הטובות עולות בקנה אחד משו' דכרמו בזה שלא יגמרו
 סבע שני הרעב אלא סיבמחובת חילתה שתי שנים לכ
 וכסיבא יעקב למכרים יתחילו לזרוע :
 רש"י
 רדו שמה כמנין רדו שנה נר' דרריש הא מיייתורא דלסון
 דהל' לכתוב רדו ושברו משם שמה קמא למה לי אלא ע"כ
 חתי' למימר שכמנין רדו יהיו שמה ובלא זה היה קשה
 מכלל לרשי' למרש הכי דמלסון רדו לא שמעינן דכל ה
 הפרשה הכי כתיב וירדו אחי יוסף ויקומו וירדו ירד י
 וירדו ורבים כהנה :
 רש"י לפי שיוסף אמר
 להם סימלו ים לומר דהכי דייק מרלא כתב כאשר יבזה
 לכס תעשו שהוא לשון ממשלה ואמירה לשון רכה היא
 אלא רמו הכתוב בלסון אמירה למילה דכתיב שם אככי
 על אמרתך נסתפקתי אם שמעתי כך :
 ולקחת אותנו לעבדים ואת חמורינו קחת יש רמו
 מכאן לרבריו רבותינו דחביבין בהמתו של ישראל לאומת
 העולם יותר מכשותיהן דאם ל"כ אמאי סלקא ארעתיהו
 סבאם עלילות לקחת חמורינו דבשלמא לקחת אותנו
 לעבדים היה לחוש לפי שכולם גבורים וכאיש ובוראי לא
 היה בכל הארץ דוגמתם אפילו אחד אבל מלך גדול
 כיוסף מה יבקש עלילות בסביל חמורים אלא חטוהו
 שכוונתו היה למשכב זכור ולמשכב בהמה והיו אלו
 חביבין עליו :

ויגש

רש"י בתך היינו מבקשים או אחותינו הייתה מבקש מק'
 למה פניה רש"י המליצה ג' יוסף ולומר בתו ובי אחיו
 לומר אחותינו ואררבה יותר הל' לומר אחותך ג' יוסף
 לפי שהיו זקנים יותר ממנו ו"ל דאחר ששאל היש לכם אב
 או אח אם כן כריכין לומר כך בתך היינו מבקש כלומר
 הבת מוטלת על האב להמציא לה קידושין וזיווגים ד'
 ראויים לפיכך שאל אם יש לכם אב ואז מסתמא יש לכם

גם כן אסת' אב דאיך דרך האיש להיות פנוי והיא סניא
 לכלתו ומכירה לה כדאמרינן ביבמות דאכלה לגורסא
 אבל אם מת האב שוב איך לראב על חמותה דפקע לה
 ורשותה מבית בעלה ושוב פירש רש"י או אחותינו היית
 מבקש לפי ששאל היש לכם אח כי דרך נושא אשה לבדוק
 באחיה כמו שאמר רז"ל רוב בניס דומים לאחי האם
 והיה רוצה להכיר כל האחים אם יש שמן באחד מהם :
 רש"י מה פרעה מבטיח ואינו עושה ג' וזר ואינו
 מקיים אף אתה כן . תימ' הא היה צריך לחלוק כבוד
 למלכו' ויש לומר דבסביל כך נקרב אליו כלומר בקרוב
 לו ודבר באזניו כדכתב קרא שלא ישמעו רבריו הסמוך
 ולא היה זלזול בדבר . ורש"י שפירש על דבר כא עבדך
 דבר באזני ארוני וכנסו רברי' באזניך לפי פשוטו כי
 לאורך פירש דמפרש כי כמוך כפרעה לשון חשיבות וזה
 היה יכול לרבר בלסון רם :
 אחי יוסף העור
 אבי חי יש לומר רחי דהכא הוא מלסון ותיחי רוח יעקב
 אביהם וכפ' אמר יוסף כלומר עורכו קיים העור אבי חי
 בכבואה ולמה לא יודע בכבואה שעורכי קיים . והם
 תפרשיהו כפי פשוטו תימ' למה שאל זה הלא כבר כמה
 פעמים הגידו לו שהוא חי :
 רש"י על שתי מקדשים
 שעתיד לחרב בחלקו יש לומר דרייק רש"י ע"כ הבכיה
 לא היה בסביל החיבה והאהבה לבד מרלא כתיב כס'
 כטיקה ג' בנימין מכל סכך באחיו דכתיב וינסק לכל
 אחיו ויבך עליהם אלא בכייה של יללה היה לפניה ליוסף
 ולבכיית על שני מקדשי' ועל משכן טילה כאשר ה' האמ'
 סכחרו בעונות ואע"כ כסבבה יוסף על בוארי אביו כמי
 לא כתב כטיקה היינו משום דיוסף בנו היה חלק לו כבוד
 ולא רצה להיות כל כך גס לבו עמו לנסקו בלא רשותו
 ויעקב מכסח ליכחק על ידי כווי עושה אבל איך לרקק
 מרכתיב בוארי בנימין דרש"י פי' במסכת מגילה דבוארי
 לאו דוקא הוא דבואר כמי תרי משמע :

ויאמר ישראל רב עוד בני חי ויש לומר דרב דכתב
 הכא רוצה לומר עשו ספקרא רב דכתי' ורב יעבול בעיר
 כשכאבר יוסף היו הכל סבורים שנטרף ומתוך זה שמח
 עשו מאד בדבר לפי שהוא שטנו של עשו כדפי' רש"י על
 כאשר ילדה רחל את יוסף דכתיב בית עשו לקם וביית
 יעקב לאם וביית יוסף להבה ואם בלא להבה אינו סולט
 למרחוק וכששמע יעקב שעוד יוסף קיים אומ' ישראל רב
 כלומר עשו הנקרא רב עוד יוסף בני קיים ויש ללכה
 אם ואל תשמח סכלה הלהבה :
 רש"י בכנות
 בניו סרח בת אשר ויוסבד בת לוי תימא אם כן היאך

ותיישב בכותיו דלא הוה אלא ריכה . ואתל בכותיו רובה
לומר בכותיו ואף על גב דלא כמנו המכין עם כפשות כ
כדכתב קרא בהריא מלבד כפי בני יעקב מכל מקום
היינו יכולין לומר דכללם בכלל אותם שהביא אותו ואם
כך כמא קרא בבנות בניו כמי הכי רהא לפרץ ולבריעה
עכ כמים היו להם ויש לומר בדוחק קצת רובה לומר
דבכותיו ריכה וסרח רבני בניו כמי הרי הקבנים ואף על
פי חוזר והזכירו עם בכותיו משו דיוכבד ביאתה מסוכה
היתה סכולה בין החומה והכתוב רובה להזכירו חזר
והזכירה גבי סרח שהיתה ממש בת הבן ופלי המקרא
הכי ובכותיו סכאו לגבול מצרים ובנות בניו סכאו תוך
הכרך : רמ"א אל תפסיעו פסיעה גסה והכניסו
חמה לעיר יש לומר דלמון תרגומו כולל כל הכך אל ת
תתעסקו בדבר הלכה פלי רמ"א לעיל דבר שמסתמע
בפשיטות כמו רגזו ואל תחטאו דדרשין אקריא' סמע
ואתפילה וגם דרך ללמוד תורה באף וברגזו כמו סדרש
רב"ל מאף חכמתו עמדה לי חסמ' סלמדתו באף עמדה
לי ותרגומו כמי למון בהלה הוא כמו עמים ירגזו וחלו
ורגזו מפניהם ואים שהוא מבוהל בדרך ממהר ועוסע
פסיעות גסות וגם כן מכוון להעריב ממש בכניסתו ל
לעיר ולהקרים בבחנתו סלא יבאו לו רשעי העיר ויארבו
לו בדרך והזהירם יוסף על סמי דברים הללו ואומר להם
אל תרגזו ורמ"א ספירם סלא תרגזו עליה הדרך לכתיבת
טעם פי כך למה מחה בהם ללמוד תורה וכוונת רגזו
שהוא גם כן מלמון תרגומו אבל לא סגי בהאי פי לחזר
דכתיב אל תרגזו :

ויחי

רמ"א על ראש המטה על שהייתה מטתו סלימה .
והכי פירשונו על ראש המטה כלומר בסביל ראש המטה
שהוא יוסף שהיה חשוב ראש במטה ועמד בכרנו לכך
השתחווה : רמ"א על פי הריבר קברתיה עם
ותייל דתשובה זו אינו מוזכרת בתורה במדרי ואיך דרשו
המקרא לפר תמהון הענין ולא יסובו ויש לומר דגם
התשובה רמוזה כאן דכתיב אקבריה עם בדרך אפרת
והל לכתו מתה עלי רחל בארץ כנען בעוד כבדת ארץ
אפרת היא ב' לחם ואקבריה עם מה לו להזכיר סקבר
אותה בדרך אלא רובה לומר שעל פי הריבור עשה ס
סקבר אותה בדרך שהיא כבושה לרבים . ואין דרך

העולם כן אלא סיגלו בכיה ויוליכס בדרך על קברה
ויבקשו רחמים על קברה : סוכל את ידיו כי
מנשה הבכור מקם אררבה לפי שמנשה הבכור לא היה
לו להשכיל את ידיו ותירץ אבי אבי החר חיים המכונה
העכסיל מהייכבור"קא בן מהר"ר ישראל מקרמזיר סחבר
הסגרות באפירי שבבביל שמנשה הבכור היה סוכל
את ידיו ולא רצה לביישו בפיו ולומר לו עמוד לכד סמאל
וקילס מהר"ר עוזר אל תירון זה ושמעתי סמנשא אחר כך
ועוד יש לומר דהכי יהיב קרא טעמא לפי סכל מה
סאירע לו רוגמת זו אירע ליוסף כדפירס רמ"א בריש פר'
וישב ועשו אחי יעקב גם כן היה הבכור והברכות ה
הגיעו ליעקב שהיה הצעיר . ולכך הסכים יעקב
בדעתו גם כן לברך הצעיר ורצונו לומר שהיו הברכות
מקויימין יותר מאחר שהיו רוגמת עניינים סל יעקב
ואם כן ספיר קאמר קרא סוכל את ידיו בסביל שמנשה
בכור היה ולא יגיעו לו עיקר הברכות כמו סלא הגיעו
לעשו הבכור : ויקרבו ימי ישראל כסתרקרק
תמצא בכל מקו' סהזכיר בס מיתה אבל יעקב לא כתיב
יעקב אלא ישראל כאן כתיב ויאמר ישראל אל יוסף הנה
אכני מת ויראו בני ישראל כי מת אביהם מתיישב בזה
מה ספירס רמ"א מדאמר רבותינו אל יעקב אבינו לא מת
משום דכתיב ויכל יעקב לבנות את בניו וגומ' . ויגוע
ויאסף אבל מיתה לא הזכיר דיעקב לא מת אבל ישראל
מת . מספיק למבין . ועיני ישראל כבדו מזקן
ולא יוכל לראות לכאורה כי לא מוכיח קראי בכל ענייני
סחי' סגי כהורא דאררבה אחריו כתיב מיר והנה הראה
האלקים אותו וכן סוכל את ידיו ומוכח דבדעת עשה כי
ידע שמנשה שמוה לימינו כדפי' רמ"א אלא להכי איצטריך
דהוי תימה היאך תמד יוסף ידיו להסיר אותו וכי לא חסי'
בדעתו סבכבואה עשה כך אלא לפי סכבדו עיניו מזקן
סבר רב יוסף סלא ריקק בראיתו והיה סבר מנשה ע
עומד לסמאלו ולפי תירון זקני אל לא יתיישב בזה ספיר
אז חללת יצועי עלה תירגס אוכלקום בכך
אחילתיה לסוייה בריה סילתתא פי' בכך אחילתיה תרג'
סל אז חיללת כלומר כתחללת בהעלתך על מסכבי א'
אבך ומכל מקום כחשבת במכין ככי אפילו בסע' אותו
קילקול כדכתיב עם ויהיו בני יעקב שנים עשר וכן פי'
רמ"א עם סאפילו בסעת קלקלו קראו בכור יעקב וזהו ס
פתרו סל סוייה ברי סילקת להיות נחשב בני עלית ולמסן
לסוייה כמה דלא לסוייה ג' סטרא וזהו תרגומו סל יצועי
עלה כלומר מטתי עלית והייתה סלימה אפילו בסעת
קלקול

קלקול ראובן: ושמ' קברתי את לאה כאן נמי רמז טרחל היתה עיקר הבית מרלא כת' את לאה אסתי כמ' בסרה ורבה:

שמות

רש' וסרצו שהיו ילדות פסה בכרם אחד מת' מכל' הא מכייל ומת' ו' לסוכות כתובים כאן סרו וסרצו וירבו ויעצמו במאר מאר ותמלא וערוץ ק' ארסי דפי אוסרצו טפי הוה לבר אתחילת הלסו אפרו או אסופו במאר מאר ויל' דיסרצו מורה ארדסא דככל התור' סמכו אהררי פרו ורבו וכאן הפסיק בויסרצו ב' פרו ורבו אעכ' אתא קרא ואסמוע' ע' ספרו כדרך סרצים שילרו הרבה בכרם אחד ונקט' ו' כדרך הלסוכות דלעיל: רש' מה חטאו ישרא' מכל ע' אומות להיות כירוכי בעבודות פרך אף על גב דכבר כג' זהה גזרה עלזרעו של אברהם ועברו ו ועינו אות' ר' מאות פנה למ' היה ק' למטה פהרי אמרה תורה לא יומתו בנים על אבות וכאן הומתו על אבותם וכתיישב לו כשראה פהיה בהן דלטורין ואכ' ראויין הן לפקוד חוב אבות עליה' דהכי דרשין פוקד עון אבו' על בכי כשאוחזין מעשה האבות בידיה': אככי להי אביך אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב אבותי היה לו לכתוב לסוף רבי' אלא יל' דאלהי אביך אל' אברהם לחוד פכיכול מן האם מאור כשרים. עכ' אל' תתמה על הסכה שאיננו אוכל לפי שהאם אינו צורך ל'א בסליחותי: לך ואספת זקני ישראל וגו' אלהי אברהם יצחק ויעקב מה פלא כזכר האלהות אלא באברהם ולא ביצחק ויעקב כמו באביך מקומות פבר זו לפי שזקני ישראל ידעו טע' עונמו של אברה' על אומרו במה ארע כזקני להם להסתעבר גאו הכתוב ופייסם בזה פהזכיר האלהות רק באברה' כלומ' היה שורם ועמוד ומקור אמונת אלהיות וכדי ועיקר הוא לבדו להיותו כג' אל' בזכותו: לעי' רש' פהרי עתירי לקבל התורה על ההר הזה לסוף ג' חדשים ומת' והלה עד מת' תורה מיביאת מכרי' אינו כי אם חכי ניסן ואייר וו' בסיון ויל' כמ' טראיתי בפסטי' דג' ידחי פהכפי' למשה ובטעה בסיון כיכול מן המיסביום ההוא בזכות התורה והכי איתא בפ' קמ' דסוט' והוא רמז לו להק'בה כאן כסם פכיבלת בזכות התור' לסוף ג' חדסי' מלידתך כך כיכולו הם בזכות התורה מעתירי לקבל ביום ההוא על ההר הזה: ארמת קורם הוא פרסי הוא המקום ויל' דקס' לו ארמת' לסו' סקיב' והוא לסוף זכר לכך פי הוא

קאי על המקום או פי' הוא המקום פי' הק'בה פנקר' מקו': רש' מלמדונו סלא היה דס' ער פגיגע ליבסת מת' אכ' לא לכת' אלא והיה בתר' והוה פמעיל הא ויל' דמופת זה מורה פיעסה הק'בה פפטיס באלהיהם כי היו עוברי' לכילום ואכ' מן הרית היה פיהוה דס' מיד כאשר לקחה מן היאר פהרי המכה בפביל היאר עכמה היתה אלא ב' בפביל סאיך הק'בה ממחר מרות פורעכו' אפילו לרשע' ואומו העולם לכך איחרו המיס להיות דס' עד אשר הגיע ליבסה ונרמז זה במילת' והוה כלומר והוה המי' אשר תקח מן היאר פיר' בלקיח' מן היאר היו ראויין להופכ' כרפי' רש' לעי' והיו לרס ביבסת פי' ואחרו ער הויות' ליבסת ללמדונו סאיך מרות הפורענות ממחרת כדלעיל: רש' פלא היה רוכה ליטול גרולה על אהרן אחיו פהיה גרול הימנו ות' לפי זה מה הסיכו הק'בה הלא אהרן אחיך הלוי ידעתי כי דבר ידבר הוא כלומר אהרן הוא ידבר אליך דבר אתה ואינו חוסס על גדולתך: וגם הנה הוא יוצא לקראתיך כרפי' רש' ולא תפרס כאן דבר ידבר בלסוף בני ארס:

וארא

רש' ואת' לא הודיעו סכך סמו ואכ' פסיר סייך למכת' לא כודעתי דדרך המקרא לרבר כן לא כודעתי כלומר לא בא לכלל הודע פהרי לא סאלנו לי פאס סאלנו לי ודאי ה הודעתי ומסיים רש' פהרי בברית בין הבתרי' הודיע לאבר' סכך סמו ואכ' לא כודעתי על דרך זה טעות הוא ואכ' ים להק' על פי' רש' דאמאי לא סתריה מהאי לחוד דאיך לפר' פהיה מתאונן על האבות לפי פלא סלו לו מה סמו פהרי הודיע לאברה' בברית בין הבתרי' סכך סמו ואכ' מה ה'ל ליסאל דקודם ברית בין הבתרי' לא מיכינו סכרא' בא סדי ויל' דודאי נמי מ' ידע קריאת סס המיוחד וכתביבתו אלא פסאל אחר מרתו ועכיכו ועל זה היה מתאונן על האבות פלא סאלו אחר זה. ומק' רש' אכ' לכתב לא סאלנו לי ועכסיו איך לומר דלא כודעתי דל' דלא בא לכלל הודעה פהרי לא סאלנו לו סאיפסר אפילו סאלנו לא היה בא לכלל הודע' מרות ה' ועכיכו פהרי משה אחר מעט' העבל כס מכא עת רבון בקס הראיכו בא את כרפי' רש' סס מספיק למבין השת' מסוי' רש' ואת' לא הודיע סכך סמו כלל ולכ' כת' לא כודעתי סאפי' קריא ה': ל' ידעו ואכ' לא סאלנו כלום וסייך פסיר לומ' לא כודעתי

כהן כדלע"י שהרי בברית בין הבתרים הודיע לאברהם
 סכך שמו א"כ לא היה מתאכזף אלא שלא שאלו אחר מ
 מדותיו ועיניו א"כ ה"ל לכתב לא שאלו לי: הן בני ישראל
 לא שמעו אלי פי' רש"י זה אחר מי' ה"ן שבתורה ומת' דק"ן
 פירכ' הוא דרין הוא רישל' לא שמעו מקודר רוח ומעבד'
 קשה. וי"ל דהכי עביר ה"ן בכי ישראל שהם כבניי כבר
 לא שמעו אלי כלומ' לא הבינו עליונ' לשוכי והא"י לא שמעו
 אלי מלשון בני אשר לא שמעו לפני מלכיהם והיינו דק"ן
 שהוא מלך. ודרך לדבר כחות לפני מלכיהם והיינו דק"ן
 מסיים ע"ל שפתיים: הוא אהרן ומשה אשר אמר
 ה' להם וג' הם המדבר' וג' הוא משה ואהרן לגבי בניו
 מאת המקום הקד'י משה לאהרן לפי שגלו וידוע שמה
 היה עיקר חילת הכתוב כבוד לאהל' לומר שלא היה טפל
 לבמרי ובריבור אל פרעה היה אהרן עיקר הקד'י הכתו'
 למשה מטעם זה ועל דרך זה פי' רש"י ב"ק דקידוש' גבי
 איש את אביו ואמו תראו: והיה רס בכל ארץ
 מצרים בעצים ובעב"י שמעתי שיש רמז מכאן שבשעת
 התקופה מטולק מיני מתכת במים ואז איך המזיק פולט
 בהן שהרי בכאן לא ה' רס רק בכלי עץ ואבץ ולא בכלי
 מתכ' מרכת ובעצ'י ובאבני' ולא כת' בכלי סת' ויש להשי'
 א"כ אמאי לא הזכיר גם כן כלי חרס דהיו סכיחי בימי
 קדמוני' וגם במדרכי' בפר' אילנ' עוברין משמ' קצת שאין
 לו תקל' לחסס תקופה במים כה"ג וי"ל דנקט ובעצים
 ובאבנים ר"ל בשקנות המים שהם כלים גדולים ואיך
 דגילת לעסו' רק מע' ואבץ שחוקק' אות' לכך והוי דומיא
 דיאוריהם ואבניהם ומקנה מומהם דהכך כעין בריכו'
 קטנות עשויות וכן משמע ממי רפל' אוהיה רס בכל ארץ
 מצרים ואתי לרבו' אפי' מרחצאות ואמבטאות שבבתים
 דמשמע דמאי רכת' ובעצ'י ובאבני' לא אכל' שבבתים
 קאי אלא אשקנות שאכל הנהרות: רש"י למדנו
 מכאן שמכות בכורות שקולות כנגד כל המכות אי' לפר'
 מכות בכורות מצרים שלא התרו עליהם עתה אלא פי'
 מכות בכורות מלשון בוכורי' כמו והרוד האחר מלא ת
 תאכילי סתאני' הבכור' שפי' החסובו שנתבטלו כל בכרם.
 והכי נמי בברד לא לקו רק התבואה שבכרו ובטלו כל
 צרכ' כדכתי' כי השעור אביב והשפת' בגעול כרפי' רש"י
 זהו מכה גדולה לעובדי ארמ' שנתקלקלה התבואה אחרי
 שנתבטלה כל בכרמה ועיניהם תלויות ליהנות תבף
 ממכה: ה' הצדיק ואני ועמי
 הרשע'י ומה שהצדיק את הדין בזו יותר מבשאר המכות
 לפי שבמכה זו הזהירו הק"ה מרוב חסרו' וטובתו ולא

לכורך שלוח שאמר לו שלח העז מקחך וגו' ופרעה ועמו
 התריסו בדבר לחנם דמה שהתריסו והקטנו לבב' לבלתי
 שלוח את העם להנאת' עמו בשביל שיעבדום אבל כאן
 כיוונו להכעיס' ולהתרי' מבלי אמנה בכח השי' לכך אות'
 ה' הצדיק כלומר צדיק ורחום וה"ן הזהירני בחסרו' ואני
 ועמי הרשעים בזרון ליבנו ולכך לא הזכיר כאן עבדיו
 רק עמו לפי שכת' לעי' הירא את דבר ה' מעבדי פרעה
 הכים וגו': רש"י הגביה הק"ה למשה למעלה
 מן השמים ר"ל דהגביהו כלומר נתן לו מעלה יתירה על
 ממטלת השמים לפי שמכות הראשונות כולם לא הכריחו
 משה בהם רק הארץ והמים ובאיהם ולא היית' למעלה
 כ"כ כי הארץ נתן לבני האדם אבל כאן נתן לו מעלה ש'
 שהכריח השמים:

בא

רש"י פתיי סימי שאפית אני יש לישב קצת לפי שתיבה זו
 זרה דמרי' היתה מלאה יור' בין ס"ך לת"י וכאן חסירה
 כזקת רש"י לפר' דמ' לשון סימיה היא. אבל מקמי דהאי
 ליטנא בגון ולא סת' לבו וישת' לו עררי' לא הזכיר לפרש
 דוראי לשון סימיה הם: רש"י ולמה הביא חושך
 וי"ל דרשפיר יש לתמוה על מכה זו לפי שהבטיח הק"ה
 כבר את יוסבי הארץ ריוס ולילה לא יסבותו וכאן סבת
 היום וימים אע"ג דמתוך הפסוק מתרץ שפיר דתיב
 ולכל בני ישראל היה אור במוסבתם י"ל רבכל מושבות
 והילוכ' אף כשהלכו לבתי מצרים כדמוכח מדברי רש"י
 שחפשו ווראו כלומר מצרים בבתיהם בימי החושך ולא
 הבטיח הק"ה את העולם אלא שביתה שהיא לכל מ'ם
 אי לאו טעמא למה הביא עליהם חושך היה לתמוה ש'
 שהביא מכה שהיתה כראית נגד הבטחתו:

רש"י בארץ מצרי' חוץ לכרך כו' עד ומה תפילה קלה
 לא התפלל בתוך הכרך ואע"ג דרש"י פי' לעי' על כה אמר
 ה' כחות הלילה בעמדו לפני פרעה כאמר לו אלמא כ'
 נתייחד עמו הרבד בתוך הכרך י"ל דוראי כל דיבור ש'
 שהיה לטובתו של ישראל ולהראות חיבת' לפניו נתייחד
 הדיבור אפי' במקום טומאה. ובג' לול' ופר' כה אמר ה'
 כולה חיותם של ישראל כראה בו והכי אשכחן גבי
 בלעם דכת' ויקר אהים אל בלעם ופי' רש"י דבקושי נבלה
 אליו ביום לפי שהוא כאשה טומאה ועלג' ודרך ללכת
 אליה בחשא'י ובלילה וכדי להראו' חיבתו לישראל נבלה
 עליו ביום אבל כאן שהדיבור היה לבנות מבוה איך בזה
 להראות

להראות חיבתו דמכזה עול מלכות הוא וכס תפילה ס
 סהתפלל על המכריים דלא תהא במקום גילולים :
 כלי כסף וכלי זהב ושמלות גבי הזוואה לא כתב ושמלות
 אצב רחובין היו להן יותר מן הכל כרפי רפי משום
 דהקבה לא רוב לבות על השמלו שלא יהו כשלין בדבר
 הש' ראולי ישראלן כסות פזו כרכב לעיל גבי יעקב ו
 והטהרו והחליפו שמלותכס כרפי רפי פס ומכל מקום
 בסביל הנחתם לא עיכב על ידם לשאלם וצפרט שמות
 כמי כת' ושמלו והתם חירי בדבר ה' אל משה היינו משום
 דגילה וסופר לו המקום מה שעתידין לעשות ולא יעכב
 על ידם אבל כאן דכת' כח למון בקשה ולא רצה להשיאם
 לכך שישראלו שמלות : והבעת על המשקוף
 ועל שתי המזוזות מק' למה סינה משה מאשר בזוהו ה'
 ים וכתן על ב' המזוזות תחילה ואחכ משקוף ויל דהק' אם
 בכתובה כלו שתרבו האזוב על הדם בקיר אז וכתנו
 תחילה על מזוזה ולא על המשקוף תחילה לפי שהוא
 מקודש ביותר כראשכחן גבי תפילין של ראש דחמירי
 מהאי טעמא משל יד וכשמרבקי הדם בקיר אי איפשר
 שלא יחזור וירבק באזוב מן הדם סנותן על המשקוף
 וכשהיה כותן סוב על המזוזה היה מוריד מקודש חמור
 לקדוש קלה אבל אם בהגע כלומ' בזריקה כמו סתירג'
 אונקלו ותדון על והבעתם ולא תרגו ויתנן כמו סתרגו
 על וכתנו וכיון שאי מרביקין האזוב בקיר ודאי המשקוף
 קודש : רפי רמו תפובה לבן רפע האי דלא
 כת' האי רמיו בתפוב רפע גופו יל דאשמעינ' דמי טהוא
 כל כך גולס שאינו יורע לשאלו בחשב כרפע :

בשלה

רפי כמו וירד העמלקי והכנעני והא דלא קטו ויבא
 עמלק דסמך משום דבאותו מלחמה ניכח' ישראל את
 עמלק ולא היה לחוש לכ' סיתנו לב לשוב למכרים אבל
 גבי וירד העמלקי והכנעני כת' ויכוס ויכתוס היה לחום
 סיתנו לב לשוב : וחמוסים עלו בני ישראל מארץ
 מכרים רל וחמוסים . רל בחמישה מחנו דגל מחנה יהוד'
 ראובן אפרי ורן כסימן מסר להם יעקב במשא מטתו .
 ומחנה לויס באמצע לפי שהיה לגיון של מלך . וכז מסר
 יעקב גס כן שהרי לא נשא במטתו כרפי רפי בפר' ויחי
 ואעפ' שצדין לא כתקדשו הלויס מ' מהגיבו קדוש' בהן
 ובסביל מררס רבזל רמו הכתב כאן סה מחנו היו להם

כאן ובתוכה מחנה לויס לא שמועין סטמא מת מותר
 לכנס במחל לויס דרדסינן מויקח משה את עצמות יוסף
 עמו עמו במחיתו מכאן סטמא מת מותר לכנס במחנה
 לויס : רפי לכר מזרי היו מקריבי כל אות' היום -
 שפי דקדק רפי בלשונו סכתב היו מקריבי ולא כת' שהיו
 חוזרי ממש לעקבי היום דאס כן כשחזרו בשלמי מה
 סהלכו בסני לא היו רחוקי ממכרי רק מהלך יום אחד
 ומה הוצרך לפרע' לרדוף אחריה יום ה' כרפי רפי בתר'
 הכי עכ' לא חזרו ממש על עקביה לא הלכו דרך עקלתון
 שהיה מקרב לכר מזרים עד סבאו לפני פי החירו שהיה
 כמו מהלך יום וחצי או יותר ממכרי והאוקטורים מיהר'
 והלכו ביום אחד דאינו רומה הליכה יחיד מהליכת חיל
 גדול כמו ישראל ומכרים : פס פס לו חק ומפסט
 פי רפי כותן להם מקבת פרשוית סבתורה שיעקבו בהן
 סבת ופרה ארומה ודיכיס איז לתמוה מפני מה ככטנו
 כאן על פרה ארומה רבסלמ' סבת ודיכין היו כריך להם
 בכל טעה אבל חקי פרה לא ככטרכו אלא עד סני בניסן
 של טנה סנייה פס כשרפה הפרה אחר שהוקס המסכן
 ויל משום דרדשו רזל וורהו עץ עץ מר היה והמתיקו
 המים נס בתוך נס ורבר זה ראו עיניהם ואכ' לא יהרהרו
 טעמא פרה שהיא טמאה . ומטמאה כל עסקיה ומטהר'
 בהזאת' והסתא מתיישב המקרא יפה ויטלך אל המים
 וימתקו המים פס פס לו חוק . רל חוקי הפרה :
 רפי כקס הרשעי' הולכלי ומטורפי' עוליס ויורדים
 תימ' קבת דמסמ' המקרא יאכלימו כקס שהיו כלין מהר
 כקס כמו בית יעקב לאס ובית יוסף להבה ובי' עטו לקס
 ויל דרפי אקרא דוינער קא סמך רפי רפי פס כארס פ
 סמנער את הקרירה כך היו עולי ויורדים ומסתברי ולא
 מצינו פסבחו להקבה בכל הסירה עבור זה דכאבן
 וכעופרת מוכיח איפל אך ק' סוס ורוכבו רמה בים
 מוכח כמי רהיו עולין כרפי רפי : רפי ולא
 השאיר לא חלטי' טבהס ולא הרגו כולם מכאן אנו למידי'
 טעמו על פי הריבור של סכי' לפי שלא הזכירו בתחילת
 המלחמ' דבר ה' יס לא כתב ויאמר משה א יהושע מסמ'
 טמעצמו בזוהו שאס מפי הגבור' אמאי וכאשר יניח ירו
 וב' עמלק ולכ' הוצרך רפי להוכיח כאן טעל פי הריבור
 היתה כאן המלחמה :

וישמע

רפי שמע יתרו קריעת ים סוף ומלחמות עמלק .

לא רצה רָשִׁי לפרט דָּמָל מאי דפֿי קרא את כל אשר עשה וגו' כי הוֹבֵי מָסוּם דִּק לָרָשִׁי למה קראו כאן יתרו והלא לא ביותקף הווי אלא לאחר שכתבייר וקיים מצות וכאן תחלת ביאתו לישראל היה כדוי להתבייר ולקבל התורה והיה לכת' שמות שהיה לו קודם לכן הואיל וסמוך למתן תורה המקרא הזה כתוב ומת' רָשִׁי לפי ששמע קריעת ים סוף ומלחמות עמלק רָל שהעמיד להם משה החמה עירבב את השפעה כרפֿי רָשִׁי בפל' בשלח ואלו הן הניסֿי כנגד טבעו של עולם ורָל שיש לעולם מנהיג והוי כאילו כתבייר וקיים מצוה השכל מחויב מצו המכיר לבוראו את רבו וקונו ולכך פי' לקמ' ירדת המן והבאר ועמלק רָל ככחן של מלחמ' ולא היה זאת כי אם מדת חסד ואמת וטובה לישראל ולא ככ' נגד טבעו של עולם:

רָשִׁי מי הוא הקרוי אים זה משה שכאמר והאִים משה עביו מאד מת' והא כת' כמי ויואל משה לטבת את האִים ועדיף טפי דקרא אִים סתם ותיר' שאירי הרָשִׁי זל רלָא מיייתו רָשִׁי ראייה אלא דמטה כמי מיקרי אִים ולא תאמ' דרָבִי יתרו הסתחזה דמקרי אִים סתם וכיו' דאם כחן דמשה כמי מקרי אִים אכ' מסתבר דמשה ודאי הסתחזה לטאל בשלום יתרו דדרך ארץ הואי מהוא ב בביתו שואל שלום לחבירו הבא מן הסדה:

רָשִׁי גַם אתה לרבות אהרן וחור מת' והל' חור נהרג כבר במעשה העגל כרפֿי רָשִׁי בפל' כי תסא וזה היה אחר י"ה שאחר המעשה העגל ויש לטבו לפי שיתרו הזכיר את משה שישב לספוט את ישראל לברו והסיאו עצה להעמיד דיוכי תחתיו והשיב לו מת' כבר אירע לי תקלה ע"י שכתעבלתי במצו הקָבה ומיניתי אח' תחתי במלחמ' עמלק כעשה ידי כבדו וחקתי לאהרן וחור שלקחו אבן לסוס תחתי כרפֿי רָשִׁי לטס ואם אעשה עוד בזה אולי אתקל בס' והסיבו יתרו כבול תבול גַם את' לרבות אהרן וחור כלומ' אפי' אם היה אהרן וחור עמך שהחזיקו כבר לא יהא בהם חזקה לחזקה בטורה זה ולקמץ פי' רָשִׁי אהרן נרב ואביהו לפל' רָל סם שהרי ודאי חור לא היה קיים:

רָשִׁי מצינו מדת טובה יתירה על מדת פורעל' ה' מאו' . תימא וכי חוסבל אחי' רָשִׁי לאשמעינן וי"ל דרעת רָשִׁי הא דכתב כוזר חקר לאלפי' איכו רָל ממס' כ כפטוטו דכיון דטשת לפי הוי עמלא לא יגיע העולם מ מראשו וער סופו כלל וכלל אפי' לאלף דור אלא לא אתי קרא אלא להאי טעורא דמדת טובה מרובה ויתירה ה' מאות פעמי': רָשִׁי תחתית ההר מלמד שנתלם ההר ממקומו וכספה עליהם בניגית עֵב ומק' במס' שבת

אכ' הו מוכרח ל לקבל התורה ומתקן במרא התם אך כמבא בדברי רז"ל למה הכריחם לכך כרי פיהו דומים ל למאנס האש' ולא יוכל לשלח' כך הקָבה לא יוכל לשלחיו כל ימיו:

ובל העם רואים רָשִׁי מלמד שלא היה בהם סומא אעב' דררשינן האי מקר' רלבי' לעיני כל העם וכרפֿי רָשִׁי סם מכל מקום כריכ' האי קרא לומר שלא הו עיניה' כהות וסמות מפני שראו בנילוי שכינה דאפי' המסתכל בכהניס' בשעת שפורסים ידיה' אמר ר' חגי בירושלמי רעיונו נעשה כיהו מפני שהטכיל מורה עליה' וכס' כאן פהיה גילוי שכוונה ביותר ומה שכת' רָשִׁי כאן מניין שלא היה בס' אלס וכז' ולא פי' זה לעי' גבי לעיני כל העם משום דההוא קרא בלשון הבטחה הוא נכת' אבל וכל העם רואים וכך ויעשו כל העם כעשה וכשמע כולם בלשון מעלה נכת' ושייכי אהררי:

משפטים

רָשִׁי מה ראשונים מסיני אף אילו מסיני אעב' דפרשה זו סמוכ' ממס' לפרט' מתן תורה מסיני אכטריך קרא לרמוז לנו דמצות שכמבא בפרט' זאת מסיני מפי הגבורה באו לפי שרוב או מצות השכל מחייב אות' יותר משאר מצות אלהיו וליושב העולם ומנהגו שנכטוו הייתי אומר משה מדעת עצמו סדר אותם ופי' רקרוקי לפי סדר מנהג' ה העולם בא הכת' ורמז סכולס מפי הגבור' מסיני כטטוו: רָשִׁי בשבט טיס בו כרי להמית הכת' מדבר כדיליף מבר ישראל וקשה אם כן לפל' דמבר ישראל ילפינן ליה בשבט למה לי רלָא איטרך למירי. וי"ל דאיטרך לשבט היכא דאין בו כרי להמית בתוך יום או יומי' אבל ים בו כרי להמית אחר יום או יומים אפי' הכי חייב אם מת תוך יום או יומים והרמבם בהלכות עבדים מברך בשבט לדרס' אחריתי: רָשִׁי אכ' למה כאמר שור וחמור שור ולא אדם חמור ולא כלים. ולא רצה רָשִׁי לפר' דדיבר הכתוב בהוה כרפֿי לעי' גבי כי יגח שור דהת' כקט' הבהמו' המצויות ביותר דאיירי בהן בכמה מקומו' בטעינה ופרקה וחסומה ובחרישה אבל הכא גבי בור עֵב לא הו דרך הוא סיפול שור או חמור בתוכה ואדרב' סה או גרי אורחי' טפי רהא מסיית כל שור שנבא את' ה הפרה ששור פקח שטור. ודווקא שור שהוא שטטה או חרס או פקח בלילה ואכ' הָל לכתו' בהמה ילדה כגו' עגל או סה או גרי דהו דווקא אבל שור וחמור כריכה לאוקמ' סהוא

שהוא חרש או שוטה או בלילה ואין לחרץ להכי לא פי
 רש"י כאן דבר הכת' בהנה מסוס דנקט תרי טור וחמור
 וכיון דחד לדרש' אחיך אידך נמי לדרש' אחיך דא"כ אחי
 קאמר בפר' הפרה שהראב"ד לרברי הכל. וחמור דבור
 לר' יודא ק' כימא ראייהו לא רישא לא חד דמיותר:
 גבי שואל לא כתב אלף ונסבר או מת ולא כת' או נטבה
 כדכת' גבי שומר סכר מסוס רהכת' בא לרמוז דאפי' טול
 פטור ממתה מחמת מלאכה כדאיתא פר' השואל מסוס
 דסברא הו' דלא לאוקן' בכילת' טול והא רמיהו דלא כת'
 טבוגבי שואל מסוס דלא טיוב' ביה נטבית מחמ' מלאכה
 כמ' בטבורה ומתה והשתא הו' פי' דקרא הכי ונסבר או
 מת מעצמו ולא מחמת מלאכה פלס' יטלס' אלעב' דאיכא
 טבורה ומיתה דפטור' כמו מחמ' מלאכה דהמשאל' מסיק
 ארעת' הוק' זה ומחיל עליה מכל מקו' חייב לסלס' ועי'
 פר' השואל בהא דילוף טבויה לגבי שואל דמשמע לפי'
 דיהטא תיובתא לסברתיי אכל יס לייטב טפיר :

אם ענה תענה אותו פי' רש"י ג' יום ולא פי' עונסו ומקפ'
 והכתב בתרי וחרה אפי' והרגתי אחתם וגו' יכול לתרץ
 דעת' רש"י דהאי קר' אם ענה תענה אותו לא קאי אלמנ'
 ויתוס אלף אבר' וראייה דכתב' בלסון יחיד כמ' אזהרת
 הגר וגר לא תלחץ ואי אלמנ' ויתוס קאי ה"ל למכתב אם
 ענו תענו אותו כבאזהרתו כל אלמנה ויתוס לא תענו
 אלעב' דאזהרת הגר בלסון לחיבה כאמר זו היא סיבה זו
 היא ביאה ואם כן מה רמיי' קרא שמוע אשמע בעקתו
 היינו ג' יום ולא פ' עונסו. וקרא דחרה אפי' מיהו קאי
 אפי' ואלמנה ויתוס דקא מקיי' ביה והיו נטוים אלמנ'
 ובניכס' יתומים מדה כנגד מדה אבל אזהרה דגר' לא
 הו' סייך מידת עונס זה כלל עיי' בקמ' במכות אלמנה
 ויתומי המדקדק בלסון רש"י יתבאר לו דל' דהאי דכתב
 אם ענה תענה אותו כא' בעוק ובעק אלי ולא כתב ובעק
 יבעק אלי דהו' משמע דפי' העיכו בעקתו שומע אשמע
 וחרה וגו'. ומדכתב' לא משמע דמה דכת' ענה תענה
 אות' כי מפסיק הענין וכי אם בעוק ובעק הוא כתיבת
 טעם לרבר' וא"כ ע"כ הא דכת' ואם ענה תענה אינו אלף
 ג' יום ולא פי' עונסו :

תרומה

רש"י כדכת' כל אחד ואחד שהתנדבו י"ג דברים האמורי
 בעיניו אלעב' כשתמנה פרטס תמצאם ויתר מ"ג זהב ו
 וכסף וכחושות ותכלת וארגמן ותולעת סני וטס ועיזים

ועורות אלים מארמו ועורות תחשים ועצי טיטוס וטמן
 ובשמים לקטרת ואבני שוהם ואבני מלואים הרי טו'
 ו"ל דלא התנדבו לכורך טעה ר"ג דברים אכל הכסף
 שהיה בא לכורך עסיית המסך וכליו הנכדרי בפר' לא
 התנדבו אות' לא כחוב' אחי' והטמן למאור שמונ' הכתו'
 כאן זקוקה היתה לרורות ולא לפי טעה נתנדבו כאיכך
 ולכך לא חטיב רש"י בכלל ההיא דתרומו' כדבה דאיכסר
 לרורות הייתה באה מתרומת הלשכה :

משוקדו כפתורו ופרוהיה למרנו שהיה בקנה האמצעי
 טני כפתורו וטני פרחים לבר מן הג' כפתורים שהקנים
 נמשכים מתוך תימ' אי משוקדו קאי אכפתורו ופר' מל'ן
 דכפתורו אחריו הו' דילמ' הן הן הכפתו' שהקני' יובאין
 מהן וכתב' ה' לא שמוע' דמשוקדו הו' אכחו מהפח' ה'
 טבמורה ואי הו' כתי' משוקדו ג' כפתורו מכפתו' לא
 שמוע' הפרחים ו"ל דאי משוקדו אבתרי קאי אכפתור
 ופרחים א"כ סברא למר דמשוקדים בקנה אחר כפתו'
 ופורח נמי אבתרי קאי א"כ שמוע' דכל הפרחי טבחים
 טבלבד הו' משוקדו ותו לא הו' במורה אלף אחר ביריכ'
 ומהא ליכא למימר אחריו הו' :

עובי הכתלי' ארבעת' תימ' דמוכ' בפק' רב' דחלל ארון
 הוה אמתי' וחצי א"כ היאך הגיעו אמתי' וחצי טל כסור
 על הכתלים ואף על גב דוראי לא היתה נוספת תוך
 החלל כדאמר אמתי' באמתי' לא יתיב מכל מקום דוחק
 לומר דמקרי מוכח על הכתלי' כה"ג ו"ל בדוחק דהכפרת
 רחבה היתה מעט בפני' טלא עליה מבפנים שהו' נכות'
 בה על חלל הארון ואותו רוחב הייתה מוכחת בה על
 הכתלי' ולכך ב"רש"י בתר הכי דהו' עובי טפח :

רש"י ואם כדברי הבריית' כמבא פרוכ' משוכ' מן הקרש'
 מק' וכי הבריית' אפי' בי רב נמי לא קרא ו"ל דה' עמודי'
 שהפרכ' נכות' עליה עוביו כמו חצי אמה והפרכת כתונה
 עליהם מבחוץ ואות' עמודי' היו עמודי' בטפת עשר אמות
 טל קדשי קדשים כרו שיהא בין קדשי קדשים ממש עשר
 על עשר בלי הפסיק העמודים כמבא העמודים משוכים
 כלפי חוץ כשיעור עוביין וכשהפרכת כתונה עליה
 מבחוץ הרי הו' כמסך בתוך האמה שתחת הקרש' ואלעב'
 דלאו ממש תחת' היה יתיב קרא סומכ' בהם ואם כאמר
 דעובי העמודים אמה הוה אחי' טפיר טפי ואלעב' דא"כ
 צביר ליה אהל מועד דלא הו' עשר' אמה באורך כדפי'
 רש"י בתר הכי ו"ל דמחלל בין העמודי' משכחת לה
 עשרי' ובהכי נמי מתיישב מאי דמין ארשי' כפי' בסוף ה'
 הפרטה כמבא לו ב' אמות רוחב מאחוריו מהקלעים

שבמעורר עד היריעה שאחורי המשכן וכן לכסוף וכן
 לרום. והואך יתכן והלה עובי הקרש אמה היוקא.
 בביר לה אמה לכל בר לא יל דהעמודי שהקלעי כתובי
 עליהם מבחוץ גם כן עוביין אמה הויין ובחלל שבין ה
 העמודים מן הקלעי עד היריעות היה ריוח כ' אמות :
 רשי וקרש המקצוע שבסדר המער' חוץ לרוחבו
 בעבי כנגד החריץ שבצר הקרש הכפוני והדרומי כרי
 סלא יפירדו הארוכי ביניהם ואצב רכולהו הוו חריבין כך
 כרפי רשי לעי שהיו חרוכין מנ' צידה ההיא מוכח מהכא
 דאי לאו דהכא הא דלא היו חרוכי אלא בין קרש לקרש
 כרי סלא להפריד בין קרש לקר' אבל לעולם בולטין היו
 הארוכי לתוך חלל המשכן בתחתיה וכיון דכאן כריבין
 למימ' לקרש חרוכי ברוחבו והארכי לא היו בולטין מהן
 כרי סלא יפירדו הה אורך אצב דמסתמ' כל הארכי במל'
 אחת נעשו אמנם רשי גופי פי בהדיו אב דעירובין ד
 דהכך כ' אמו' מחלל המשכן חשבינהו להו עובי הקרש
 בכלל הכ' אמות הן והכא לא משמע לשון רש"י כן :

תצוה

עתי כתיפות חוברו אח לתמוה אמאי לא פי קרא מאיזה
 מיני' או מכמ' מיני' בעשו הכתיפו' הא החשב שהוא ארוב
 באיפור פי קרא מעשיהו כ'ט סה' לפר' הכתיפות שהיו
 חוברות לא דסמיק קרא אמאי רכתי גבי חוטן כמעסה
 איפור תעשנו. והחוטן לא היה מחובר ומקושר בטום
 צר לאפור עצמו רק לכתיפו כרפי רשי ומוכיח קרא הכי
 וסברא הוא דהא דתולה הכתוב מעסה חוטן כמעסה
 אפור מפני שהיה מעמידו עי' שהיה נקשר ונתפר בו אכ'
 ידעיל ספיר שהכתיפות היו כמעסה האפו' שהרי הן היו
 המעמידו את החוטן : רשי ותרע לך שהן
 הראשונים סהר' בפר' אלה פקודי לא הוכפלו תימ' לפי זה
 ב' טבעות שבארון וזר שבמקרת השולחן דפי רשי
 בפר' תרומה גם כן דהן הן הראשונים שהוכרו כבר ואף
 על פי כן הוכפלו בפר' ויקהל ויל דהני קראי דטבעת
 בחד עכיל כתיבי' ואחר עניינא קיימא וע'כ לאיזה טעם
 ובורך ככתבו כך כי בצוואה גופי סה' יכול לקצר ולכת'
 אחר. ואיפשר דמאותו טעם גופי הוכפלו גם כן
 בעשייה אבל הנך קראי דבמשבכות ושרפרות לפי פר'
 רשי לפי אורחי דקרא כת' ב' פעמי' מטום דשייכי לאפור
 ולחוטן כתבו לאח' צוא' האפור ולאחר' בויי החוטן ומטו'

הכי לא כפלו בעשייה וקל רשי כתיבוימו כל המקראין
 ציץ על הפתיל ופתיל על הציץ מתוך דבר רשי מוכח דה
 דכתב ושמתם אותו על פתיל תכלת. רל שהציץ היה
 נתון על החוט הנמשך מתחתיתו כרי לקשור בו. ותי'
 דפרק ראשית הנו תכיא כופה של כמר היה נתן בראש
 כהן גדול ועליו הציץ נתון לקיים מה שכל ושמתם אותו
 על פתיל תכלת והספר פרי מיני' התם ע'ט : וחדרת
 אות' אבנט אהרן ובניו תימ' דבעשיל כת' בהדיו שחבר
 את אהרן אבנטו מיר אחר הלבושת הכתוכת קודם ה
 הלבושת המעיל חוטן ואפור וכיץ ומכנסת וכאן בצוא'
 הקרי את כולם. ובתלמוד בסדר יומא דחגירת אבנט
 לכ' היה קודם למעיל ומכנסת ציץ וחוטן ואפור ויל קצת
 דחגירה היה רמז לנירוח דמתרגס אובקלו וזרזי יתהון
 ובכל דוכת' מתרגמי' חגור לשון זירוז. וכן הוא לשון
 המקל' חזור כגבר חלביך : ולכך כללס יחד אהרן ובניו
 בצואה לבישת כלומ' זירוס כולם בעבודה שצרכי' זירוז
 והידרות יתירה ובמכנס' לא קפיר קרא ללבושם בהם
 משום כבודו של משה ומשום כניעות הטהי' בפי' דיומא
 מפיק ליה ללבושת המכנסים מוזה וי' מוסף על העני'
 ראשון ומכל מקו' צרכי' כמי' לטברתי' ראמאי לא פי קרא
 מכנס' בהדיו כאורך בגדים :

כי

תשא רשי ואצב שהפקדתי על צואת מלאכת המשכן אל
 וקל בעיניך לרחות את השבת ובתרי הכי פי רשי כמי' אך
 למיעוטא שבת ממלאכת המשכן ויל דאי לאו אך לא
 שמועיל מדרשא קיימא אלא סלא תדחה שבת על ידי
 ציבור בהבא' הנרבה כמו בהוצאה ובהעברה בשאר
 מלאכת לבורך ההוצאה אבל מלאכת האומני' עצמו ד
 דמקרבי טעי לעבודה הא תדחה שבת כעבודה עצמו
 לכך טיכה וכת' אך. ולשון רשי משמע דלכתחילה כתב
 על הצוואה לכוונת על מלאכת המשכן דהיינו ההוצאה
 דכתוב איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקודש
 ויכלא העם מהביא וגבי אך פי' בזריות המלאכ' משמע
 תיקון המשכן וכליו : רשי ויש בלשון הזה שפיכת דמי'
 כרכתי' יקומו הנערים ואף כאן כהרג חור צריך ליישב
 קצת אמאי. האריך רשי להבי' ראיה מחור ולא סמך על
 לשון לחחק כרסמך עליו לענין גילוי עריות דלא א'
 אשכחן מבורס במקום אחר שחטאו בגילוי עריות ויל
 דפסטי

דפסטי דקרא משמע טפי אגילו עריות מאשפיכת דמי
 דלסוף מבחוק אשכחן בכמה דוכתי דקאי אתשמיע לפי
 סהוא בא ע"כ חוק כמו ביחק מבחוק את רבקה אשתו
 וכדמתרגמל וכומז ומחוק דבר המביא לירי גיחוק אבל
 לא ידעתי אי בהיתר אי באיסור ערות וקא מייתי ראיה
 מלכחך בי אבל ספיקת דמי מן הלסון עצמו לא משתמע
 דארבה איז מבחוקן לספיקות דס וזריך להביא ראיה
 דכהרג חור. אל גילו עריות מוכח הכא מקרא אחריו
 כי שחת עמך. וס"קל בכל מקום של השחתה אינו
 אלא דבר ערוה. וע"ז ולמ' אי לאו לכחך לא הוי מוקמינא
 קרא אלא אשכויכו גופי דבע"ז קראי קיימי: כי אי
 בבנו פי בן בתו מישראל כדפי' רש"י על האומר לאביו
 ולאמו פ' וזאת הברכה: רש"י ודבש מן התמרי עיין
 בפרש"י כי תבא: רש"י אליעזר לימין משה כי היכי
 דלא לטורח לאהרן לעמוד ולישב בימין משה ובתחילה
 הוזקק לסמאלו בהיותו עמו לברו כדן תלמוד לרב כך
 מפר' בכיבד מעבדין: שפת ימים תעבו' ובוים השבעי
 תשבות בחריש ובקציר תשבות. ותימה למה הפסוק
 בשבת בין פסח לסבועות רב"ל המועדות ובקרבנות
 המוספי אקרימי לשבת לכל המועדו' בשלל' למאן דרייש
 בחריש ובקציר אקצירת העומ' דרח"ל שבת אתי שפיר
 דרמזא הכי משום דקצירת העומר בטיבי של פסח הוא.
 אלא לתאן דרייש ללמדיו שצריך להוסיף מחול על ה
 הקודם בטביעי' כפי' רש"י ק. ויל' דרמז גס כן אשכמכתא
 שתוספת הגדול שהייתה בטביעית היתה בטרה הלכך
 משפח ואילך כראית באגמ' ובוים ראשון של פסח בלאו
 הכי אסור בכל מלאכ' השנה:

ויקהל

רש"י לפי שמסר כפסו על המלאכה יותר משאר חכמים
 קרא את על שמו אע"פ שהאונת סתקרא הוא ראש לחכמי
 ואפי' אליהב היה כבוד אחריו דכת' ואתו אהליהב למ' ק'
 לרש"י למה לא הזכירו בתחלה ועש' בכלל את המשכן
 וזהו דריש רש"י לפי שמסר כפסו על המלאכה שתהא
 מסודרת יפה שמשה צויה לעשות בה כלי תחילה והוא
 מדעתו עשה המשכן תחלה כדי שיהא מקום לכלי ל
 להעמידם כראית פ' בתרא דברכו' ולכך הזכיר שמו על
 הארון שהו' מקורם שבכלי' ובכל עבודת המשכן להודיע
 שמסר כפסו על סידורו ועל העמדתו: במראות

הכובאות יש מכאן גס כן רמז טובילה לבעלי קרויין
 לתפילה ודברי תורה דהכיור נעשה לרחוק ממנו בבאו
 אל אהל מועד רהיינו דברי תורה דכתי' וכועדתי לך עם
 וגו' את אשר אכיה אותך או בגשתם אל המזבח דהיינו
 תפילה דתפילה נגד התמידין תקוהו לכך נעש' הכיור
 מן המראות שהוא מרגיל את הקרי לומר מי שהוא בעל
 קרי ירחוק ורש"י ררשו שפי' בע"א ודברי תורה כפטיש
 יפוצץ סלע: ויחריו יהיו תמים על ראשו תימ'
 דבכל פרש העשוי לא מצינו לסוף עתיד ככתב בכלך כ"א
 בכאן. ויל' רש"י פי לעיל גבי פ' תרומה דמספק'
 ליה הכי טבעת אי קבועות היו אי מטולטלות היו ומהאי
 קרא מספק' ליה אי להכי כת' לסוף עתיד שטמ' לטלו' היו
 ושיך לסוף עתיד כלומ' אינו מזומנים מיר להיות תמי' לא
 יהיו תמים כשמביאין הטבעת ממקום אחר להתמינם
 או לאידך גיס' כתי' יהיו לסוף הוי' כלומר הוו' להיות תמים
 לעולם בהעמדה שהרי הטבעו' היו קבועי' עם ובתחילת
 זקופת' והעמדת' מכני' לתוכה ורוחק:

פקודי

רש"י אפילו דבר שלא אמר לו רבו הסכימו דעתו למה של
 לו בסיני מלסוף רש"י משמע דלאו קאי אסרר עשיית
 המשכן וכלו כראית פ' בתרא דברכות שהבאתי בפ' ל'
 ויקהל רלא שייך כולי' האי על זה לומר דברי' שלא אמר לו
 רבו אלא משמע דל' שאר דברי' ועל זה תימ' היאך שכח
 לומר כל של לו בסיני דבשלל' בפרק עשיית המשכן איכא
 למימר דסבור משה איז קפידא בדבר אבל לסכוח ציווי
 הוא תימ' קצת ויל' דמרעת' שלא אמ' לו כל צורך המלאכ'
 כי היה ברעתו לעשות' ולגומר' מעצמו כדמשמ' בפ' רש"י
 בפרק' זו הוא שראוי שיעש' המלאכ' המשכ' ובכלל אל חשב
 ועש' את כל הצורך מדעתו כמ' של לו בסיני ולא כשאר לו
 לא הקמתו כדפי': רש"י וית' את השולחן על ירך המשכן
 כפוכה כשתדקק בצוואה ובעשיית הכלים ובהכנסתו
 לכרתקו בעיני המשכעו' לעולם השולחן מוקד' למנורה.
 וגם כשתדקק במסעות הרג' לי' ונחיו' הלוי' לעולם כד'
 דרום חשוב מצד כפון וכאן השולחן היה כות' בצד כפון
 ומכאן סמכו רז"ל הרובה שיתעשר יספין שהרי השולחן
 היה בצפו' ושולחן רמז לכתר ומלכו' וגם כת' משפון זהב
 יאתה הרובה להתחכ' ידרי' שהרי המנודה בדרום כלומ'
 אור תורה ושמש ג' לעולם בדרום ולפי פשוטו כן הוא

שהנכנס למסכן הלך ממזרח למערב ומצא העולחן לו
בכפוף על יד ימינו וזה חטיבותו :

ויקרא

רש"י בלשון שמלאכי השרת משתמשין בו י"ל משום הכי
כתב א' ויקרא ועירא במסורת בלשון ויקר . כלומר
ביקר כתיקון דעתו של משה על מה שנחלש דעתו כשב'
הקבה לכוונת לו תורת הכנים זכר שהפסוק את' כהונתו
באומ' שלח נא ביד תשלח כרפי רש"י עס הלכ' כשהשוהו
הקבה למלאכי השרת כתיקרה דעתו אמר אס איני מ'
משרת למשה הריני משרת למעלה : רש"י כשהוא
אומ' זכר למטה ולא טומטום ואדרובג' תימ' קצת בשלמ'
אדרובג' ים אינטר' למעטוי דבריא בפני עצמו היא אלא
טומטו' אמאי אנטריך קרא למעטו' ספיקא ועיין בפ'ק'
בתום רחולין גבי תורים ובני ונה ובגמ' סוף פרק אילו
מומין בבכורות : רש"י או כשא"כ . מינו ת"ל
יקריבנה הראוי להקריבה פי' בסאיכ' מיכ' סאר קרבנות
כולו שאינה כליל ראי איפשר לתקן דלא מצי לירע אינו
כליל ואינו הוא נאכל אבל לקמן גבי זריקות הדם מרב'
אפי' שאיכו מיכו סתרייהו למטה מן הסיקרא הם :
לעי"ל דרש' מוריכו' דאלף ועיראל' מעט דסדר קרטי'
וסדר טהורת לימוד חמור לכך קראי' חכמה ודעת לפי
הזן המורי' לימודי ועי' אפי' הכי מעט . ד"א אלף לשון
סגר אלפך ר"ל בקר ועיר לכך אית' במסור' א' ועיר' כלות'
יבא קרבנו ויכפרו על מעשה העב' ועוד יש במסורת
מה"ם דמטה כת' בתורה ויקר משום עינה וע"ס :

רש"י להביא עלת הזבח לקמי' אע"ג דמילת' טובא
כריכ' למילף בהיקף דואס מן הזבח דכמה : מיעוטו
כתב בבקר דלא כתב בצאן . וכן אפכא מ"מ סמיכה
אינטר' לתרווייהו דכיון דלא הזכיר הכת' גבי צאן כמו
שהזכיר בכל הקרבנות טפבר' ויקרא שלמי חטאת . גבי
כשב' ועז דרמי' להרדי הא דלא נהב' בצאן טל עולה :
רש"י לפי שיש באמורי כשב' מה שאין באמורי עז
לפיכך נחלקו בשתי פרשיות . ואלע"ג דצאן ובקר שוים
בכל דיניה' כרפי רש"י ואס מן הצאן ו' מוסף על ענין
דאסון ואפילו הכי חלקם לב' פרשיו' גבי עולה ואין לומר
משום מיעוט דמזוהס וחולי וזקן ואין כפון בבמה חלקו
דכל הכי שייכו כמי בבקר והל' לכללו בקר וצאן ולמיכת'
כל המיעוט' גבייהו אלא משום דתרי מיכס' כינהו בקר

וצאן . ראוי לחלקו בתרי אבל כשב' תרווייהו סה מקרי
אי לא הוי לחלקו בהקרבתן לא היה ראוי לחלק כי היכי
דלא חילק' גבי עולה דהת' שוי' הז' דכולו כליל :

רש"י ת"ל פר הא כיכר זה בן ג' סנים ולקמן פי' גבי
איל וסה בן שתי סנים . י"ל משום דאמרי פר' הלוקח
בבכרות דפרה בת' ג' טלירה ודאי לכהן וכפ' רחל בת' ג'
סנים משום דתורם לכפ' איכה ראוייה לילד ומסתמ' ה"ה
הזכרים כה"ג איכס ראוי' להוליד קודם זה הזמן ומצא
ג' יוצא מכלל בן שראוי להוליד והכי דרשין כה"ג גבי
בן סורר ומורה ואיל בן ב' סנים נקרא גס כן סה כלומר
בא לכלל סנותיו :

צו

אין זה חובה . אלא דרך ארץ פי' מדהזקיקו ללבוש בגדי
פחותי' מאלו כרדייק רש"י בת' הכי מאחרי' אל' . ע"כ אינו
חובה בסביל כבוד העבוד' שלא יקמם בבגדי מלוכלכי'
דמאי אכפת ליה לקרא מה ילבם ובפ"ב דיומ' מוכח דפי'
רש"י דאין זה חובה דקאמר הכא ר"ל סיהא חובה ללבוש
בגד חול ורורס התם דאקישו לבגדים שפסט דבעי ת'
תרוייהו קודם וא"כ אמאי כת' אחרי' ללמדך דרך ארץ
טיקח פחות' כרפי רש"י הכא : רש"י ואינו בא ללמוד על
האסם סיהא פסול שלא לשמה . תימ' היכא מצינו למימר
הכי הא כת' לעיל גבי מנחה כחטאת כאסם ופ"ש
כחטאת למנחו' חוטא לשמ' וכאסם למנחות נדבה שלא
לשמה ואיפכ' לוכ' למימר דגבי חטאת לשמ' כת' ו"ל דהו'
מחלקין בין האשמות דאסם נזיר דמי לנדבה ואינה הוה
שלא לשמה ואסם גזילות ואסם מעילות דמי לחובה
ואינה הו' לשמה : רש"י למדנו ג' כהני' זקוקי להם
פי' אחר המבי' מבית המטבח' וכתנו ליד הבעלים ואחר
המניף עס הבעלי' ואחר המקטיר . וגבי פר כת' ויסמוך
אחרן ובניו לשון יחיד . וגבי אלים תרוייהו כתב ויסמכו
אחרן ובניו לשון רבים והיינו משום דפר בא לכפר על'
אחרן במעשה העב' כרפי רש"י בפר' תכזה תלה הכתו'
עיקר הסמיכה באחרן לשון יחיד אבל ק' ל"ו לעיל ב'
בזוואה אמאי כתב בפר' ואיל המלואי וסמך לשון יחיד
ובאיל העולה כתב וסמכו ו"ל קצת הכווא' חוסך הקבה
עליו משו' כבודו ולא פי' בביאור שהוא קרה יותר מבני
אבל כאן בעשיל מתוך ענוותנותו הקדים מעצמו להיות
עיקר בסמכה בפר כרי' לכפר על מעשה העב' :

אם היה אירע להו ברה כגון בניס קטנים וכי האי גוונא
אינה מוטל על הכל ויש לומר מדכת' אחיכם ולא אחיהם
אלא משמע דיקרא רחיים היא הבכיה על השריפה .
ומכל מקום לכתא למיפטט מיניה סוף פרק גמר הריז
דהספרא יקר' רחייא הוא דאיכא למימר ברה ובכיה
לחוד והספר לחוד :

תוריע

ובן יונה או תור בכל התורה הקדים תורים לבני יונה
וכאן הקדים לבני יונה והטעם משום דבכל מקום
באו סני תורו' או בני יונה והיה האחר עולה שהיא דורון
וכרר והקפידה תורה על המוכר ויפה ותורים גדולים
יותר מבני יונה כראיתא בפרק קמא דחולין הקד ימו ת
תורה להם לומר שמכזה בתורים ואם אי אפשר יביא בני
יונה אבל כאן לא היה ביאם פרידה אחת לחטאת לא
הקפידה תורה בה אם גדול אם קטן וארבה תמצא
רוב חטאת פעירו' ופעירים קטנים טבבמות :

ר' סי לא הקדימו הכתוב אלא למקרא פירוש טהכהן
קרא עלי' עם קודם שמפרשות בעטיות כהן או בלקיחת
הבעלים בתחילה כראיתא במסכת יומא ור' אייתא
ליה בשמעתיא בפר' בכל מערבין אבל להקריב למזבח
חטאת קודם דכפרה הולכת קודם הדורון לעולם כרי
לרבות כרפירם ר' בערשת ויקרא : ר' סי או
ספחת שמות נבעים הם תימ' גדולה דבמסכת טבועות
מוכח בהריא דספחת לא עם נבע הוא כלל אלא ארבה
הוא תולדה לבהרת ותולדה לשאת מלשון ספחני כאחת
מן וגו' וקרא דהכי במי מוכיחין דלא מפרס אלא שאת
ובהרת ואם תאמר דמספחת הינו ספחת אם כן כיון
דמספחת נבע טהור הוא כדכתב קרא למה הפסיק בין
הטמאות ויש לומר דארבה הכי מתור' ר' סי והל שמות
נבעים הם כלומר נבעים טמאים וטהורים משום הכי
הפסיק למדרש ביה במי לשון ספחת ולרבות תולדות :

מצורע

ר' סי נץ ארוז ואזוב לפי שהנבעים באין על ידי גסו' הרוח
מה תקנותו ונפיל עצמו כאזוב ותולעת תימ' קבת
לפי זה גבי נבעי בתים למה הזקיקו הכתוב ארבה

ר' סי מלבד עולת הבוקר כל מה עושה אחר עולת התמי'
הא דלא כת' האי קרא לאחר הקרבת השלמי' ולא שמוע'
דגם הם הוקרבו לאחר עולת הבוקר משום דלעיל בפר'
זו כתב בהריא וערך עליה העולה והקטור עליה חלבי
השלמים ומינה שמעינן דעולת התמיד תקדים לשלמים
כרפירם ר' סי :

ר' סי קרבן העם פעיר עז'
ועגל וכבש כל מקום שכתב עגל בן שנה הוא ומכאן
אתה לומר מקס' אמאי פירש ר' סי הכא דכל מקום שכתב'
עגל בן שנה הוא ומכאן אתה לומר לעיל דכתוב בקרא
בהריא ועגל וכבש בן שנה הל' לפרש הכי ומה סייך
לפרש הכא מה קרא עגל ר' סי מיייתי הכא עגל אגב
גררא ויש לומר דקשה לר' סי הכא אמאי לא כת' קרא גבי
קרבן העם כדכתוב גבי קרבן אהרן דפרט הכתוב
ועשה את חטאתו ואת עולתו וגבי העם היה נמי חטאת'
ועולה והיה לכתוב ועשה את חטאתו ואת עולתו וכראה
לר' סי דמיושב הכי משום דחטאת העם היה פעיר עזים
ואין ברין לפרש דבלשון קרבן העם הוא דכל חטאת
הכבוד פעירי היו בראש חרם ויום כיפור פנימי וחיכוך
ואם כן קרבן העם שכתב קרא רובה לו' קרבן המיוחד
לעם דהיינו פעיר עזים אבל גבי קרבן אהרן שהי' עגל
חטאת לא היה לו לכתוב ועשה את קרבנו פתם דהיו מ
משמע דוקא דעושה כקתם קרבן דעולה הוא וה' לר' סי
על זה התיר דעגל בן בקר כתיב גבי חטאת אהרן ו
והיינו פר בקר ואיהו נמי מיוחד לכהן גדול כראשכחן
ביום הכיפורים ופר כהן המשיח ובשבעת ימי המלוואים
וכו' ואם כן אי כת' קרבנו היה משמע נמי קרבן המיוחד
לך וזהו מיישב ר' סי בכל מקום שכתב עגל בן שנה הוא
ובערשת ויקרא פירש ר' סי דבכל מקום פר בן שלש שנים
הוא ואם כן עגל ופר תרי מיילי כיהו ואין כאן קרבן ה
המיוחד לכהן גדול' : ר' סי שחטאת שמיני
וחטאת כחשון לאו לכהן באו אף על גב דבחטאת
שמיני כתיב בהריא ועשה את קרבן העם וכפר בע
בערם כיון דאיכה קבוע לרורות טלא איקרי כפרה אלא
הכפר כמו וכפר עליו הכהן וטהרה כיוצא בו בכל ה
הקרבות טבאו על הטמאה כתיב בהו וכפר עליה ה
הכהן ולפי פשוטו איכה אלא תיקון והכפר :

ר' סי מכאן שכתר תלמיד חכם מוטל על הכל תימא
מכלל הא דילמא משו' דאיבהו גופיהו תלמיד חכם אבל

בזו ממש כמו מקצת בני אדם אתי ומי ספור כדדרשנין
מן רגליהם רגל ישרה :

קרושים

רש"י כל שאין לו כתף ולא כנף פירוש כתף סני בגרירין
והשלישי יושב עליהם כדרך אפולת רכופין בגרירין
והוא מלשון מכתפיה ליה בשבתא דריגלא בביתה ד
רש"י נושא חתם הדורש על התפיהם ולא כנף מלשון
ועיניו מטייפי פרח החובל כלומר גריר בראש
האפסל שמטוף ורואה אנה ואז' כדרך האפסולם מלאים
בגרירות שאפילו בסוף עוקץ שלהם יש להם גריר כ
במדומה לי פראיתי כך בימי חורפי בשם ר"י הלבן ועי'
בפרשת תבא ועם בארתי יותר :

רש"י לא יחא חייב אלא אדם המיוחד תלמוד לומר לא תטבע
בשמי בכל עם שיש לי תימא קצת דכתיב כמי דהאי קרא
מיותר לרבות הכונים מכל מקום איך יתכן רבשמי אתי
להך דרשא רש"י פי' פרשת וישמע ופרשת כשא דארר
שמי משמע דוקא שמי המיוחד לו ושמי מללא כתב לא
תשא שמי וכתוב לא תטבעו בשמי משמע בכל עם שיש
לי דיש לחלק קצת בין שמי לבשמי באשוריו פר' שבועת
העדות מק' כמי הק' ומשני דסיפא דקרא מוכח דאכל ס'
סמות קא מזהיר דמסיים קרא וחיללת את עם וגו' ע"כ
רש"י ולא תלין לטון נקיבה מוסב על הפעולה
ולא רובה לפרש לטון וזכר וקאי על המש' בדרך אזרה
לכח נקיבה כמו לזכר דאם כן אז הוי כרי' לומר שהוא
בלטון לא תפעיל ולא מצינו לטון זה בלשון מפעיל בכל
התור אבל בלשון פועל מצינו שפ"ו וילינו בהר גבי יעקב
ולבן ולא ילין חלב חבי ולפ"ז לא תלין כבלתך על העץ
מוסב כמי על הכבילה שהוא לטון נקיבה :

רש"י ורבותיכו דרשו לאסור הערה בכד' תימ' גדולה
האספר לא מסיק הכי פרח הבא על יבמתו דהערה
לפיכך בהיקט דרבי יונה בכל העריות ונידה הי' דר'
לאשת אח שאין לה בניס בחיי בעלה ושמי יש לומר
כיון דת"כ והירושלמי דריש מנדה היא למעוטי אשת א'
אחיו מאמו מכרת או מערירי כדאיתא בתוספתא בריש
יבמות לא רבה רש"י להכניס פירוש מן המדרש ותפס
הדרשה שהיא יותר משמעות המקרא כדכרו אף על גב
דבמקרא ליתא :

במורה הייתה מביאו נבעים בבתיהם בארץ כנען כ'
כרפירם רש"י לקמן ויש לומר דהתם כמי כריכה הכי מיני
דכשימכאו מטמוני ירום לבבם כדכתי' כסף וזהב ירבה
לך ורום לבבך . ורמזה תורה שישפיל עצמו כאוזב
וכתולעת שלא ישכח המקום בה' :

רש"י וכול תהא שחיתו במקום העמדתו תימ' דהעולה וחטאת
יבאו גם כן מן הכלל בהעמדה זו דכתיב קרא אכולהו
והעמיד הכהן את האיש המטהר ואות' ויש לומר דחטאת
והעולה לא קר' שישחטו במקום העמדתו דלמאי הלכתא
דלא ה"ל מצורע שום שייכות בגויהו אבל אדם שהוא
כתן מדרמו על בהונותיו ה"ל דטעון שחיטה במקום ה'
העמדתו : רש"י אלא על כלי חרס שאין לו
טהרה במקוה ואם תאמר ישתמש בהם בימי טומאה יש
לומר כיון דכלי דרכו לעמוד ימים רבים חיישינן דילמא
אתי בהו לדי תקלה בימי טהרתו . ולא דמי לאוכלין
ומסקין דאין מתקיימין וכלן בזמן מועט אע"ב דתנאי
היא בפסחים י"ג לבי תקלת נביע' דמכוונה כע' מורה :

אחרי

בזאת יבא אהרן בגימ' ת' רמז לפני בית ראשון ולבית
סני לא רמז משום דכתב הכא יבא אל הקודש והיינו אל
הארון שהוא מקודש שבכלים וזבית סני ביטל הארון
ולא היה עם רק אבן שתיה : רש"י ובשרו לא
ירחץ וכשא עונו על דחיבת זבוע ענש כרת ועל כיבוש
בגדי מלקות ועל דוכשא עונו אחריוהו כת' מכל מקום
ספור דרשינן הכי מרבתה הכא ובשרו לא ירחץ ובקרא
קמא לא כתב אלא ורחץ במים ט"מ למעוטי אתא בשרו
ולא בגדיו : רש"י ואותו מקום שישבו ישראל
מקולקלן הוה מן הכל לכאורה דמאשר ישבתם בה דריש
הכי וק' אם כן אמאי איכטריך אשר אכי מביא אתכם
שמה לפז' ויש לומר דארץ שלא ראוהו עדין ולא ידעו
אורחיה דקרא לברר הרבר ולכתוב אשר אכי וגו' .
אבל ארץ שראוהו והסירוהו לא הוי כריכה לכתוב אשר
ישבתם בה אי לא למדרש שאותה מקום ישובם היה מ'
מקולקל מן הכל : וסמך אהרן את שתי ידיו
ידו כתב מכאן סמך למה שכתב הרמבם בהלכות ת'
תפילה שתהא ידיו כפופים בשעת התפילה כמו הימני'
על דיו השמאלית כעבדא קמא מריה וכתב ידיו בלשון
ידו כלומר שתי ידיו יהיו כחחד ואי פירש ידיו דבוקות זו

אמור

רש"י בני אהרן אפילו בעלי מומין במשמע תימא לעיל
בפרשת ויקרא ממשמעותי כמי מוזרקו בני אהרן הכהנים
חללים ועל כרחק לא מרבינן התם מבני אהרן בעלי
מומין לעבודה ויש לומר כיון דכתי' הכא בני אהרן בתר
הכהנים הוי כמו פרט וכלל ובני אהרן לרבווי קאתי.

אבל התם דכתב בני אהרן מקמי הכהנים הוי בני אהרן
משמע כל בני אהרן כלל והכהנים פרט ואין כלל אלא
מה שבפרט כהני' גמור' באשירי בהלכות טמאות כגעי'
מזכיר' בע"א מאי רכתיב כאן הכהנים קמיה בני אהרן
טפי משאר דוכתי' : רש"י עורות עם דבר של

מוס עירון בלשון נקיבה ובפרק בתרא דעירובין פירש
רש"י דעירון אינו עם דבר לא כמו חגרת או יבלת דהאי
קרא כתיב עבור ולא כתיב עבר ויש לומר דהכי דוחקי'
לרש"י לפרש כך בלשון עם דבר דהיינו חגרת הוי ליה
למכתב גם כן עבורה חרובה אבל לא ק' אי עם דבר
הוא לכתוב גם כן עבר דכיון דלא דמיא דשלה בלשון
נקיבה ועל זה בלשון זכר לא כתב בחר לשון ובעירובי'
דחקי' לרש"י דע"כ לאו עם דבר הוא דהא כתיב בדוכתי'
אחרניא בשיעורן ובעירון ואין נראה לחלק בין מוס
גבי ארס ובין מוס רגבי בהמה ואפשר דחר פ' ירידה
זחר דרביה :

רש"י ואף על פי שלא כאשרו בעלי
מומין לקרבן כח משמע ד"ל רש"י דאי לאו האי טעמ' לא
איכטריך לפרש שלא יקבלו להקריב בעלי מומין מן ה
הגוי' דהא אפילו מן הישראלים לא מתקבלין תימ' דרשני
אומות העולם יוכיח דרשנין מכס בכס חילקתי ולא
באומות העולם שאין מתקבלין קרבנות מרשעי ישראל
כגון המשומרים לכל התורה ובאומות העולם מקבלי'
מכולס ויש לחלק בקל ב' מקריבי אומות העולם ובין
המקריבים מירס וקל' :

רש"י וכשהוא מוסר את
עצמו ימסר על מנת למות תימ' קתת וכי בא רש"י לפסוק
ולאורית בפירושי דין קידוש ה' מדי דלא איכטריך לפר
המקראות ויש לומר דאיכטריך דק' לרש"י אמאי לא כתיב
ותקדישני בתוך בני ישראל כיון דלמכות עשה ככתב
כרפי' רש"י כרכתיב ולא תחללו אלא משום הכי כתב
וכקדשתי דמשמע סיהא עם מקודש שלא מצד זה שמסר
עצמו אלא ר"ל שיעשה כס למקדש ה' כמו לחכמיא מישראל
ועזריה ובזה יהיה נקדש ה' בפני כל כיראו שיש בו כח
עבודה ואם כן הבטיחו התורה שיעשה כס ועל זה קאי

רש"י בטימסור עצמו אל ימסור על הנס שהבטיחו תורה
עליה כי כל המוסר וכי' : רש"י טמא פת כוכת
של תשעה ימי' שמעתי לפרש ר"ל הק'בה כראית' בתלמוד
בכמה דוכתי' כללו לשמ' קידוש ה' וכ"ה טובא ובלשון
ארמאי טמא כמו ה' וכך תרגום אונקלוס כאן ויקוב את
ה' ופריש ית טמא ואפשר דמשום הכי תפס האי לישא
כמי הכי :

בהר

רש"י אם חיה אוכלת בהמה לא כל שכן שמוכתי' עליך
תימ' דארבה מוכח כל הפרשה דאות' שאכל מן ההפק'
סרו טפי לאכול פירות שביעית מאות' שאוכל מן השמור
דהא איכטריך לעיל לרבות העשירים ויש לומר דבהמה
הואיל ומזונותיה עליך דהיינו כמו אבויני עמך ד
דאנהו מסקברא מכלוהו לאכילת פירו' שביעית כדמוכח
קרא דהיינו כמי הטעם משום דאת' מצוה להחי' ולא ד
דמי לעשירים דאיכטריך לרבווינהו משום דה"א ריש להם
דוי במה שהכניסם לאוצר בסנה השביעית אבל חיה
הואיל דאין מזונותיה עליך אמאי' תהא מותרת טפי מ
מבהמה אדרבה חיה כמי דרבה להכניעו כדאי' בריש
פרק כל טעה : רש"י ואיט' אל משפחתו תשובו

לרבות את הנדבע תימ' דלעיל מרבינן מוקראתם דרור
ויש לומר דאי מלעיל ה"א דנרבע עובר לעולם כדמשמע
קרא דלעיל בפר משפטים ועברו לעולם וקרא וקראתם
דרור קאי שישחררינו באותו טנה ביוכל שלא יעברנו
אבל לאחר מכן יחזיר לעבודה ומקרי טפיר לעולם
בכי האי גונא קמ"ל ואיט' אל משפחתו תשובו כלומר בן
חורין לבמרי' : וכי תאמרו מה נאכל בסנה
השביעית מקסי' מה יראנו על השביעית על השמינית
היה להן לרא' דבשביעי' יאכל מה שזרעו וקצרו בשנית
ויש לומר דרך העברונים והעיקרים כך הוא כשיריאוס
מן הדוחק לכחם זמן ארוך ואז משיירין עיקר שבידס
על הסוף כרי טיהוא בטוחים שלא יהו חקיים כי בעבור
טוש להם די איכ' להוטי' ורעבים כל כך כיון שיש להם פ
פת בקלס ואם כן שפיר קאמר קרא שיראנו בשביעית
מה נאכל כלומ' סכרך' לזמנ' ולעבור על הסנה ה' כרי
להבטיח את עצמינו שלא יחסר לנו : רש"י הוכרך לפרש
בזו שהוא חילוף ומקש פטיטא שהוכרך לכתו' כאן כיון
שרין ממש איפכא ומאי ק' לרש"י ויש לומר דק' לרש"י למאי

איצטריק והייתה גאולתו וגמ' הא כתיב בתריה ימים
 תהיה גאולתו אלא משום דלא מסתבר לומר שלא תהא
 הדין ממע איפכא מן השדות הא דהכי פירש ימי' תהיה
 גאולתו איזה ענה שירצה יבור לו המוכר לגאול הבית
 ואי לא יגאל באותו ענה שיבורר טוב לא יגאל כמו קרא
 והיתה גאולתו עד תם סבת ממכרו ואם תאמר אם כן
 לא לכתו ימי' תהיה גאולתו יש לומר דקמל' דענה סלימה
 נותנין ולא לסנות העולם :

בחוקתי

רס' את מצותי תשמרו הו' עמלים עמ' לשמור ולקיים כל
 דרייק רס' מדלא כתיב ואת מצותי תעשו כדכתב ב
 בקללות ואם לא תשמעו לי דהיינו תלמוד ולא תעשו את
 כל המצות אלא אתי ליתורא דרס' ליה מואם בחוקתי
 תלכו דהיינו ת' ואותו תלמוד יהא עמ' לשמו' את המצות
 ולקיימם : רס' והרבתי אתכם בקומה זקופה
 לא רוצה לפרש כמו בכל מקום לסוף פריה ורביה דאם
 כן אתכם למה ל' ה' למכתב והפריתי והרבתי אתכם
 ככל התורה כמו פרו ורבו ויפרו וירבו אע"כ תרו מילי
 כתיב הכא . ומאה מכס רבבה ירדכו וכן בפרשת
 האזינו וסנים ינסו רבבה לפי חשבון שלפניו הכא והתם
 משמע רבבה הו' סני אלפים וכן ראיתי בספר אחד
 המפליג דברי רבותינו בעלי המסכה ותלמוד דמוכח
 בהדיא ברב ריהם בכמה מקומות שרבבה הוא ' אלפים
 ומקרא מפ' כמכא סוכר את פי אותו ספר בספר עזרא
 כל הקהל כאחד ארבעת רבוא אלפים ושם מאות וג'
 הרי מפרש ומוכח דריבוא טפי מטתי אלפים הוא דאם
 לא כן למה לא כתב חמשת ריבוא ושם מאות עו' כמכא
 בקרא בפלבס בניבעה ולקחנו עטרה אנטים למאה
 ומאה לאלף ואלף לרבבה מרחסיב ואזיל מ' ל' הרי
 מוכח הוא דרבבה עשרת אלפים בדרך שבחר בהם ו
 ובמטנתם : רס' כשהוא אומר לא אריח בריח
 נוחס הרי קרבנות אמורי תימ' הריכא משתמע שאמ'
 קרב קרבנות מולא אריח ארוב' משתמע שאם יקריבו
 קרבנות לא אריח בהם . ויש לומר דדעת רס' דע"כ
 לא אריח אינו דל' שלא יר' להריח דכיון דבת' הכי כתיב
 זהשומותי את מקדשכם מהיכא יריח ריח קרבנות הא
 לא מקריבין בלא בית לא הכי פירשו לא אריח לא יהא
 כמכא לי להריח והיינו דאמר רס' כיון דע"כ ולא אריח

פ' שלא יהא כמכא לי לכתוב כך בהדיא והרי קרבנות
 אמורים . ואף גם זאת מצאתי סמך לדברי רבותינו
 אל שאמרו אין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט אף ריבוי
 וגם ריבוי והוא זאת דבכל התור' כל זאת בפסוק מיעוט
 הוא ולכך כתיב ואף גם דלא הוצרך לתרווייהו :

במדבר

רס' כשבא להשרות סכינתו ביוס' מאחז באחד בניסן
 הוקס המשכן ובאחד באייר מאחז אל' לתמוה הא באותו
 יום סהוקס המשכן סרתה סכינה כדכתב בפרשת פ
 שמיני דיש לומר דלא הוצרך למניין לגילוי סכינה לפי
 שעהאלל לענין קביעות סכינתו בתוכו הוצרך למנין
 ובסלסים יום אשכחן קביעות ופחות מאחז לא מקרי
 סרוי וקבוע כדאשכחן בפר' קמא דבבא בתרא דבזמן
 המועט התם להיתו קרא מיוסבי העיר זהו סלסי יום
 והיינו מאחד בניסן עד אחד באייר : פקודיו
 במספר שמות בכל השבטים לא כתיב הכי וכן לקמן
 במרגלים גבי מנשה ועליו מטה מנשה מה שלא כתב
 בכל השבטים דכתיב בכלהו והחוסים עליו יש ליישב
 שלא מצינו בכל השבטים סהיה לאחים קשיא פחיתו'
 דמיככא גבי אחוהי והיינו דינוקא לא שמעון גבי יורא
 דיורא היה ראש לרגלו ושמעון לא היה ראש למירי וכן
 מנשה לגבי אפרים לכך כתיב ליסכא יתורתא למעלות'
 הדין תרי לגבי שמעון מניכא יתורתא דבכל השבטים
 לא כתיב אלא פקודים לחוד . ובשמעון כתיב פקודיו
 ופקודיהם לתת טעמא למה נמנו שבט דגל ראובן קורם
 דגל סב' יורא והלא דגל יורא כסעו על פי ה' בראשון לא
 משום כבודו של שמעון סיהא לו מעלה אחת על יורא מ'
 משום רקסום מיניה לכך נמנה כל הדגל קורם אפי' שבט
 גד ובגי מנשה לא רצה לכתוב והחוסים עליו דמשמע
 סה' לגמרי טפל לגבי אפרים לא כתב ועליו כלולא למעלה
 ממנו היה שאר סנויים כמכאם בכמה מקומות בפר' זו
 במנין השבטים ובסדר הדגלים ובמנין הלויים וב'
 ובסידורה' אבל לא כמכא סינוי במקום אחד לא בסנים
 או בשלשה מקומות ולכך אינו בריך ליישב כולי האי :
 רס' לומר היה אותו שבט להיות מנשה מן הבטן
 הדרשה תדרוש לפי פסוקו לפי סכתו חילוף הבכורים
 והבכורים נפרים מבן חדש ולמעלה ממנו גם הם מבן
 חדש ולמעלה :

לאסמועיל סיג'לח לאחר פחיטת הסלמי ולפי פסוקו ה' ונ'לח כרי לפרק הסער בעזר' כפי' שהיה לפני פתח אהל מועד ועיקר מכותו של ג'ילוח בסביל זה היה :

רפי' כלות משה בצלאל ונס חכם לב עמו המטכז ותלאו הכת' במשה מ' והלא לא תלה רק ההקמה וואתו עטה רק משה לברו ומתרכ' מסוס דלעי' פ' פקודי כתב הוקם המטכז ופי' רפי' הוקם ממילא מכח הקב' ומטה עסק בו כרי פיהא נראה כאילו הקימן ואכ' עכ' העמי' סכעטה ע' בני אדם הותלה במשה ואהא קאי רפי' ואיכה מעטב ספי' דמ' הרי עסק בהקמה אלא יל' רק' לרפי' דלא הוי כריכי למכת' אלא ויהי ביום הוקם המטכז : רפי' הם כפיאוי המטות שהיו פוטרי' עליהם במצרים והיו ממונים עליהם ופי' כיון דכת' כבר כפיאוי ישראל מה כרי למכתב הם כפיאוי המטות אלא ל' כפיאוי המטות סכעטו על ידי המטות והמקלו' של כונסי פרע' מהכו בהם :

בהעלותך

רפי' טאף עליהם עבודת הקדש יריעת וקרשים סנראו בבית קדשי הקדשים תימ' במשא בני מרדכימו היו ק' קצת קדשי הקדש' כמו הידיעו' סנראו רק כבד התחתון בבית קדשי הקדשים ויל' דבני גרסון כפאו' אותו יריעות וקרשי בכתף כמ' פנכאו' בני קהת כלום המקודש' וכ'הב חסיב כמ' עבודת הקדש אבל הקדשי מתוך כובדם אזי אופטר היה לבני מרדכי' לפאם בכתף אלא בעגלו' ולהכי לא חסיב להו עבודת הקדש . ותיקעתם תרועה כית ונסעו המחכו' ויה' שלא היוקיו' ב' דבלי האחרונים לצום תרוע' להסעיה' מסוס דמ' וזהרן ובניו היו כוסעי' עם בני קהת לסמור משמרת קדשי הקדשי' במסעיה' . ולכך בנסעי' ב' דגלוס הראסני' עדיין היה משה חונה לא היו דשאח ב' דגלוס הראסני' ליסע כיון שהמלך היה בחנייה אם לא שנתן להם רשות ע' תרוע' אבל ב' דגלו' האחרני' כבר כנסו הקהתי' לפני' כרכת' בקרא ומטה המלך בתוכ' והיה רפי' ליסע אף בלא תרועה :

אם ככה את עושה לי רפי' פי' תסע כחו כנקיבה תימ' וכי מסוס תסע של משה כנקיבה כת' לסון כקיבה כלמי מעלה ויל' דבלסון את רמז תסע כוחו של משה בנקבה שהיא רגילה להיות בפחד ובהלה וה' היה משה בבהלה ופחד בסביל מהראוהו פורענו' ומי שהו' בפחד אל' בו כח וכסיה' ל' לגמור דבריו אתה הספיק והבלעי' ההא ואת'

רפי' גם הם כמו סכיוותך על בני קהת לראות כמה יש שהגיעו לכלל עבודה פי' כסתפא את מנייכם לראות כמה יש מסעות בני קהת סנמכו דרך חסיבות וברירה מה טאחן כן בטאר מנייני הסבטוס סנמכו הסבט דרך ערבוביא כפימה סהוא אבל עבט לוי עמד כל הסבט לכד אחד והובררו מתחלה בני קהת מתוכ' כרכת' כפא את ראש בני קה' מת' בני לוי כבורר אוכל מתו' הפסולת סלא תאמר בני גרסון ובני קהת ובני יגרי כל המספח הטילו פתיקה' לקלפי' בשמות' וא'כ' הובררו אילו מתוך אילו בדרך זה לא הוה חסיבו' לאחד מהם ואהאי קאי ג' רבני גרסון כמי הובררו אחר בני קהת מתוך בני מררי וכסאר' בני מררי ממיל' בפני עכמו' אבל אי' לפר' כפסוטו דגם הם למ' לי הא מפר' קר' בהד' דמנו מב' כ' ולמעלה : רפי' לפי פסלמי כויר היו מתבטלין בעזר' סכריך ליטול הזרוע לאחר סכתבטל פי' בעזרת נשים ססס היה לסכת העזרות סבה היה מתבטלין סלמים ומגלחין את סעצם והיו מסלחין תחת הדוד סערו סכני תני בהדיא במס' מדו' וכ' אית' במנימוני ויל' רפי' דמה שהיו כפזירי' מגלחי' בלסכה בעזר' נשים דעכ' לאו מקום עבודה כלל היה סס אלא הטעם היה לפי שהיו כריכי' לסלוח סע סעורתי' תחת הדוד ססלמי מתבטלי' בו והסלמים סל כויר כריכ' להתבטל . בעזר' כפי' מה טאחן כן בטאר כל הסלמים שהיו מתבטלין בכל העיר בבתי הבעלו' רחצה ושוק היו מפרשי' מהן קודם ביטולס בעוד' חי אבל איל כויר שהיה כריך ליטול ממנו הזרוע לאחר סכתבטל ולכך כתבטל בעזרת נשים סמוך לעזרה ישראל סלא יגורר הכהן ללך לבית הכויר ולהביא הזרוע לאחר ביטול לעזר' ישראל כרי לתנו על כפי הכויר לתכופה עם הלחם ואין כסר' . אלא בעזר' וכיון דהביטול היה בעזר' נשים הג'ילוח היה מני מס כרי שיסתלחו הסערו' תכף לג'ילוח על האם אשר תחת זבח הסלמים . אך תימ' דמלסון רפי' מסמ' דאתי לומ' כתיבת טעם למה היו הסערו' מסתלחין על האם ומי מזקיקו לכתיב טעם זה דילמ' אפי' אי לא היו מתבטלות בעזרה כמי זורות הכתוב הוא לתת הסער תחת האם אשר תחת זבח הסלמים דא סכחן כמה מ מככרין סחובות' באז' דבר בחון . ויל' דרפי' אתי לפרוטי ולתרוני המקרא דלא לוסוק לגמרי מירי פסוטו ככתב ונ'לח הכויר פתח אהל מועד ודרסו דבותכו דאתא

4

בזו ממס כמו מקצת בני אדם אחי נמי נפיר כדררסין
מן רגליהם רגל ישרה :

קדושים

רש"י כל שאין לו כתף ולא נטף פירוש כתף סני גרונין
והטליתין יושב עליהם כדרך אפסלות רזופין בגרונין
והוא מלשון מכתפיכא ליה במכתא דריגלא בביצה ד
רש"י כושאף החכם הדורש על כתפיהם ולא נטף מלשון
ועיני מטייפו פרק החובל כלומר גרונין בראש
האשכול שמטותו ורואה אלה ואז כדרך האשכול מלאים
גרונות שאפילו בסוף ערוץ שלהם יש להם גרונין כ
מדומה לי שראיתי כך בימי חורפי בשם ר' הלכין ועיני
בפרשת תצא ושם בארתי יותר : רש"י לא

יהא חייב אלא אשם המיוחד תלמוד לומר לא תשבע
בשמי בכל שם שיש לי תימא קצת דנהי נמי דהאי קרא
מיותר לרבות הכניס מכל מקום איך יתכן רבשמי אחי
להך דרשא רש"י פי' פרשת וישמע נשא דאדרב
שמי משמע דוקא שמי המיוחד לי ושם מרלא כתב לא
תשא שמי וכתוב לא תשבעו בשמי משמע בכל שם שיש
לירש לחלק קצת בין שמי לבשמי באשירי פר' שבועת
העדות מק' נמי הך ומשני דסיפא דקרא מוכח דאכל ס'
שמות קא מזהיר דמקיים קרא וחיללת את שם וגו' ע"ש
רש"י ולא תלין לשון נקיבה מוסב על הפעולה
ולא רובה לפרש לשון זכר וקאי על המטה בדרך אזהרה
לכח נקיבה כמו לזכר דאש כן אז הוי כרי' לומר שהוא
בלשון לא תפעיל ולא מביכו לשון זה בלשון מפעיל בכל
התור אבל בלשון פועל מביכו שפיר וילינו בהר גבי יעקב
ולכך ולא ילין חלב חג' ולפי' לא תלין כבלתך על העץ
מוסב נמי על הנכילה שהיא לשון נקיבה :

רש"י ורבותינו דרשו לאסור העררה בכר' תימ' גדולה
דהספר לא מסיק הכי פרק הבא על יבמתו דהעררה
ילפינן בהיקשרדרינו ונהי בכל העריות ויורה ה' דר'
לאשת אח שאין לה בניס בחיי בעלה ושם יש לומר
כיון דת' והיו ושלמי דרשם מכירה היא למעוטי אשת א'
אחיו מאמו מכרת או מעירי כדאיתא בתוספתא בריש
יבמות לא רבה רש"י להכניס פירשמן המדרש ותפס
הדרשה שהיא יותר משמעות המקרא כדרכו אף על גב
דבמקנא ליתא :

במורה הייתה שיעורו נעשים בבתיהם בארץ כנען כ'
כדפירש רש"י לקמן ויש לומר דהתם נמי צריכה הני מינו
דכשמצאו מטמוני ירום לבבם כדכתי' כסף וזהב ירבה
לך ורום לבבך . ורמזה תורה שיטפלו עכמו כאזוב
וכתולעת שלא יטכח המקום בה' : רש"י וכול
תהא שחיטתו במקום העמדתו תימ' דהעולה וחסאת
יבאו גם כן מן הכלל בהעמדה זו דכתיב קרא אכולהו
והעמיד הכהן את האיש המטהר ואותו ויש לומר דחסאת
והעולה לא קר' שיטפלו במקום העמדתו דלמאי הלכתא
דלא ה' מצרע פוס שייכות בגויהו אבל אשם שהוא
כתן מרמו על בהונותיו הא' דטעון שחיטה במקום ה'
העמדתו : רש"י אלא על כלי חרס שאין לו
טהרה במקוה ואם תאמר ישתמש בהם בימי טומאה יש
לומר כיון דכלי רכוש לעמוד ימים רבים חיישינן דילמא
אחי בהו לירי תקלה בימי טהרתו ולא דמי לאוכלין
ומסקין דאין מתקיימין וכלין בזמן מעוט אלא דתכאי
הוא בפסחים יל' לגבי תקלת נגי' דמכוניה לע' מורה :

אחר

בזאת יבא אהרן בגימ' תי' רמז לשני בית ראשון ולבית
סני לא רמז משום דכתב הכא יבא אל הקודש והיינו אל
הארון שהוא מקודש שבכלים ובבית שני ביטל הארון
ולא היה עם רק אבן סתיה : רש"י ובשרו לא
ירחץ וכשא עובו על רחיצת גופו ענש כרת ועל כיבוש
בגדי מלקות ואל' דוכשא עובו אתרוייהו כת' מכל מקום
נפיר דרסינן הכי מרכתב הכא ובשרו לא ירחץ ובקרא
קמא לא כתב אלא ורחץ במים ש"מ למעוטי אתא בשרו
ולא בגדיו : רש"י ואותו מקום שיטבו ישראל
מקולקלין היו מן הכל לכאורה דמאשר ישבתם בה דרש
הכי וק' אש כן אחאי איבטריך אשר אני מביא אתכם
שמה לפז' ויש לומר דארץ שלא ראוהו עדין ולא ידעו
אורחיה דקרא לברר הדבר ולכתוב אשר אחי וגו' .
אבל ארץ שראוהו והכירוהו לא הוי צריכה לכתוב אשר
ישבתם בה אי לא למדרש שאותה מקום ישובם היה מ'
מקולקל מן הכל : וסמך אהרן את שתי ידיו
ידו כתב מכאן סמך למה שכתב ה"מבס בהלכות ת'
תפילה שתהא ידיו כפופים בשעת התפילה כמו הימני'
על ידו השמאלית כעבדרא קמא מריה וכתב ידיו בלשון
ידו כלומר שתי ידיו יהיו כאחד ואי פירש ידיו דבוקות זו

אמור

רש"י בשימור עבמו אל ימוסור על הכס שהבטיחו תורה
 עליה כי כל המוסר וכו' : רש"י שמא פת בונכת
 טל תשעה ימי שמעתי לפרש ר"ל הק"ב כראית בתלמוד
 בכמה דוכתיין כללו לשמ' קידוש ה' וכה"ג טובא ובלשון
 ארמאי שמא כמו ה' וכן תרגום אונקלוס כאן ויקוב את
 ה' ופריש ית שמא ואפשר דמשום הכי תפס האי לישנא
 כמו הכי :

בהר

רש"י אם חיה אוכלת בהמה לא כל ספן שמוזנתיה עליך
 תימ' דאדרבה מוכח כל הפרשה דאות שאכל מן ההפק'
 סרו טפי לאכול פירות שביעית מאות' שאוכל מן השמור
 דהא איכטריך לעיל לרבות העשירים ויש לומר דבהמה
 הואיל ומזונותיה עליך הרי היא כמו אבויני עמך ד'
 דאכנה מסתברא מהולה לאכול פירות' שביעית כדמוכח
 קרא דהיינו כמי הטעם משום דאת' מצוה להחיו' ולא ד'
 דמי לעשירים דאיכטריך לרבווינה משום דהא ריש להם
 דיי במה שהכניסם לאזור בסנה הסיסית אבל חיה
 הואיל דאין מזונותיה עליך אמאי תהא מותרת טפי מ'
 מבהמה אדרבה חיה כמי דרבה להכניעו כראית' בריש
 פרה כל טעה : רש"י ואיש אל משפחתו תשובו
 לרבות את הנדב' תימ' דלעיל מרביין מוקראתם דרור
 ויש לומר דאי מלעיל הא דנדב' עובר לעולם כדמשמע
 קרא דלעיל בפר משפטים ועבדו לעולם וקרא וקראתם
 דרור קאי שיסחררינו באותו סנה בויבל שלא יעברנו
 אבל לאחר מכה' יחזיר לעבודה ומקרי ספיר לעולם
 בכי האי גוונא קמ"ל ואיש אל משפחתו תשובו כלומר בן
 חורין לבמרי : וכי תאמרו מה נאכל בסנה
 השביעית מקמי' מה ידאבנו על השביעית על השמינית
 הייה להן לראב' דבשביעי' יאכל מה שזרעו וקצרו בשטית
 ויש לומר דרך העצמונים והזיקנים כך הוא כסיריאיס
 מן הרוחק לכמכס זמן ארוך ואז משידין עיקר שבידס
 על הסוף כרי סיהוא בטוחים שלא יהו חסרים כי בעבור
 טיט להם די אינ' להוטי' ורעבים כל כך כיון טיט להם פ'
 פת בסלס ואס כן ספיר קאמר קרא סיראגו בשביעית
 מה נאכל כלומ' סנכרך לכתב ולעבור על הסנה הח' כדי
 להבטיח את עצמינו שלא יחסר לנו : רש"י הוכרך לפרש
 בזו סהוא חילוק ומקס' פטיטא שהוכרך לכתו' כאן כיון
 שדין ממס' איכסא ומאי ק' לרש"י ויש לומר דק' לרש"י למאי

רש"י בני אהרן אפילו בעלי מומין במשמע תימא לעיל
 בפרשת ויקרא ממעטינן כמי מזורקו בני אהרן הכהנים
 חללים ועל כרחק לא מרביין התם מבני אהרן בעלי
 מומין לעבודה ויש לומר כיון דכת' הכא בני אהרן בתר
 הכהנים הוי כמו פרט וכלל ובני אהרן לרבווי קאתי .

אבל התם דכתב בני אהרן מקמי כהנים הוי בני אהרן
 משמע כל בני אהרן כלל והכהנים פרט ואין כלל אלא
 מה שבפרט כהני' גמורי' באשירי בהלכות טמאות כגעי'
 מצריך בע"א מאי דכתיב כאן הכהנים קמיה בני אהרן
 טפי מסאר דוכתיין : רש"י עוורת סס דבר טל

מוס עיורון בלשון קיבה ובפרק בתרא דעירובין פירש
 רש"י דעיורון אינו סס דבר לא כמו חגרת או יבלת דהאי
 קרא כתיב שבור ולא כתיב שבר ויש לומר דהכי דוחקי'
 לרש"י לפרש כך בלשון סס דבר דאי כמו חגרת הוי ליה
 למכתב גס כן שבורה חרובה אבל לא ח' אי סס דבר
 הוא לכתוב גס כן שבר דכיון דלא דומיס רסל זה בלשון
 נקיבה ועל זה בלשון זכר לא כתב בחד לשון ובעירובי'
 דחקי' לרש"י רע"כ לאו סס דבר הוא דהא כתיב ברוכותיה
 אחרינא בשביעון ובעיורון ואין כראה לחלק בין מוס
 גבי ארס ובין מוס רגבי בהמה ואפשר דחר פ"י ירדיה
 וחד דרביה :

רש"י ואף על פי שלא נאסרו בעלי
 מומין לקרבן כח משמע ר"ל רש"י דאי לאו האי טעמ' לא
 איכטריך לפרש שלא יקבלו להקריב בעלי מומין מן ה'
 הגוי' דהא אפילו מן הישראלים לא מתקבלין תימ' דרשעי'
 אומות העולם יוכיח דרשוינן מכס' בכס' חילקתי ולא
 באומות העולם שאין מתקבלין קרבנות מרשעי' ישראל
 כגון התשומדים לכל התורה ובאומות העולם מקבלי'
 מכולס ויש לחלק בקל ב' מקריבי אומות העולם ובין
 המקריבים מידס וק"ל : רש"י וכשהוא מוסר את

עבמו ימוסר על מנת למות תימ' קצת וכי בא רש"י לפסוק
 ולהורות בפירושו דין קידוש ה' מדי דלא איכטריך לפר'
 המקראות ויש לומר דאיכטריך דק' לרש"י אמאי לא כתיב
 ותקייסני בתוך בני ישראל כיון דלמכות עשה ככתב
 כרפי' רש"י כרתיב ולא תחללו אלא משום הכי כתב
 ונקדשתי דמשמע סיהא ט"ס מקודש שלא מכר זה שמסר
 עבמו אלא ר"ל שיעשה כס' למקדשו' ה' כמו לחכימא מישאל
 ועזריה ובזה יהיה נקדש ה' בפני כל כי יראו טיט בו כח
 גבורה ואס כן הבטיחו התורה שיעשה כס' ועל זה קאי

איצטרך והייתה גאולתו וגומ' הא כתיב בתריה ימים
 תהיה גאולתו אלא משום דלא מסתבר לומר שלא תהא
 הדן ממע איפכא מן הערות ה"א דהכי פירש ימי' תהיה
 גאולתו איזה ענה פירשה יבור לו המוכר לגאול הבית
 ואי לא יגאל באותו ענה שיבור טוב לא יגאל כמו קרא
 והיתה גאולתו עד תם סבת ממכרו ואם תאמר אם כן
 לא לכתו ימי' תהיה גאולתו יש לומר דקלל דענה עלימה
 נותנין ולא לטנות העולם :

בחוקתי

רש"י חת מצותי תשמרו הו עמלים ע"מ לסמור ולקיים כל
 דרייק רש"י מלא כתיב וחת מצותי תעשו כדכתב ב
 בקללות ואם לא תשמעו לי דהיינו תלמוד ולא תעשו את
 כל המצות אלא חתי ליתורא דרש"י ליה מואס בחוקתי
 תלכו דהיינו ת' ואתו תלמוד יהא ע"מ לשמו' את המצות
 ולקיימם : רש"י והרבתי אתכם בקומה זקופה
 לא רוצה לכרע כמו בכל מקום לסוף פריה ורביה דאם
 כן אתכם למה לי ה"ל למכתב והפריתי והרביתי אתכם
 בכל התורה כמו פרו ורבו ויפרו וירבו אע"כ תרי מילי
 כתיב הכא . ומאה מכס רבבה ירדפו וכן בפרשת
 האזינו ופנים יכסו רבבה לפי חטבון שלפניו הכא והתם
 משמע דרבבה הו פני אלפים וכן ראיתי בספר אחד
 המפליג דברי רבותינו בעלי המסנה ותלמוד דמוכח
 בהדיא ברבריהם בכמה מקומות שרבבה הוא י אלפים
 ומקרא מפר' כמא סוכר את פי אותו ספר בספר עזרא
 כל הקהל כאחד ארבעת רבוא אלפים ושש מאות וג'
 הרי מפרש ומוכח דריבוא טפי משתי אלפים הוא דאם
 לא כן למה לא כתב חמשת ריבוא ושש מאות עו' כמא
 בקרא בפלגם בגיבעה ולקחנה עשרה אנשים למאה
 ומאה לאלף ואלף לרבבה מרחשיב וזויל מ' ל' הרי
 מוכח הוא רבבה עשרת אלפים ברוך שפחד בהם ו
 ובמכתם : רש"י כשהוא אומר לא אריח בריח
 ניחוס הרי קרבנות אמורי תימ' דהיכא משתמע סאל'
 קרב קרבנות מולא אריח אררב' משתמע סאס יקריבו
 קרבנות לא אריח בהם . ויש לומר דרעת רש"י דע"כ
 לא אריח אינו ר"ל שלא יר' להריח דכיון דבת' הכי כתיב
 והשומותי את מקדשכם מהיכא ירוח ריח קרבנות הא
 לא מקריבין בלא בית לא הכי פירושו לא אריח לא והא
 כמא לי להריח והיינו דאמר רש"י כיון דע"כ ולא אריח

פי' שלא יהא כמא לי לכתוב כך בהדיא והרי קרבנות
 אמורים . ואף גס זאת מצאתי סמך לדברי רבותינו
 ז"ל שאמרו אין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט אף ריבוי
 וגם ריבוי והוא זאת דבכל התור' כל זאת בפשוט מיעוט
 הוא ולכך כתיב ואף גס דלא הוצרך לתרוויהו :

במדבר

רש"י כשבא להטרות סכינתו בויסה מכאן באחד בניסן
 הוקס המסכן ובאחד באייר מכאן אל לתמוה הא באותו
 יום שהוקס המסכן שרתה סכינה כדכתב בפרשת ס
 שמיכיר דיש לומר רלא הוצרך למניין לגילוי סכינה לפי
 שעה אבל לענין קביעות סכינתו בתוכו הוצרך למנין
 ובטלטים יום אשכחן קביעות ופחות מכאן לא מקרי
 סרוי וקבוע כדאשכחן בפר' קמא דבבא בתרא דבזמן
 המועט התם להיתו קרא מיוסבי העיר זהו טלטי' יום
 והיינו מאחד בניסן עד אחר באייר : פקודיו
 במספר שמות בכל השבטים לא כתיב הכי וכן לקמן
 במרגלים גבי מנסה ועליו מטה מנסה מה שלא כתב
 בכל השבטים דכתיב בכלהו והחוסים עליו יש ליישב
 שלא מצינו בכל השבטים שהיה לאחיס קשישא פחות'
 דמוכרח גבי אחוהי והיינו דיוקא לא שמעון גבי יודא
 דיורא היה ראש לרגלו שמעון לא היה ראש למדי' וכן
 מנסה לגבי אפרים לכך כתיב ליסכא יתירתא למעלוות'
 הכך תרי לגבי שמעון מנייכא יתירתא דבכל השבטים
 לא כתיב אלא פקודים לחוד . ובשמעון כתיב פקודיו
 ופקודיהם לתת טעמא למה מכו סבט דגל ראובן קודם
 דגל שב' יודא והלא דגל יודא כסעו על פי ה' בראשון לא
 משום כבודו של שמעון שיהא לו מעלה אחת על יודא מ
 משום דקשיס מיכה לכך מנכה כל הרגל קודם אפי' סבט
 גד וגבי מנסה לא רצה לכתוב והחוסים עליו רשמע
 סה' לגמרי טפל לגבי אפר' לא כתב ועליו כולו למעלה
 ממכו היה שאר סנויים מנכאים בכמה מקומות בפר' זו
 במנין השבטים ובסדר הרגלים ובמנין הלויים וב
 ובסדרוה' אבל לא כמא סינוי במקום אחר לא בסנים
 או בשלטה מקומות ולכך אינו כריך ליישב כולי האי :
 רש"י לומר היה אותו סבט להיות מנכה מן הבטן
 הדרשה תדרוש לפי פשוטו לפי שכתבו חילוף הבכורים
 והבכורים נפרים מבן חדש ולמעלה ממנו גס הם מבן
 חדש ולמעלה :

לאסמועני' סיג'ל'ח לאחר סחיטת השלמי' ולפי פשוטו ה'ק' ובל'ח כרי לט'רף השער בעז'ר' כפי' שהיה לפני פתח אהל' מועד ועיקר מזכותו של ג'ילוח בסביל' זה היה :

רמ' כלות משה בצלאל וגם חכם לב עמו המסכ'ן ותלאו הכת' במשה מק' והלא לא ת'לה רק ההקמה ואותו עשה רק משה לברו ומתצ'ר' מסוס רלע'י' פ' סקורי' כתב הוקס המסכ'ן ופי' רמ' הוקס ממילא מכח הקב'ה ומשה עסק בו כרי שיהא נראה כאילו הקימו' ואח' עכ' העש'י' סכעסה ע' בני ארס' הותלה במשה ואהא קאי רמ' ואיכה מושב ספי' רמ' הרי עסק בהקמה אלא ל' רק לרמ'י' דלא הוי צריכי' למכת' אלא ויהי ביום הוקס המסכ'ן : רמ' הם כשיאי המטות שהיו שוטרי' עליהם במצרים והיו ממונים עליהם ופי' כיון דכת' כבר כשיאי ישראל מה צרי' למכתב' הם כשיאי המטות אלא ל' כשיאי המטות סכעסו על ידי המטות והמקלו' של כו'גי פרע' סהכו בהם :

בהעלותך

רפי' סוף עליהם עבודת הקדש יריעת וקרשים סכראו בבית קדשי הקדשים תימ' במשא' בני מרדכי נמי היו ק' תבת קדשי הקדשי' כמו היריעו' סכראו רק בכ' התחתון בבית קדשי הקדשים ויל' דבני גרסון כסאו אותו יריעות וקרשי' בכתף כמ' פנמאו בני קהת כלים המקודשי' וכה' חסיב כמ' עבודת הקדש אבל הקדשי' מתוך כו'ב'רם אי' איפס'ר היה לבני מרדכי לסאס' בכתף אלא בעג'לו ולהכי לא חסיב להו עבודת הקדש . ותקעתם תרועה כמית ונסעו המחנ' ויהי מלא היוקתי' ב' רגלי האחרונים למ' תרוע' למעשה' מסוס רמ'ס' ואהרן ובניו היו כוסע' עם בני קהת לשמור משמרת קדשי הקדשי' במסעיה' . ולכך בנסוע' ב' רגלים הראסוני' ליסע כיון סהמלך היה לא היו רשא' ב' רגלים הראסוני' ליסע כיון סהמלך היה בחכייה אס' לא סכתן להם רשות ע' תרוע' אבל ב' רגלי' האחרני' כבר נסעו הקהתי' לכניה' כדכת' בקרא' ומשה המלך בתוך ויהי רשאי ליסע אף בלא תרועה :

אס' ככה את עושה לי רמ' פ'י' תשס' כחו כנקיבה תימ' וכי מסוס תשס' של משה כנקיבה כ' לסון נקיבה כלפי מעלה ויל' דבלסון את רמז' תשס' כוחו של משה בנקבה שהיא רגילה להיות בפחד ובהלה וה' היה משה בבהלה ופחד בסביל' סהרואו פורענו' מי שהו' בפחד אי' בו' כח וכשהי' ל' לגמור דבריו אתה הפסיק והבלע' ההא' ואמ' :

רמ' גם הם כמו סחיטתך על בני קהת לראות כמה יס' סהג'עו לכלל עבודה פיר' כסתסא את מניינס' לראות כמה יס' מספוט בני קהת סנמכו דרך חסיבות וברירה מה סאין כן בסאר מנייני הסבטיס סנמכו הסבט דרך ערבוביא כפי מה סהוא אבל סבט לוי עמד כל הסבט לכ'ר אחר והובררו מתחלה בני קהת מתוכ' כדכת' כסא את ראס' בני קה' מתו' בני לוי כבורר אוכל מתו' הפסולת סלא תארר בני גרסון ובני קהת ובני גררי כל המספ'ה הטיולו סתקיה' להלפי' בשמות' ואח'כ' הובררו אילו מתוך אילו בדרך זה לא הוה חסיבו' לאחד מהם ואהאי קאי ג'ס' דבני גרסון נמי הובררו אחר בני קהת מתוך בני מררי ונסאר' בני מררי ממיל' בפני עכמו' אבל אי' לפר' כפשוטו דגם הם למ' לי הא' מפר' קר' בהדי' דנמכו מב' כ' ולמעלה : רפי' לפי פסלמי כויר היו מתבסלין בעז'ר' סכריך ל'טול הזרוע לאחר סכתבסל פ' בעזרת נכסיס ססס היה לסכת העזרות סבה היה מבסלין פלמים ומגלחין את סערס' והיו מסלחין תחת הדוד סערו סכי תני בהדיא במס' מרו' וכ' אית' כמנימוני' ויל' רפי' רמה שהיו הכזיר' מנלחו' בלסכה בעז'ר' נכסיס דעכ' לאו מקוס עבודה כלל היה סס אלא הטעם היה לפי שהיו צריכי' לסלוח ספ' סעורתי' תחת הדוד ססלמי' מתבסלי' בו והסלמיס סל כזיר כריכ' להסתבסל . בעז'ר' כפי' מה סאין כן בסאר כל הסלמיס שהיו מתבסלין בכל העיר בבתי הבעלי' דרחה וסוק היו מפריעין מהן קדס' ביסולס בעז'ר' חי אבל איל' כזיר שהיה כריך ל'טול ממנו הזרוע לאחר סכתבסל ולכך כתבסל בעזרת נכסיס סמוך לעזר' ישראל סלא י' סוכ' הכהן ללך לבית הכזיר ולהביא הזרוע לאחר ביסול' לעז'ר' ישראל כרי לתכו על כפי הכזיר לתנופה עס הלחס ואין כסר' . אלא בעז'ר' וכיון דהביסול היה בעז'ר' נכסיס הג'ילוח היה נמי סס כרי סיסתלחו' הסערו' תכף לג'ילוח על האס' אטר תחת זבח הסלמיס . אך תימ' דמלסון רמ' מש' ראתי לומ' כתיכת טעס למה היו הסערו' מסתלחין על האס' ומי מזיקין לנתי' טעס זה דילמ' אפי' אי' לא היו מתבסלות בעזרה נמי גזירות הכתוב הוא לתת הסער תחת האס' אשר תחת זבח הסלמיס דא סכחן כמה ת מכפרין סחובות' באי' דבר בחוץ . ויל' דרפי' אתי לפרוטי ולתרוכי המקרא' דלא ליסוק לגמרי מירי פשוטו ככתב וגלח הכזיר פתח אהל מועד ודרסו רבותינו דאתא

4

את כדרך המדרב"י בבהלה : רמ"י ואת אינו
מכירה במעשיו . תימ' גדולה מכל לרמ"י סכך דיבר להם
סדריה אותם לטועי' ככ שיהא להם הרהור מגונה כלפי
מזבלה כביאי' גדולי' כההרץ ומרים ויל' קצת דעב' דעתו
היה כך שהרי דימו את משה כמתבא' ומתייהר ברעתו
וידוע היה להם שהסכיב' שורה רק על העכו' דכת' אשכח
את דכא וספל רוח . ואל' עב' הרהרו כרלעי' מהשת' נופל
קרא שפיר טפי והאיס' משה עכיו מאד . שהם דימוהו
כאלו מתייהר בא הכת' והעיד שהיה עכיו מכל :

שלה

רמ"י כולם אכנים לשו' חטיבות כסירים היו באותה
מעה . מק' והלא פי' רמ"י בתר הכי שמטה נתפלל
על יהושע שלא יהא ניסת בעצת' מרג' לים . אלמא
בשעת שנסתלחו הרגים טרשעי' היו ויל' דעל כר' בתרי
ביוני נסתלחו כרמוכח קראי' בתחלה וישלח אותם
ממדבר פארץ על פי ה' כולם אכנים וגו' ובסו' כתוב נמי
אלה שמות האכני' אשר שלח משה וגו' ויקרא משה .
וישלח אות' משה . אלמא וראי' כך היה הענין בתחלה
כשהוכרו כסרי' היו וכניה להם משה שליחות על פי ה'
לראות את הארץ כיצר היה נוה ליכבם וכנזה בהם יצר
הרע וחזרו למשה למסור להם סימני' בארץ אס טובה
ואס רעה ואת העם החזק הוא הרפה והכרכים אס
מבצרי' הם והרגים מט' סכוונת' לרע דמה להם לחקור
ויותר ממה שכתונו והא' פי' שמות כדררטיב' במסכת
סוטה דכל שמות הללו על מס מעשיהם הרעי' ולכך כת'
ואלה שמות האכנים אשר שלח משה ויקרא חמה יהושע
כשהרגים בהם יכרם הרע נתפלל על יהושע ולכך כת'
וישלח אותם משה כלום שליחות בע"א לחקור את הארץ
מה היא ומה טיב' לפי שמעט מט' לבקשת' נכת' על שמו
כאלו הוא שולח לחקור את כל זאת ואל' בגוף השליחות
ברובה נמי לומר הכי שהרי במס' תורה כתב ותיקרבון
אליו כולכם ותאמרו נשלחנו אכני' וגו' . וכאן כתב כל
השליחות ע"י משה : רמ"י מת'ל בסנים בסני מטות
הא כיצר ח' נטלו אשכול אינו ר'ל רמוכח ממאי דסני מ
מטות היו ח' נטלו בה אל' הסברא בעלמא כך דכיון
דכל אות' כתכונו להוכי' דיבה מסתמ' כולם נטלו ורגיל
הוא שאשכול אחר ה' כבד ח' כרימוץ או תאיב' לא קאתי
רמ"י לפרס' עכ' לא תימ' לא נטלו האשכול כי אס ב' דהא

דכתב וישאווהו במוט בסנים לפי פשוטו הוא בב' אכנים
וקאמ' רמ"י דעכ' לא קאי בסני' אכני' דאכ' למה לו בסני'
מבמוט שמעי' ומסת' הייתי' תופס המועט דהיינו סנים
לא עכ' קאי אבמוט בסני' מוטת נטלוהו ואתי' קרא למימ'
גדול היה ססני מוטות היו כרבי' לה אכ' הלך אחר ה'
הסבר' דלעי' : ונהי בעיניו כחב' ב' וכן היינו
בעיניהם פי' רמ"י שמענו שהיו אומרים כמלים יש בכרם
כאכני' מקס' והלא וכן היינו בעיניהם מוסב על ונהי ב'
בעיניו כחב' ב' אכ' אמאי לא פי' רמ"י שמענו שהיו אמר'
חב' ב' יש בכרם כרכת' בקרא ויל' כיון דכל גדול א"י היה
גדול משל אל' ואל' מה שסיערו המרגלים לחב' ב' כחב' ב'
אל' היו קטני' מאד מחב' ב' דא' לכך תפס רמ"י בריו' קטנ'
שבא' כגון כמלה ואפשר גדולה היתה כחב' ב' של אל .
בשם מה"י אהרן הקודש זל' : רמ"י לפי סל ראשית
שומע אני ראשונה שבעיניו תל' מראשית ולא ק' אכ' לכת'
כבד מראשית ושמעני' שפיר דלא ראשנה שבעיניו קאמ'
מדכתי' מראשי' ושמעני' שלא יאכל קודם סיפרום מרלא
כתב מעריסותי' בלא ראשי' ויל' דלעולם הא' רווק ראשו'
שבעיניו ואותו עיסה רווק' מקצת ולהכי איכטריך למכת'
מראשו' ערוסותי' דאי היו כת' מעריסותי' היו משמע כל
העיסה נאי הוה כת' ראשי' הא' כל עיס' ראשול' לכך כתב
קרא יתירא רפיר' ראשית הוא קודם שתאכל ממנו ולא
ראשנו' שבעיניו דאלכ' הוה הכך ראשית ומראשי' סתרו
אהרדי :

קרה

אך לא אל' ארץ זבת חלב ודבש הבאתנו ותתן לנו רמ"י
אמרת לעלה אתכם מעוני מכרים אל ארץ זבת חלב ו
ודבש מעט הוביאתנו ואף לא אל ארץ זבת חלב ודבש
הביאתנו ותימ' לפי' אמאי לא ערבינהו קרא כיון דחבר
טעמ' הוא שהיו מתלונני' שהעלה אותם מארץ זבת חלב
ודבש כרכת' ואף לא אל ארץ זבת חלב ודבש הביאתנו
ותתן לנו כחלת סרה וכרם . כי תשתדר וגו' והיה לו לכת'
המעט העליתנו מאיחו ולא הביאותנו אל איחו ויל' ד
דלעולם חר טענה הוא כדמסמ' לשון המקל' וכדפי' רמ"י
והא דחלקינהו קרא אתיא לאשמועבא דתלול' יתירה הו
להו לרתן ולאיירי . וכן אמרו אית'ל שאין לנו שום
מחסור כאן ארבה יש לנו מזונותי' בלא טורה מ' אס
הביאותינו אל איחו ותתן לנו כחלת סרה וכרם לא
היינו

היינו מתקבלי בטהנים ולוים בטביל גדולות כן היה לנו מעלה כנגדם שאנחנו חולקי בכחלת ארץ והם אין להם חלק ונחלה אבל עכשיו כאן כולנו שווים בהספקתו הם במנו ואלעץ יש להם טררה וגדולה עלינו: ואת עם אהרן תכת על מטה לוי ממה תיקון היה בזה שלא יעוררו על הכהני עדיין יאמ' שאר שבט לוי אילו ככתב אחר משמותיו על מטה לוי היה פורח גם כן משום רכל הסבט מקודם ויל רכל מחלוקות קרח וכל שבטו כבר בסתלקו בשריפ' המקטרי הקטורת וכתסה שאין ראוי לכהונה אלא אהרן ועדיין היה עירעור מן שאר שבטים על שבט לוי כולה בטביל שהקריב מטה לעבוד עבודת המקום ואמרו שמשם עטה זאת מרעתו בטביל כבוד אבותיו ושבט ראובן התחיל בעירעור זה מפני הבכורה ואפטר ע"כ באו ג' שבט יודא לערער משום המלכו' וגם כן שבט יוסף לפי שזו נתנו בכורה וע"כ באו כל השבטים ונתקס' זה במטות:

חקת

רשי לעולם היא כקראת על שמך פרה טעם מטה במדב' פי' כל הפרות העשויות לדורו' קרא על שמך שכלם כריב' לאפר פרה של משה שהיה נתון בהר המשחה לרורות כ כרפ' רש'. מה קרבנות מכפרים אף מיתת כריקים מכפרת כלומ' פרה לא היית קרבן גמור שהרי לא קרב' לבני מזבח וכפרה גם מיתת כריקים אלעב שאין קרבן מכפרו לכך לא שמך מיתת מרי' לפרט' כל הקרבנו בפ' פנחס: רשי מכאן שחס הק'בה על ממונס של ישראל אלעב דאנהו קאמרי אכחנו ובעירנו ואכ' הוצרך להשיב כך למ' רייה מרכת' והסקית את העדה ולא כת' ותשת העדה שהרי לא היה כריכה להסקו' בני אדם אלעב על הבהמה שיהי להסקותם כי מעצמם לא היו יכולין ממעיין לשתות: רשי מכאן שהאבות מצטערין בקבר על ברית תימה מכל דילמא אמת כך היה שהם ואבותיהם היו משועבדים והריעו להם המצרים ויל מרלא כתב ויריעו המצרים לאבותינו ולנו דהוה כסדר וכתב לאבותינו לבסוף משמע דמילתא אחרית' הוא רלא מעינין הרע דקמייתא: רשי אלעב שיש בדידכו מן לאכול ומים לשתות לא נשתה לא יקנה מכם אוכל ומי' תימ' אמאי לא רימז' אאוכל כמו אמים דהא עכ' אוכל גמי בקשו מהם כרכת' קרא' בהרי'

בפר' ואלה הדברי' אוכל' תשברו מאתם ויל רמים הוא עיקר רבות' שבקשה לקנות אלעב שהייתה בידם ובלאו הכי אין דרך לקנו' מים כמו שקינן ירמיה מימינו בכסף שתינו ולכך חלק התורה הכא טפי:

בלק

ויאמר מואב אל זקני מדיון לפי שלמואב לא מבינו רק מ מלך אחר ולמדיון הי' מלכוס כת' בלשון יחיד גבי מואב וזקני מדיון בלשון רבים כלו' יועז' כל המלכוס: ויחר אף אלהים כי הולך הוא אלעב שהתיר לו כבר. יש ליישב על דרך הפסג' ובסברו' דעלמ' לפי שאמר לו קום לך אתם ר'ל בקומה זקופה רוכב על סוס כרי שלא יהא זילות' כלפי מעלה שתשרה שכיתו על השפלים והוא מיהר וחיבט אתונו שהוא ברי' נמוכה והרוכב עליה כראה כאילו הוא הולך בג'לו וראייה לרבינו. שהרי פי' רשי מדברי רבותינו ששירי מואב תמהו עליו שלא רכב על סוס: רש' סימני' אבות הראוהו לו ויל דקראי כמי מרמז' אב' אבות בתחילה בעמיד' המלאך כת' ותט האתון מן הררך ותלך בפרה אלמא במקום רחב עמד והיינו כנגד' אברהם שקראו למקדש הר דכתב בהר ה' יראה. והמלאך היה עמד גם כן במקום גבוה שהיה ק' לכטות ממנו וכטת' מן הסד ותלך בפרה ובעמידה פסייה כת' גדר מזה וגדר מזה והיינו כנגד' יבחק שקראו לבית המקדש שדה כרכת' ויבא יבחק לסוחר בסד'. ודרך הסדות שהן גדורין מזה ומזה. וכך כרמים דהכל אחר הוא ובעמידה שלישיית כתב ויעמוד במקום כר ד רהיינו יעקב שקראו לבית המקדש בית שהוא כר כותלין דכת' יהיה בית אלהי' והכי נמצא בהד' במדרש רבותי' שהאבות קראו לבית המקדש כסדר הזה כמו שכל אחד ואחד מן האבות כמעט הסכימו למקום המיוחד וכנס יותר משלפניו כך המלאך דחק את בלעם למקום כר פעם אחר יותר: וקרקר כל בני שת בנו של אר' הראשון דהיינו כל האומות וכת' שת טפי מקח אלעב שגם הוא הוליד תולדו' משום דכולם נטבעו לא נשאר לא כח דהיה מבני שת ולא תק' דאכ' לכתוב כל בני נח ויל משום ד דרשו רבותי' למה נקרא שת שממנו הושתת עולם ולכך תולה כל האומות בו כמו: ואל תתמה דררטי' שמו וקרא מפר' בהדיא למה נקרא שמו כך דהכ' אשכחן בפ' דברכות דררטי' שמו של ראובן בעל' שדרשו קרא:

פנחס

רש"י בא הכת' ויחסו ואע"ב דאורחי דקר' הכי כמו בכלא
 בן אורי בן חור וכמו כן בן חפר בן גלעד אלא משום
 דבפ' ראשון נאמר במקוון ויחסו בשעת מעשה לא הוה כרי'
 ליחסו הכא לא בא הק"ב ויחסו מפיחו להודיע שבחו :
 רש"י לפיכך הטיל הק"ב שמו עליהם ה' מדר זה
 ויור מדר זה מרסנו קרא בימיהם שלא כתב עליו הימנה
 והבריעי' שמעי' דע"כ לאו אורחי' דקרא כתב הכא. כמו
 העמלקי וכמו הכנעני וכאלה רבים אלא משום הייחוס
 כת' הכא הכי : רש"י ומבני יתהר לא נמנו כאן לא
 מטפח' הקרחי ורביעי לא ידעתי מה היא פי' דמטפח'.
 עמרם ליכא למיחשב' חס' הכ' שהרי כת' הכא וטס אשת
 עמרם יוכבר . וקח חטיב אהרן ומטה שהם כל זרעו
 אבל מטפח' יתהר חטיב דמחסי ואע"ב רחטיב מטפח'
 קרח במקומו כיון דטבקי' יתהר דהוי אב לקרח ורור ג'
 ללוי כמ' אינך לבני וחברון וכת' קרח במקומו ע"כ אתא
 לאשמוע' דהוי חסר מטפחות' טכבר היו חייך בני כפג
 וזכרי שהו אחי קרח במניין הראשון ובמניין זה כבר כ'
 נעדרו ולא נשאר רק מטפחות קרח : גבי עולת
 טבת בסבתו וגבי עולת חורט בחרטו פי' רש"י דאתא
 ללמרינו טאם עבר יומו בטל' קרבנו . איך להק' מט' גבי
 דגלים דלא מיעט קרא כה"ג דפטיטא דאם לא הקריבו
 בפסח שלא יקריב בשבועות תשלומין פסח אע"ב דסוין
 חס בקרבנותיה מהל מקו' תרי שמו' כינהו אבל הטבתו'
 ג"ח דכול' חר שמייה כינהו ס"א שיקריב בטביל תשלומי
 ראשון קמ"ל :

מטות

רש"י במה הכתב מדבר באשה סגדרה בזויר מק'
 והלא בנערה גבי אביה אמרי' בהאי קרא ואמאי קט'
 רש"י אשה לגבי בעלה בהאי דרשא ויל' רגבי נערה לא
 טייך למי' זה יסלח לה משו' דב' של מעלה אין מענטין
 אלא לאחי' כ' סניס ואכ' הק' דרשא דהיא לא ידעה ב'
 בהפל' ע"כ לאשה לגבי בעלה טייכ' דמטכח לה בגדולה
 בת כ' . אבל בגדרה בנעוריה נמי לפי פשוט' דקרא וה'
 יסלח ל' לפי שהיא עובר על דררה סגדר' לה אף על גב
 שהתירה התורה ע' הפרה היינו משום שאינו ברשות ע'

עבמה והאב או הבעל מפירי' בעינוי נפש משו' מלאכת'
 טהיא משופ' בדרת להם . ולפי טעם זה משכחת שפיר
 דטייכ' סליחה בנע' בגון סגדר' שלא לאכול בסר' כ' סני'
 והפר לה האב כל הנדרר דהשת' נמי דררה היו מגיעין ל'
 לאחר כ' סניס והיא עוברת בהן על כד' למ' דרשת' דלא
 ידעה בהפר' לא סכיחה כלל בנערה בעניין זה סגריכ'י'
 סליחה דאיך יתכן שלא תשמע ותרע בהפרה בימי
 נעורות עד לאחר כ' סניס סלה כרי' לדרק' מסכת' נדרים
 אם יכול האב להפר כל הנדר' אפילו אות' יומי' של אחי'
 טיב' את' מרשות' הואיל ומיפר לה להבא ואינו עוקר הנדר'
 מעיקרו לא מצינו נדר טהותר כן : רש"י ולכל
 מטות ישראל לרבות טבת לוי ומק' והלא' אכ' הוי' ג' אלפי'
 ויל' דטבת אפרים לא טלח מהם לכבא כלל לפי שמייתת
 משה תלוייה היית' בבקמה זו הוי' ירא' טמא יהו נחמרי'
 שמתזוין למלחמה זו כרי' שיעדר משה ויעמוד יהושע ת'
 תחתיו שהיה מטבת' ולכך עמדו בני לוי במקומם ל'
 להודיע זריותם לנקמת ה' שאע"פ שמה מטבת' היה
 ויעדר מהם ע' כקמה זו לא נכמעו וימ' בהיפוך ובגמאי
 דטבת אפרים לא נמסרו בע"כ אלא ברצונם ומנין' ב'
 אלף אוימסרו קאי ולא יתייבב טפיר : רש"י איכי
 יודע וכל אשה יודע' איש אס להרוג מק' איך תוכל לטע'
 כך דאכ' למה לי כל הטף בנסיס כילף מקו' מגדולים ויל'
 דאי לא הוי כת' הרגו משמעו' הכתב היה מוכיח למדרט'
 וכל אשה למטה דכיון דכת' קרא קמ' הן הנה וגו' וטביק'
 לנסיס ומתחיל הרגו כל זכר משמע דוכל אאשה קאי
 למט' וכיון דע"כ למט' קאי היינו מהפסח הסבר' ומיל' דאי
 הוה כתי' וכל אשה יודע' איש לחור' הא' דל' ראוי לבעל'
 קאמ' ומטה החיו לפי שהיית' ראוייה להחטיא את ישראל
 ולא הכטיל את ישראל אבל טף דאי' ראויין אין להן זכות
 להחיותם ואין להק' היא גופ' תין' אמאי מתחיל בכל
 זכר ויל' דע"כ כריך מעת' איה טעם למ' אינו ברור והוי'
 טעינה קבת' ליישב אמאי לא כתב רק הרגו לבר דע"כ
 כריך לכתב הרגו גבי זכר וראוייה דטביק' כמ' ומתחיל
 ביה :

מסעי

בטנת הארבעים וגו' עד חרט החמיסי' לאחר לחרט'
 תימ' דבמקום שנכתב עיקר מיתתו של אהרן לא נכתב
 באיזה חרט ובאיזו יום גויעתו ותו דבכל הכרתי' אברה'
 יצחק ויעקב ומטה לא נכתב באיזו יום געו . ויל' משום
 דכת'

דכת' הכא ושמ' הכנעני . ופי' רש' רכאץ לימדך דמיתת
אחרץ הוא השמוע' סכנתקו עכני כבוד וסכבור כחכה
רש' להלחם ורמז נמי כאן שבטביל כך רש' להלחם לפי
שהיה בחדש אב בתחילתו ובאותו חדרם ריע מזליה
דישראל כראיתא ב'פ' בתרא דתעבי' לשתמיט מיניה מירח
דאב ר'ל עד לאחר תשעה באב מסתמא :

ואלה שמות האנשים וגומ' גבי יורא ושמעון ובכימץ
לא התיב נשיאים ר'ל דגבי יורא לא אכטרוכא דטבט מ
מלכות היה ושמעון לא העמיד משבטו לא שופט ולא
מלך מעולם כראיתא פ' שני דסוכה לכך החסיר ממנו
נשיא ובכימץ כבר היה מובטח להעמיד מלכים כדכתיב
ומלכ' מחליבך יבאו ועדין לא נולד בכימץ ואות' הבטח'
על שאול ומפיבוסת היתה כראיתא בסנהדרין ולכך לא
הוצרך לכתוב גם כן נשיא גבי בני יוסף למטה מנשה
בכל המקרא כשהוא כתב שבטוים לענין ביא' או נחלת
הארץ מייחסי' מנשה על יוסף משום דיוסף חיבב הארץ
וטבט מנשה חיבבו הארץ כדפירש רש'י בפרשת פנחס
לכך הכא ובפרשת שלח לך מייחס מנשה על יוסף משום
דהכך מיכו לכורך הארץ היו ובפרשת פנחס נמי כתיב
מנש' ברישא לבני יוסף במינ בני יוסף למשפחת מנשה
ואפרים אבל בפרשת נשא כתיב אפרים ברישא דלא
רמיזא התם מענייני הארץ :

אלה

הדברים רש' שלא יהא מוכיחו וחוזר ומוכיחו אף על גב
דפיר דמי למיעבד הכי כדכתיב הוכיח תוכיח את ע
עמיתך ודרשן רבותיכו אפילו מאה פעמים מכל מקום
מי שמוכיח חבריו שלא בסמוך למיתה אינו מוכי' בגמר
תוכיחה כי סבור הוא מה שמשׁייר עת' בתוכחתו אפטר
להשלים בפעם אחרת ולפעמי' תטרוף לו השעה וכסאר
בלי גמר תוכחה אבל המוכיח בטעת מיתה אינו מצפה
עוד לתוכחה אחרת ולכך גמר תוכחתו כראוי :

רש' ככנס אחרון ויבא ראשון פי' ככנס אחרון לבית
המדרש שכולם כריכים להמתין מלישב איש על מקומו
ולתחיל ולדרוש עד שיבא הוא . וכי האי גוונא איכס
מטריחין לקום ממנו ואינו מפסיק על ראשי עם קרום
ויבא ראשון סידם כשהוא יבא כולם יוצאים ומפסיקין
מלדרוש עוד היום : פסיק עטר אכסי' איש אחר לטבט

רש' מלמד טבטט לוי לא היה עמהם פה מדרדק רש'
בלטונו שלא כת' מלמד רבני לוי לא שלחו דהא ודאי הוי
שמעינן מקראי דרש' שלח לך שהזכרו פס כל הטבטי'
וטבטט לוי לא הזכר אלא אתא לאסמועינן הכא בקרא
יתריותא דלא ה'ל למכתב אלא איש אחד לטבטט דהכא .
ובפרשת שלח לך לא כתב מניינס שמעינן שבקטו בני
ישראל מבני לוי להיות עמהם בעיזה בפילוח מרגלים
ומיאונו בני לוי וזה היה טבט גרול להם שמן הדין היה
להסית עם בני ישראל לפי שהיו כריכין לכנס עמהם
בסכנת מלחמ' בכיבוש הארץ ולא היה להם חלק וכחלה
בארץ ואפילו הכי מיאונו לטלוח כי יסמכו בהבטחות ה
הקבה : ידע לכתך תירגו אונקלוס ספק דרכים לך
במהכך ית מדברא לפי זה פ'ל ידע כפי' של וידע אק'
כלומר הסגיה אל לכת' שלא יחסר כלום בדרך ולא רצה
אונקלוס לפרשו לפי פשוטו דאס כן היה הכריח טיטהו
במדב' מ' פסה ועיין במימוני בספר המדע : כאטר
עשו לי בני עשו והמואבים רש' לא לעבור דרך ארצם
אלא לענין מכר אוכל ומים תימ' והלא הכתוב מעיד על
עמוז ומואב שלא קדמו בלח' ובמי' ואל' ללכד ר' כת' קרא
דעמוני לא קדמו ומואבים סכרו את בלעם דהא אמרינ'
בפרק חלק גדולה לגומא פריחק שתי משפחות דהיינו
עמוז ומואב כראיתא בהדיא התם ויט לומר רש' אינס
ר'ל לענין מוכר אוכל ומים אלא גבי בני עשו ומואבים
דכתוב מרמזם ראה דארום מיאונו להעבירם בארצם
אף המואבים כן כך פירש רש' לעיל פרשת חוקת
דיפת' פי' ונס אל מלך מואב וגומ' ומטה רמז' כאן כך פי'
למורי דודי הקודם מהר' אל :

ואתחנן

וכשב' בגיא וגומ' וכמרתם לבעל פעור כו' עד ואני לא
זכיתי למחול לי תימ' למה הזכיר עון זה שנמחל להם טפי
מכמה עונות שנמחלו להם ועדין תקפ' מה שייך האי
קרא הכא לפי פשוטו היה לתדץ קצת לפי שהיה העון
קרוב טעמו וכמחלה להם הזכירה כמה שזכר
אחרי כן עיינסם הרואות וגומ' ועל' לפי טמפה כקבר
מול בית פעור וכדכתיב בפ' וזאת הברכה . ופי' רש'
התם שמוכן קברו לשם וכפר על מעשה פעור והוא על
עצמו לא זכה למחול מה שאין לומר כן במחילה שאר

עונות : לא תוספו פירוש כגון ה' פרמיות בתפילין
 והמינין בלולב אזהרה שייך מפי הכהן גבימה שהזכיר
 מעשה פנור כדמסיים האי קרא עימכם הרואות את כל
 אשר עש' ה' לבעל פעור ומסו דרזל אמרו הפוער לפעור
 אפילו אם אין מתכוון לבנות חייב משום דבכך היא ע
 עבודת אל'ג' דבשאר עבודה מצוה לבנות ולבנות ואם
 כן יש ליזהר ולהסקיף גם כן על שאר מצות אף על גב
 שמתכוון לטובה אולי גודע הוא בתוספתו כמו שזה
 הפוער וכתחייב בתוספתא שהתורה לא ביוותה לבנות
 אלא אותן שעבודתן דרך כבוד והוא מוסקיף להבנות גם
 כן את פעור ואינו מתכוון כלל לעבודה בביוזו זה כי אם
 להתלוץ עליה ולבנותה ואפילו הכי חייב : אשר חלק
 ה' לכל העמים וגו' ואתכם לקח ער אשר לקח להיות לו
 לעם נחלה מאחז סמך לרברי רזל אין מזל לישראל והכי
 פי' המקרא השמש והירח וכל כבא השמים חלק לכל ה
 העמים להיות האומות נמטרים ביד המזלות והכוכבים
 להנהיגם ואתכם לקח ה' מכור הברזל ממזרים כלומר
 בשינוי טבע להפך הגלגלי שהוא ענין פלא ומכנע כמו
 שנכתב מן כור הברזל להיות לו לעם נחלה כלומר להיות
 לו לעם נחלה ולהנהיגו בכבודו ובעצמו ולא יהיו נמטרי
 ביד המזלות כאשר הנהיג עמכם ביבואת מצרים ורשי
 פיר' אשר חלק ברך אחרת בשתי פנים ורברי תורה
 כפטיס יפוצץ סלע : וזכרת כי עבד היית במצרים
 ויפדך וגו' על כן כורך את יום השבת ותמיא אחי' הזכיר
 פדייה במצוה זו ויתר מבשאר ו'ל' משום דירע דהוקסה
 עליה מאד לקבל סביתת מלאכה כדאשכחן גבי מעשה
 דפורים שהיה נס חביב מאד . ואמ' במסכת מגילה
 שמרדכי ואסתר כתבו לקבל עליהם את ימי הפור' לימי
 טובים ומיאנו ולא רצו לקבלם אלא לימי משתה ושמחה
 והכי מוכיחי קרא בהדי' וכל סכן סביתת שבת דחמירי
 טפי ולכך הזכיר לה' העבודות כלומר מי שפורה העבד
 מן השבי כל מלאכתו שלו ואם יאמ' לו הרב לעב' תסבות
 ממלאכה מן הדין הוא מי שמע לו שהרי אינו משועבד
 לעשות מלאכה כי אם לו :

עקב

רש' המצות הקלות שארס דם בעקיבתיו תשמעון הא
 דריש רש' האי עקב טפי מכמה עקב שבתורה בהאי

פרס' במצוה עקב לא תשמעון עקב אשר שמע' אברהם
 בקולי עקב היתה גבי כלב וכל הני לסון בסביל הן ולא
 דריש להו מירוי ו'ל' דלאו ליט' דעקב מזקיין להך דרשא
 אלא דקסילא לה אחאי בת' קרא הכא תשמעון הא בקרא
 דלעיל כתב אשר אכזי מכוך היום לעשותו ה'ל' למכתב
 עקב תשמרו ותעשו זהו מיישב רש' דלסון שמיע' כתוב'
 על מצות קלות שארס דם בעקיבתיו שבשמיעה כלומר
 בקבלתו כן אפשר לקיימו וכת' אחר כך ושמרת ועשית
 רובה לומר מצות חמורות שכריכה אזהרה בשמירה :
 ועשייה וכיון רמזי רש' ליישב בלסון עקב לפי הזכות
 המקרא דריש ליה רש' הכא למכתב לסו' עקב ולא לסון
 למען כמו ברוב התורה : רש' כדרך המהלכים
 יחיפים טרגליהם נפוחים מקפי' והא כתיב בפרשת כי
 תבא ובעלך לא בלתה מעל רגלך ויש לומר קצת דוראי
 מה שהי' סביב הרג' וסב' האי סתירא לא בלתה כי לא
 הסליט המקום ב'ה' בהא ענין הריקבון אלא מה שתחת
 כפות הרגליים שהוא מתקדע מחמת הדריסה נכול לומר
 שלא רצה הק'בה להגן כנג' זה וידע שהרי מביא רש'
 טעם למה לא בלו שמתלתייהם לפי שהיה ענין כבוד ד
 דמג' הכי אותן ולא ר'ל סבר דרך וגבורת הק'בה היתה :
 רש' ממוסירה להר ח' מסעות תימ' דלא תמצא
 רקז' וכך קשה לעיל בפרשת מסעי רחסיב' כ' מסעות
 מרתמה עד הר ההר ולא תמצא רק יט' ויש לומר ברוחק
 דבמרבר כין היא קדש תהי מסעות הוו ותדע מדלא
 כתב לעיל בפרשת סלח לך ויחננו במרבר פארן היא
 ריתמה דחר מקום הוא כדפ'רש' לעיל פרשת בהעלותך
 וכתב ויחננו במרבר פארן והכא כת' ויחננו בריתמה הכא
 ממי לא ה'ל למכתב הכא אלא ויחננו בקדש כדכתב כמו
 בתריה ויסעו מקדש אל'כ תרי מסעות היו ואפשר דלא
 היה מסע גמורה לכך קישר הכתוב : רש' יכול
 בגנותו הכתוב מדבר בו' ואם כן היה כריך לפרס כן
 דקראי דפר' לגבו הארץ מצרי' כסקית ברבל וזהו לשבח
 דכמוכה ומיסור היתה והיא בקל להסקותה ברבל אבל
 א' שהיו בו הרבה הרים אינה כסקית ברבל בקל וגם
 אין ההסקה מועלת כל כך בהרים שהמים כזלים מהם
 דאפילו במטר אינה מסקיין כדאמר' במסכת תענית
 תל'בא לטורא ודרך המטר להיות פעמים רבות נעצר
 וגם מה שהיה דורס אותה תמיד היינו מפרס' שמסכיח
 על מעשה יוסביה כדי למירק עונותיה ועצר את השמים
 כדי שחורין בתטובה כדדרשין סרך קמא דתענית
 סמל

פומל קטנותיה של ישראל וזה לא היה לסבך לכורך עולם הזה: רש"י אזהרה ליחיד אזהרה לכיבוד בזה יתייבב ממי אחי לא כת' הכא בכל מאורכ' בדלעיל מסו' דלעיל מצונו למי' יס לך ארס שממונו חביב עליו יותר מבוסו כרכי' רש"י לעיל והכי דרסין פרק כל שעה דלכך נאמר ובכל מאורך אבל גבי כיבוד אינו מצונו כלל שכל הכבוד או רוב שיהא ממו' חביב עליה יותר מבוסו ואפי' לאורך דרסה דרסין לעיל דאמ' רובל מאורך שמעינן כל מדה ומדה הויא דרסין מדלא כתב ממונך או רכוסך אבל מכל מקום איך מקרא יבא מידי פסוטו וגו' רקרא מיותר ל"ס לך ארס:

שפטים

רש"י אשר לא כיוותך פי לעבוד בסביל כבודי כדרך העולם שמכבדים את שמעי המלך בסביל כבוד המלך אבל איך אל לעובדו ממש לשם אלהות דהא הוא פטיטא דלא כזה המקו' כך: רש"י כל בן בעלי מומין בין תמימי' איכטרי' לרבות בעלי מומין שלא יהא להם חלק ונחלה אף על גב דחולקים הם בקדשי' כרפי' רש"י לעי' בסר' בו דאתריבו מכל דבר מ' ס'א סיהא להם חלק ונחלה לפי שקדשי' הגבול יש לבעלי טובות הנאה בהם לתתם לכל כהן סירבה וברוב היו נותני' לאות' כהנים שמקריבים והמכפרי' בערס דהיינו תמימים וכמבאוי מעוט מקדשי' הגבול סהוא עיקר פרנס' הכהני' לא הגיעו לבעלי מומי' לפיכך יהיה להם חלק ונחלה אחת קר' ומעטיהו: וכסף וזהב לא ירבה לו הכא לא פריש קרא אחי' לא ירבה לו כמו שפי' על הסוס' ועל נסים משום דכפש הארס נבאל להן ביותר מכל תאוות לב כדאמ' רוב בגול ומיעוט ב בעריות לכך כתבה תורה בדרך גזירת המלך כרי שלא יורו היתר מתוך הטעם שהרי אפי' אינך שני דברי' כסבל בהן ארס גדול שלמה המלך ע"ה ונדר היתיות מתוך הטעמי' כדאית' בתלמוד: ונחלת חמשה ר'ת מפרטו ה' אחים מן האס ראובן שמעון לוי יורה יססכר וזבולן הזאיל ומאס אחת כריך מעוט טפי: והנשאר ישמעו ויראו רש"י מלמד סבריכי' הכרז' בדר' אבל להיות ממתין להועד הרגל כמו גבי זקן ממרא לא משמע מהאי קרא מדלא כת' וכל העם ישמעו ויראו כדכת' לעיל גבי זקן ממרא והוא משמע במקום שכל ישראל עם יחד: כי הארס וכו' בס'ג' בשם רשב"ם פי דכי דהכא לשון לא הא ויתייבב המקרא כן. ור"ל לא תכרות עצה אלא עץ

ראה

את הברכה אשר תשמעו ולא כת' אס תשמעו אע"פ שפי' קך הוא כרפי' רש"י ע"מ שתשמעו לי בסביל שתשמ' הוי פי דהאי אשר כמו אשר הבאשתם את ריחינו בפרס' שמות דפי' בס' כן בסביל מ' בסביל חיבותם של ישראל כתיב הקללה בלשון תכחי והברכה בלשון וראי תשמעו ותסגי את הברכה: רש"י אימה צפי' ואיל חלבנו מותר תלמו' לומר אך אי' להקשות אס כן לא לכתוב כלל כאשר ואכל הכבי דלמאי הילכתא איתקיים הכא בסר תאוה ל לבני ואיל דאררבה חלוקי' הם בזרוע והלחיים והקיבה דבטר תאוה חייב וזה פטור. ויש לומר דאתי לאריו דבמדבר אף על גב דנאסר להם בסר תאוה צבי ואיל אשתרו דרוקא בהמה דחזי לקרבן איתסר להו והכי פי' המקרא כאשר יאכל עתה במדבר צבי ואיל בתאוה כך תאכלו הבהמה כשתכנסו לארץ כך מפרס' בפרק קמא דחולין ובפירוש רש"י פס' והשתא אס' דלעיל דאתקטו פסולי המוקדסין לצבי ואיל לא כתיב מיעוטא דחלבים אסור אף על גב דלא מצוין למילף מיניהו דמה לחולין סכך חייב במתנות מכל מקום כיון דאית לן לאקושי' ל למילתא אחריתי למתנות לא פלגינן להו לפסולי המ המוקדסין מחולין אבל הכא דלי' לה סוס הקיים אחריכא אפילו אי לא כתב מיעוט' לעיל גבי פסולי המוקדסין ה הוה דרסין גבי חולין היקטא: רש"י איך להזהירך וללמדך עד כמה כריך להתחזק במצו' כלומר לפי שיער הרע מסיחך תמיד להעביר על דת קונך ולכך אפילו מצות הקלות צריכין אזהרה וחיזוק כל סכך אות' הקשים

הסדה פהו כארס מפניך במצור כלומ' פויכלו האויבים
 לעשות תחתיו או אחריו מארב או מגן וכה כנגד אותו
 עץ תוכל לכוותו רבל תסחית רגומו עדיף כראיתא ב'
 במסקת שבת בפ' מפני ובמסקת ב'ק מוכח נמי היכא
 דיט הנאה בקציבתו יותר מבפירותיה דטרי למקצייה :

דנורא דהיינו בפלגים יותר מחשבון הסנים של העולם
 למעלה ומכאן יט ללמוד דמכות מדרו' אינו לא יב' הכא'
 כמכין אותיות שבפסו' והוא רחוס וגו' דהמלקות מתקנו
 חכמי' על דבריהם אין להם דעות להוסף ולקנוס יותר
 מכרי רשעתו דקנס לקנס לא עבדי' .

תצא

תבא

פי סני' פי' רש' פני אחים ומורי הקרם אומ' לי פהו מלסח
 כפי עבודתו פהו מתפרט כמי כנגד טיעור עבודתו וכן
 לפיהן יסבי גאולתו ול על דרך זה : וכל ישר ישמעו
 רש' מכאן סדרך הכרזה בבר' גם כאן אי אופטר לומר
 סממתינון ער הרגל כדרשנין גבי זקן ממרא ואעב'
 דהא כתב וכל ישראל ישמעו מפוס דברימי' דקרא כתי'
 ורגמיהו כל אכסיעירו ואי אופטר למדרס במעמד כל
 אכסיעירו ולעולם ממיית אותו ברגל בירושלים דהכי
 פי' לקמן גבי כערה המאורסה כל אכסיעירו במעמד כל
 אכסיעירו ואי בירושל' ממיית אות' כרי לפרסם הרבר
 מה כריך למעמד אכסיעירו הלא כל ישרא' ישמעו ויראו
 כתי' ברבר : רש' גם הבא' מאחוריה' אין לפר' דאתא
 לרבות שלא כדרכו דממסכבי אסה אתרבאו . ותו ה'ל
 למכת' מאחוריהם בלסון יחיד לא ר'ל הבאים מאחוריהם
 אחור כנגד אחור כדרך סהכלב' כקשרים ואסכחן נמי
 במסקת סנהדרין דאופטר פיהא רובע אים בעצמו ב'
 במסכב זכור ל'ס באס פהוא אופטר באבר חי ואכטרי'
 לרבווי דלא תימ' דהוא מעסה חידורין : לא תביא אתכן
 זונה ומחיר כלב המי תרי מילי חילופי עזי פנים וחכיפי
 איכון דכלב עז בחיות והחיו עזים יותר מבהמו' כדחזינן
 ואפ' הכלב עז טבה' וכת' מצח אסה זונה היה לך ופסל
 הכתוב את חלופיהם לקרבן ואהא סמכו רבותינו לסנ'
 במשנותינו עז פנים לג' הנס כו' יהי רצון מלפני ה' אלהינו
 ואלהי אבותינו טיבנה בית המקדס במהר' בימינו כל'
 ואז יהא ניכר גריעותם דעזי פנים פי' חילופיהם יפסלו
 להקרב' : לפניו כרי רשעתו ולאחריו כרי סתי' משמ' בגל'
 דבי' היה יוש' מכרי רשעתו לא סהתור' קנסו עו' בכפלי'
 . ושמעתי מארו' מורי הקדוש ז'ל טעמע טעיעור הוא לפי
 מספר השני' כי בן ג' שני' בר עונסין הוא בבר' של מטה
 אבל בבר' של מעלה אין עונסין אות' לא מבין כ' ולמעלה
 ואמרינ' בפר' הפועלים דמחי' לאליהו בסי'תן פולסין ד

רש' מראשית ולא כל ראשית אין כל הפירות חייבין לא
 ער טבא בארץ אי להק' כיון דרשני' ארץ מראשית למה
 לי' דבסלמ' אין לאו ארץ במראש' לחוד לא סני' דלא הוה
 ידעי' איזו פירות חייבי' ואיזו פטורי' אבל בג'ס לחוד הוי
 סני' וי'ל אי לא כתי' מראשית לא הוי דרשני' ג'ס וכה'ג ב'
 בכמה דוכת' משנינן הכי ותו י'ל דאי הוי כתי' ג'ס :
 לחודי' ה'א דלעולם כל הפירו' חייבין בכיכורי' וג'ס אתא
 דב'ז מיבי' מביאי' אפי' מסקי' דהכי פרט בהן קרא משקין
 י טמן ורבס והא דררשני' פר' העור והרוטב פירי את'
 מביא ואי אתה מביא משקה מוקמינן לה אסאר פירו'
 כת' רחמנ' מראשית דאימעיטו מקבת פירו' ומתוך ג'ס
 מוקמינ' אהכך דלאו מז' המיכ' וא'ל בע'כ מיטע' דפרי' ולא
 מטק' אז מיני' קאי דהא אסאר פירו' לא מחייבי' כלל ולהכי
 פו' רש' הכא זית טמן טמכו אגור בתוכו . ורבס תמרי'
 כלו' כך היו מביאי' אותו ולא מסקי' כפסטי' אי לא הוי כת'
 מראשית : רש' י'א ארוי'ת א'ג'ב רי'ב איכון ארו'ר
 אסר לא יהים את דברי' לא קא חסיב דההו' ודאי אכטריך
 טיק בלו עליהם התורה באלה ותהא כולל כל התור' כולה
 והמכות אבל ארו'ר פרטיים לא הוו כריכי' ורשו רבותי'
 משס כנגד י'א טבטי' : רש' והכפני' והלוי' והארו'ן למטה
 א'ג'ב דשבט לוי עמרו בהר גריזים עמהם כדכתב קרא
 בהריא שמעון לוי יורא כו' פ' ואילו כאמרי' פליגי' בהו' דחד
 תנא זקני' כוהני' ולוי' עמדו עס הארו'ן ושאר השבט בהר
 גריזי' ולחד תנא הראווי' לשידות פי' רש' אותם סהיו מ'כ
 ער' כ' סהיו . ראווי' לטאת הארו'ן עמדו עמה' בהר
 גריזי' : בית תבנה ולא תטב בו הא דלא כת' לא תחנכו
 כדכת' כרס תטע ולא תחללינו . משום דהאי קללה לא
 קיימא אומן הגלות סהיו האומות מג'לי' אות' מערי' דהא
 כת' בתרי' טורך טבוח חמורך גזול וגו' אלא מוכיחי' ה'
 המקראות דקללו' הללו קיימי' אומן הסלל והביזה סיתנו
 ישראל לבוז ולמסיהם במוסכתיה וא'ל ספיר כתב אסה
 תיארס

תיארם ואים אחר יסכבנה כדרך כרקום טכובטת
 העיר מאכסי הכסים ובוברות הכרמי אבל הבתי אינם
 מייטבי כי אין רכונם לעבד העיר ואכסיה בידם כי אינם
 רק דרך שוללת להכאתם וממ תקיי קללה זו בית תבנה
 ולא תטב בו כלומ מפחד הפוללי תברח לעיר ולא תסיב
 בקביעות בביתך לא באקראי כדרך האכסים כפרי מפני
 גזלנים . ובעלך לא בלתה עיני לעל בפ עתב :

האזינו

השמים וארברה ותשמע הארץ הא דנקט רבור כלפי
 שמים ואמירה גבי ארץ משום דשמים רמוזים לזכרים
 טרובעים ומולידים את הארץ והארץ מתעברת ויולדת
 כנקבה כראיתא פרוק קמא רתענית וריבור לשון קשה
 הוא כרפירש רש"י בשמה רוכתין ואמירה פיל לשון רכה
 ואשכחן גבי מתן תורה לשון קשה גבי זכרי ולשון רכה
 גבי נקיבו כדכת' כה תאמ' לבית יעק ותגיד לבני ישראל
 כרפי רש"י עס . רש"י מאכא פעונין אחריו ברוך עס
 כבוד מלכותו לעו אחר כל ברכה שבמקדש משו דכתביב
 הכא עס ה' ור"ל עס המפורש שאין רשו להזכירו בגבולין
 רק כהן גדול במקדש לכך לא ילק מיניה אלא במקדש
 ואכשר משה היה מזכירו בכל מקום לכך קאמר
 כי עס ה' אקרא כרפירש רש"י בלשון כאשר :

רש"י אין לך דבר רק בתורה שאם תדר שנו שאין בו
 טעם ובורך משום דכתב הכא כי לא דבר רק הוא מכס
 משמע דאתא קרא לומר שיהא כריך והכאה לדרשה לכך
 פר' מתן שכרו :

וזאת

הברכה ר"טי פתח בטבחון של מקום תחילה פי'
 בענוותנותו טבא מסכי שהיה הר נמוך כמו שדרשו ר'
 רבותינו וחזר על בני עשו ועל בני ישמעאל אצ"ב שגלוי
 וירוע היה לבניו שלא יקבלוהו למ עשה בעניין טיראה
 כתערומת וכפתחון פה ולא כמלאכי בשר ורס טרונין
 בחזקה : רש"י כאן רמז לשמיעון מתוך ברכתיו
 של יודא ומה שלא ברכו בפי משו דטבטו רובו הי סופרי'
 ומלמדי תנקות עוסקי' במלאכת שמים כרפי רש"י פרט'
 ויחי ואמריב' פרוק מקום שנהגו סכר תעביד התעבו אכסי
 כנסת הגדולה על כותבי ספרי תפילין ומזוזות שלא
 יתעשרו שאם יתעשרו לא יכתבו יותר וקאמר בני התם
 דהא כל העוסקי' להרויח במלאכת שמי' אינם רואי' סימן

נצבים

ראשיתם שבטוכם הא דלא כתב לפי זה ראשי' לשבטוכ'
 דהכי יתכן לפי הרקרוק משום דר"ל כאן דהראש הוא
 השבט כרפי רש"י לעיל בסר חקת על ויסלח מש' מלאכי
 דנשיאי הדור הוא הדור וה"כ קאמ' הכא ראשיתם שהיו
 שבטוכם : רש"י לא חלק להם לא כתנו לחלקם לפי
 פי זה מורה מקרא זה על אות מקרא שבפ' ואתחנן אשר
 חלק ה לכל העמים וגו' כמ' שפירשתי עס דרשי לא פי'
 התם על אות דרשה וכן תרגו' או נתלו לא תרגו' הכא כן
 ואין בזה חיסרון : לא כפלא ת . רש"י לא מכוסה -
 ולעי' בסר' וארא פי' רהוא לשון הפרשה והבדלה כמו
 והפלתי ביום ההוא משו רכאן דחק' לפרט לשון הכרע'
 הוא דכת' בתרי' לא רחוקה היא דהיינו מופרט למרחקי'
 אצ"כ רל מופרט ממך ע"י כסוי שהיא כעומת מתחתיו
 ומכוסה מלמעלה וממ לשון הפרשה היא :

וילך

משה תימ' דלעיל פירש רש"י שכנסם כולם לפני המקום
 ב"ה וכן כת' לקמן הקהילו אלי כל זקני וגומ' משמ' שכולם
 באו אליו ומה היה צריך לילך אליהם ור"ל לא כתב הכא
 וילך משה אל כל ישראל אלא כתב וילך משה וידבר ור"ל
 בטכניקס כולם הולך בקומה זקופה לפני כולם שיראו
 שלא תט כחו אלא שאין ראשי כרפירש רש"י בתר הכי :
 ויתנם אל הכהנים בני לוי הכוסאים את ארון
 ברית וגומ' . דהלוים כוסאים את הארון וגו' היה אפשר
 שרבו וגדלו בני אהרן במדבר וכסאו את הארון שהרי
 גם המה מבני קהת היו והא דכתב בסוף הסידרא ויכו
 את הלוים כוסאי הארון וגומ' הכהנים בקראים גם לויים

מוכימך דובאיך זמן פעוטי רכוכו של מקום דאותו זמן
 נקרא ימים: ויטכון ישראל בדר עין
 יעקב רש"ל אלא כעין הבטחה שהבטיחם יעקב והיה
 אלהים עמכם והשיב אתכם אל ארץ אבותיכם תימ' הוי"ו
 משתמע מהא שישכנו בטח ו"ל כיון שברכס סיהא לאהים
 עמהם והשיב אותם אל ארץ אבותיהם מרמז על מקרא
 דקאמר בדר ינחנו דפר"ש התם בדר בטח נהגם ולפי
 פשוטו לפי שברכס סיהא ה' עמהם ישכנו לעולם לבטח
 כמו שאו' המסורר ברוח הקודש גם כי אלך בבוא כלמ'
 לא אירא רע כי אתה עמדי וגו' :

ברכה ולכך לא רצה לברכס בפ"י :
 וללוי אמר תומיך ואוריך לא תמצא בכל הטבטום טזכר
 טבחם וזךקתם במה טעמה כבר אלא הזכיר טבחם
 וברכותיה העתידים להם והטעם לפי שיעק' קינחך את
 לוי בל' ויחי ומטה ברכס והיה ירא שלא יחא נחמד על
 ככה בשבול שהיו טבטו הזכיר טבחם וחכותם טעמו
 כבר כלומר ראוי אילו לברכס :
 רש"י וכימין :
 דובאיך כל זמן שאתם עוטי רכוכו של מקום דבזמן ט
 טארס עושה רכוכו של מקום נקרא חיו חיים וימיו ימים
 דהרשעי אפי' בחייהם נקראו מתים ולהכי טפיר משתמע

תם וכטלם הביאורים תקן ויסר הגאון מהר"ר
 אוסרלן זכ"ל על פר"ש פ"י על
 ה' חומשי תורה :

ובכלך ואע"י
 ה' חיים ז"ל ינחנו נאמן

*Intestamento di Giuseppe...
 nell' anno...*

1800 per me Luigi da Bologna
 del...